

Sektorowy Program Operacyjny „Rybolówstwo i przetwórstwo ryb 2004-2006”

Spis treści:

WSTĘP	4
1. CHARAKTERYSTYKA OBECNEGO STANU RYBOLÓWSTWA I PRZETWÓRSTWA	6
1.1. Charakterystyka ogólna	6
1.2. Zatrudnienie	7
1.3. Administracja rybacka	9
1.4. Zasoby rybne dostępne dla polskiego rybolówstwa	10
1.4.1. Zasoby dalekomorskie	10
1.4.2. Zasoby rybne Morza Bałtyckiego	10
1.4.3. Zasoby ryb w śródlądowych wodach powierzchniowych	14
1.5. Rybolówstwo morskie	14
1.5.1. Rybolówstwo dalekomorskie	18
1.5.2. Rybolówstwo bałtyckie	22
1.5.3. Rybolówstwo przybrzeżne i zalewowe	29
1.5.4. Porty i przystanie rybackie	31
1.6. Rybactwo śródlądowe	34
1.6.1. Gospodarka rybacka prowadzona w śródlądowych wodach powierzchniowych	35
1.6.2. Chów i hodowla ryb w urządzeniach wodnych	37
1.7. Przetwórstwo	40
1.8. Rynek rybny	43
1.9. Promocja	45
1.10. Handel zagraniczny	45
1.11. Pomoc Państwa	50
1.12. Charakterystyka sektora - podsumowanie	52
2. OPIS WYNIKÓW OCENY EX-ANTE	53
2.1. Ocena spójności Programu	56
3. STRATEGIA ROZWOJU I RESTRUKTURYZACJI SEKTORA	59
3.1. Cel główny	59
3.2. Cele szczegółowe	59
3.2.1. Rybolówstwo morskie	60
3.2.2. Rybactwo śródlądowe	60
3.2.2.1. Rybolówstwo śródlądowe	60
3.2.2.2. Chów i hodowla ryb	60
3.2.3. Przetwórstwo i rynek rybny	61
3.2.4. Promocja sprzedaży	61
3.3. Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych	61
3.4. Oczekiwane efekty realizacji Programu	62
4. PRIORYTETY	64
4.1 Priorytet 1. Dostosowanie nakładu połowowego do zasobów	65
4.1.1. Cel priorytetu	65
4.1.2. Uzasadnienie wyboru priorytetu	65

4.1.3. <i>Spodziewane rezultaty priorytetu</i>	65
4.1.4. <i>Działania realizowane w ramach priorytetu</i>	65
4.1.5. <i>Plan finansowy priorytetu</i>	66
4.1.5.1. <i>Wskaźniki implementacji priorytetu</i>	67
4.1.6. <i>Opis działań</i>	67
4.2. Priorytet 2. Odnowa i modernizacja floty rybackiej	70
4.2.1. <i>Cel priorytetu</i>	70
4.2.2. <i>Uzasadnienie wyboru priorytetu</i>	70
4.2.3. <i>Spodziewane rezultaty priorytetu</i>	70
4.2.4. <i>Działania realizowane w ramach priorytetu</i>	70
4.2.5. <i>Plan finansowy priorytetu</i>	71
4.2.5.1. <i>Wskaźniki implementacji priorytetu</i>	71
4.2.6. <i>Opis działań</i>	72
4.3. Priorytet 3. Ochrona i rozwój zasobów wodnych, chów i hodowla ryb, rybackie urządzenia portowe, przetwórstwo i rynek rybny, rybołówstwo śródlądowe	74
4.3.1. <i>Cel priorytetu</i>	74
4.3.2. <i>Uzasadnienie wyboru priorytetu</i>	74
4.3.3. <i>Spodziewane rezultaty priorytetu</i>	75
4.3.4. <i>Działania realizowane w ramach priorytetu</i>	75
4.3.5. <i>Plan finansowy priorytetu</i>	76
4.3.5.1. <i>Wskaźniki implementacji priorytetu</i>	76
4.3.6. <i>Opis działań</i>	77
4.3.6.1. <i>Działanie 3.1. Ochrona i rozwój zasobów wodnych</i>	77
4.3.6.2. <i>Działanie 3.2. Chów i hodowla ryb</i>	79
4.3.6.3. <i>Działanie 3.3. Rybacka infrastruktura portowa</i>	80
4.3.6.4. <i>Działanie 3.4. Przetwórstwo i rynek rybny</i>	82
4.3.6.5. <i>Działanie 3.5. Rybołówstwo śródlądowe</i>	84
4.4. Priorytet 4. Inne działania	86
4.4.1. <i>Cel priorytetu</i>	86
4.4.2. <i>Uzasadnienie wyboru priorytetu</i>	86
4.4.3. <i>Spodziewane rezultaty priorytetu</i>	87
4.4.4. <i>Działania realizowane w ramach priorytetu</i>	87
4.4.5. <i>Plan finansowy priorytetu</i>	88
4.4.5.1. <i>Wskaźniki implementacji priorytetu</i>	89
4.4.6. <i>Opis działań</i>	89
4.4.6.1. <i>Działanie 4.1. Rybołówstwo przybrzeżne</i>	89
4.4.6.2. <i>Działanie 4.2. Działania społeczno-ekonomiczne</i>	90
4.4.6.3. <i>Działanie 4.3. Znajdowanie oraz promowanie nowych rynków zbytu na produkty rybne</i>	91
4.4.6.4. <i>Działanie 4.4. Działania organizacji obrotu rynkowego</i>	92
4.4.6.5. <i>Działanie 4.5. Czasowe zawieszenie działalności i inne rekompensaty finansowe</i>	93
4.4.6.6. <i>Działanie 4.6. Działania innowacyjne i inne</i>	94
4.5. Priorytet 5. Pomoc techniczna	96
4.5.1. <i>Opis działań</i>	97
4.5.2. <i>Plan finansowy priorytetu</i>	98
5. PLAN FINANSOWY PROGRAMU	99
6. SPÓJNOŚĆ Z POLITYKAMI UNII EUROPEJSKIEJ ORAZ DOKUMENTAMI PROGRAMOWYM RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJI	103
6.1. Spójność z politykami Unii Europejskiej	103
6.1.1. <i>Wspólna Polityka Rybacka</i>	103
6.1.2. <i>Polityka konkurencji</i>	105
6.1.3. <i>Ochrona środowiska naturalnego</i>	106
6.1.4. <i>Równouprawnienie kobiet i mężczyzn</i>	110
6.1.5. <i>Zamówienia publiczne</i>	111
6.2. Spójność z politykami krajowymi	112
6.2.1. <i>Spójność z Narodowym Planem Rozwoju</i>	112

6.2.2. Spójność z Narodową Strategią Rybołówstwa.....	113
7. SYSTEM WDRAŻANIA	114
7.1. Zarządzanie i wdrażanie	114
7.1.1. Zobowiązania ogólne.....	114
7.1.2. Instytucja zarządzająca Podstawami Wsparcia Wspólnoty.....	114
7.1.3. Zarządzanie Programem.....	115
7.1.4. Beneficjenci końcowi.....	115
7.1.4.1. Instytucje wdrażające.....	115
7.1.4.2. Beneficjenci.....	116
7.1.5. Komitet Sterujący Programem.....	117
7.2. Zarządzanie finansowe oraz kontrola	118
7.2.1. Instytucja płatnicza.....	118
7.2.2. Jednostka monitorująco-kontrolna.....	119
7.2.3. Zadania instytucji zarządzającej w zakresie zarządzania finansowego.....	119
7.3. Procedury audytu i kontroli	120
7.3.1. Kontrola Programu.....	120
7.3.2. Poświadczenie zamknięcia pomocy w odniesieniu do Programu.....	123
7.3.3. Audyt wewnętrzny.....	125
7.3.4. Zbieranie, przetwarzanie i elektroniczne przekazywanie danych.....	125
7.3.5. Przepływ środków z funduszy strukturalnych	127
7.3.5.1. Środki z funduszy strukturalnych w polskim systemie finansów publicznych.....	127
7.3.5.2. Schemat przepływu środków w ramach Programu.....	128
7.3.5.3. Planowanie środków na realizację Programu.....	129
7.4. Monitorowanie	132
7.4.1. Monitorowanie projektów wdrażanych w ramach Programu.....	132
7.4.2. Komitet Monitorujący Program.....	132
7.4.3. Podstawowe wskaźniki monitorowania i realizacji celów Programu.....	133
7.5. Ocena (ewaluacja)	134
7.5.1. Ocena ex-ante Programu.....	134
7.5.2. Ocena w połowie okresu wdrażania Programu.....	134
7.5.3. Ocena ex-post Programu.....	134
7.5.4. Możliwość do przeprowadzenia oceny, ocena dodatkowa i ocena ex-post.....	135
7.6. Partnerstwo	135
7.6.1. Konsultacje społeczne.....	136
7.7. Raporty i promocja	137
7.7.1. Roczne i końcowe raporty z wdrażania Programu.....	137
7.7.2. Informacja i promocja.....	139

Wstęp *

Sektorowy Program Operacyjny „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb 2004 - 2006”, dalej zwany „Programem”, opracowano w Departamencie Rybołówstwa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Jest to projekt pierwszego programu operacyjnego dla rybołówstwa i przetwórstwa ryb w Rzeczypospolitej Polskiej. Opracowując Program wykorzystano materiały opracowane przez Morski Instytut Rybacki w Gdyni, w szczególności „Szacunek niezbędnego nakładu połowowego dla pełnego wykorzystania dostępnych zasobów w polskich obszarach morskich”, oraz przez Instytut Rybactwa Śródlądowego w Olsztynie. Zakres działań w ramach Programu obejmuje rybołówstwo morskie, rybactwo śródlądowe i przetwórstwo rybne.

Część dotyczącą rybołówstwa bałtyckiego opracowano na podstawie kwestionariuszy dotyczących ewentualnego wycofania się z wykonywania rybołówstwa morskiego w przypadku uzyskania rekompensat finansowych, rozesłanych jesienią 2001 r. do właścicieli i armatorów statków rybackich.

W trakcie prac nad Programem Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi powołał 24. osobowy Zespół do Spraw Sektorowego Programu Operacyjnego, który został podzielony na trzy grupy robocze. Wyniki prac grup roboczych miały bezpośredni wpływ na treść Programu.

Program zawiera strategię i priorytety działań Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa (IFWR) oraz przyjętą w tym zakresie Strategię Rzeczypospolitej Polskiej. Program jest integralną częścią Podstaw Wsparcia Wspólnoty (PWW).

Podstawy Wsparcia Wspólnoty (PWW) są bazowym dokumentem integrującym polityki sektorowe odzwierciedlone w Narodowym Planie Rozwoju (NPR), służącym osiągnięciu głównych celów Unii Europejskiej. Instrument Finansowego Wspierania Rybołówstwa jest finansowym narzędziem służącym osiągnięciu tych celów na obszarach zależnych od rybołówstwa, w powiązaniu z Europejskim Funduszem Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskim Funduszem Społecznym (EFS).

Program opracowano w związku z rozporządzeniami:

- 1) 3760/92/EWG z dnia 20 grudnia 1992 r. ustanawiającego Wspólnotowy system dla rybołówstwa i akwakultury (Dz. Urz. WE L 92 z 16.04.1993, z późn. zm.),
- 2) 1260/99/WE z dnia 21 czerwca 1999 r. ustanawiającego przepisy ogólne w sprawie funduszy strukturalnych (Dz. Urz. WE L 161 z 26.06.1999, z późn. zm.),
- 3) 1263/99/WE z dnia 21 czerwca 1999 r. w sprawie Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa (Dz. Urz. WE L 161 z 26.06.1999),

- 4) 2792/99/WE z dnia 17 grudnia 1999 r. ustanawiającego szczegółowe zasady i uzgodnienia dotyczące pomocy strukturalnej Wspólnoty w sektorze rybołówstwa (Dz. Urz. WE L 337 z 30.12.1999, z późn. zm.),
 - 5) 366/01/WE z dnia 22 lutego 2001 r. ustanawiającego szczegółowe zasady wprowadzania w życie środków przewidzianych w rozporządzeniu 2792/99/WE (Dz. Urz. WE L 55 z 24.02.2001),
 - 6) 438/01/WE z dnia 2 marca 2001 r. ustanawiającego szczegółowe zasady wykonywania rozporządzenia 1260/99/WE dotyczącego zarządzania i systemów kontroli pomocy udzielanej w ramach funduszy strukturalnych (Dz. Urz. WE L 63 z 03.03.2001, z późn. zm.)
- określającymi warunki i wymagania w zakresie udzielania pomocy finansowej w sektorze rybackim.

Program opracowywano zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej.

Program jest spójny z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 22 czerwca 2004 r. w sprawie przyjęcia Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006 (Dz. U. Nr 149, poz. 1567).

Program został zaktualizowany w związku z przeprowadzeniem w grudniu 2002 r. reformy Wspólnej Polityki Rybackiej Unii Europejskiej (WPR), zgodnie z rozporządzeniami:

- 1) 2369/02/WE z dnia 20 grudnia 2001 r. zmieniającym rozporządzenie 2792/99/WE ustanawiające szczegółowe zasady i uzgodnienia dotyczące pomocy strukturalnej Wspólnoty w sektorze rybołówstwa (Dz. Urz. WE L 358 z 31.12.2002),
- 2) 2370/02/WE z dnia 20 grudnia 2002 r. ustanawiającym nadzwyczajne środki Wspólnoty na złomowanie statków rybackich (Dz. Urz. WE L 358 z 31.12.2002),
- 3) 2371/02/WE z dnia 20 grudnia 2002 r. w sprawie ochrony i równoważonej eksploatacji zasobów rybołówstwa w ramach Wspólnej Polityki Rybackiej (Dz. Urz. WE L 358 z 31.12.2002).

* Sektorowy Program Operacyjny „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb 2004-2006” został opracowany na podstawie danych dotyczących okresu do roku 2002.

1. Charakterystyka stanu rybołówstwa i przetwórstwa

1.1. Charakterystyka ogólna

Powierzchnia Rzeczypospolitej Polskiej wynosi 312,7 tys. km², a liczba mieszkańców 38,64 mln (dane na 2000 r). Administracyjnie Rzeczypospolita Polska podzielona jest na 16 województw. Strefa przybrzeżna Morza Bałtyckiego obejmuje 36 gmin na terenie 18 powiatów w trzech województwach: pomorskim, zachodniopomorskim, a także częściowo w warmińsko–mazurskim (część Zalewu Wiślanego). Długość polskiego wybrzeża wynosi 528 km.

Na polskim wybrzeżu znajduje się 59 przystani, portów i miejsc przeznaczonych do wylądunku produktów rybnych, z czego 10 portów ma istotne znaczenie dla rybołówstwa kutrowego.

Powierzchnia polskich obszarów morskich wynosi 32,4 tys. km², w tym powierzchnia morza terytorialnego - 8628 km². Morze Bałtyckie jest akwenem mało zasolonym, w którym średnie zasolenie zmniejsza się w miarę oddalania od cieśnin duńskich. Polskie obszary morskie uznawane są za bogate w zasoby rybne. Wydajność w polskich obszarach morskich wynosi średnio 35,9 kg/ha, podczas gdy średnia wydajność dla całego Morza Bałtyckiego wynosi 18,5 kg/ha.

Rysunek 1. Polskie obszary morskie

Źródło: Polish Fishing Ports and Fishery Industry Guide 99.

Większość polskich rzek należy do zlewiska Morza Bałtyckiego, a tylko niewielka część należy do zlewiska Morza Czarnego (0,3%). W głównej mierze należą one do dorzecza Wisły i Odry (89,9%). Pozostałe to dorzecza uchodzących bezpośrednio do Morza Bałtyckiego rzek przepływających przez pojezierza: Pomorskie i Mazurskie (9,8%) oraz dorzecza Niemna i Pregoly.

System wodny Rzeczypospolitej Polskiej charakteryzuje się niewielką liczbą zbiorników zaporowych i ich małą ogólną objętością. Łączna pojemność 140 większych zbiorników wynosi około 2,8 km³, stanowiąc zaledwie 5% objętości wody rocznie odpływającej z obszaru kraju. Większość zbiorników zaporowych znajduje się w południowej Polsce. Rzeczpospolita Polska jest krajem o stosunkowo dużej liczbie jezior. Jezior większych niż 1 ha jest 7085, a ich łączna powierzchnia wynosi około 281 tys. ha, stanowiąc w przybliżeniu 1% obszaru kraju.

Zatrzymanie wód (retencja) jest zadaniem strategicznym dla Rzeczypospolitej Polskiej. Rzeczpospolita Polska znajduje się dopiero na 20 miejscu w Europie pod względem ilości wody przypadającej na 1 mieszkańca. Retencja stanowi dodatkowy czynnik dla rozwoju rybactwa śródlądowego.

Polski sektor rybołówstwa stanowi 0,07 % PKB, jednakże ma ogromny wpływ na życie społeczno-gospodarcze trzech nadmorskich województw. Udział produktów rybnych w eksporcie stanowi 10% całego eksportu żywności.

1.2. Zatrudnienie

Informacje na temat zatrudnienia w całym sektorze – przy połowach morskich i śródlądowych, chowie i hodowli ryb oraz usługach, zawarto w tabeli nr 1.

Tabela 1. Stan zatrudnienia w sektorze rybołówstwo, rybactwo śródlądowe i przetwórstwo w latach 1999-2001

Zatrudnienie	1999 r.	2000 r.	2001 r.
Ogółem	37 300	35 900	33 100*
1) połowy	8 700	8 100	6 600
2) rybactwo śródlądowe	4500	4500	4500
3) przetwórstwo	15 700	15 300	14 500*
4) handel	8 400	8 000	7 500*
Zatrudnienie rybaków	8 200	7 600	6 000
1) rybołówstwo dalekomorskie	3 900	3 400	1 800
2) rybołówstwo bałtyckie	4 300	4 200	4 200

* dane szacunkowe

W 1977 r. w sektorze rybołówstwa pracowało około 49,4 tys. osób. Od tego roku obserwuje się tendencję spadkową w zatrudnieniu. W 1980 r. liczba zatrudnionych spadła do 43,3 tys. osób, a w roku 1990 wynosiła 39,1 tys. osób. Spadek do obecnej liczby, która wynosi 28,6 tys. zatrudnionych, jest w dużej mierze spowodowany redukcją liczby pracowników w przedsiębiorstwach państwowych związanych z sektorem rybołówstwa. Armatorzy państwowi zatrudniali w 1991 r. około 9,6 tys. osób, a w 1998 r. liczba ta zmalała do około 5 tys. osób. Tendencja spadkowa w zatrudnieniu związana jest z redukcją floty dalekomorskiej i wycofywaniem jej statków z rybołówstwa. Powyższe dane dotyczą wyłącznie pracowników zatrudnionych na pełny etat. Do tej liczby należy dodać około 6 tys. osób zatrudnionych w niepełnym wymiarze godzin, głównie w przetwórstwie, rybactwie śródlądowym i handlu

produktami rybnymi oraz 2,5 tys. osób w rybołówstwie morskim. Duża część mieszkańców obszarów nadmorskich znajduje czasowe zatrudnienie przy połowach sezonowych (połowy i wstępna obróbka śledzi) oraz przy obsłudze rybołówstwa przybrzeżnego (naprawa i konserwacja sprzętu połowowego, prace pomocnicze przy połowach sezonowych).

Strukturę zatrudnienia rybaków bałtyckich dla poszczególnych klas długości statków, według województw, przedstawiono w tabeli nr 2. Stan zatrudnienia zarówno w rybołówstwie łodziowym, jak i w kutrowym, jest względem siebie zrównoważony (52% do 48%). W rybołówstwie bałtyckim dominuje grupa rybaków w wieku około 40 lat, o długim stażu pracy w rybołówstwie, a tym samym o wysokim stopniu kwalifikacji zawodowych. Nie bez znaczenia jest fakt wykonywania rybołówstwa przez rodziny o długoletnich tradycjach rybackich, szczególnie we wschodniej części wybrzeża.

Tabela 2. Struktura zatrudnienia rybaków bałtyckich według statków rybackich i województw w 2001 r.

Typ statku	Klasy długości	Pomorskie	Warmińsko-mazurskie	Zachodniopomorskie	Razem
Łodzie	Do 10 m	800	246	816	1862
	10-12 m	80		144	224
	12-15 m	57		81	138
Kutry	15-20 m	524		308	832
	20-25 m	408		168	576
	25-30 m	273		259	532
Trawlerzy	Powyżej 30 m	21		35	56
Razem		2 163	246	1 811	4 220

Źródło: szacunki MIR Gdynia.

Tabela 3. Liczba rybaków łodziowych według wieku

Wiek (w latach)	Zalew Wiślany i mierzeja wiślana	Wybrzeże Wschodnie	Wybrzeże Środkowe	Wybrzeże Zachodnie	Zalew Szczeciński	Razem	(%)
≤ 30	28	11	24	14	30	105	12,5
31-40	53	40	39	33	40	202	24,0
41-50	88	79	61	54	79	365	43,2
51-60	25	29	26	16	24	123	14,6
>60	15	18	11	5	1	48	5,7
Średni wiek	44	46	43	42	41	43	100

Źródło: Polański Z., Polskie rybołówstwo przybrzeżne, MIR 2000.

Rybołówstwo bałtyckie jest nieodzownym elementem kształtującym społeczność nadmorską o silnych tradycjach historycznych i kulturowych, szczególnie we wschodniej części wybrzeża. Tworzy ono w polskim społeczeństwie grupę społeczną o niepowtarzalnym dziedzictwie kulturowym – region kaszubski. Strefę przybrzeżną Morza Bałtyckiego uznaje się za zależną od rybołówstwa, ponieważ dla mieszkańców tych regionów połowy oraz praca w przetwórstwie rybnym stanowią główne źródło utrzymania.

Rejony nadmorskie cechuje bardzo wysokie bezrobocie: województwo pomorskie – 19,6%, zachodniopomorskie – 24 %, warmińsko – mazurskie - 28, 7 % (dane z 2001 r.). Niepokojącym jest fakt, że w obliczu niezbędnej restrukturyzacji floty bałtyckiej bezrobocie w tych rejonach może wzrosnąć.

Z analizy sektora pod względem zatrudnienia wynika, że należy podjąć następujące działania:

- 1) opracować politykę socjalno-osłonową dla rybaków;
- 2) stworzyć programy szkoleń i przekwalifikowań dla tej grupy zawodowej;
- 3) chronić rybołówstwo bałtyckie jako nieodłączny element polskiego wybrzeża.

1.3. Administracja rybacka

Zarządzanie rybołówstwem leży w kompetencjach Departamentu Rybołówstwa w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW). W Departamencie Rybołówstwa pracuje 30 osób. Departamentem Rybołówstwa kieruje dyrektor i jego dwóch zastępców. Wydziały Departamentu Rybołówstwa tworzą centralną administrację rybołówstwa w Rzeczypospolitej Polskiej i są to: Wydział Rybołówstwa Przybrzeżnego, Śródlądowego i Akwakultury, Wydział do Spraw Rejestru Statków i Nadzoru nad Okręgowymi Inspektoratami Rybołówstwa Morskiego, Wydział Organizacji Rynku i Nadzoru nad Jakością, Wydział Polityki Strukturalnej, Wydział Umów Międzynarodowych i Spraw Prawnych, Wydział Ekonomiki i Statystyki.

Departament Rybołówstwa bezpośrednio nadzoruje pracę 3 okręgowych inspektoratów rybołówstwa morskiego (Gdynia, Słupsk, Szczecin), w których pracuje 78 osób, w tym 34 inspektorów. W najbliższym okresie przewidywane jest zwiększenie stanu zatrudnienia w okręgowych inspektoratach rybołówstwa morskiego. Do zadań okręgowych inspektoratów rybołówstwa morskiego należy m.in. nadzór nad wykonywaniem rybołówstwa morskiego, w tym: kontrola wyładunków, używanych do połowów narzędzi połowowych oraz prowadzenie ewidencji statków rybackich.

Rybołówstwo śródlądowe zarządzane jest przez terenową administrację publiczną.

W ramach realizowanego projektu PHARE 2000 „Administracja Rybacka” są prowadzone przygotowania do wprowadzenia satelitarnego systemu monitorowania statków rybackich (VMS) i rejestru statków rybackich, zgodnego z wymogami Unii Europejskiej oraz prace nad dalszym uszczegółowieniem statystyk rybackich w kontekście zarządzania kwotami połowowymi. W chwili obecnej istnieją trzy oddzielne rejestry statków rybackich prowadzone przez okręgowe inspektoraty rybołówstwa morskiego. Z dniem 1 stycznia 2003 r. w ramach struktur Departamentu Rybołówstwa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi powstanie system informatyczny do zarządzania polskimi kwotami połowowymi, zintegrowany z centralnym rejestrem statków oraz system monitorowania statków rybackich (VMS). System ma zostać uruchomiony z dniem 1 maja 2003 r.

Równolegle realizowany jest projekt PHARE 2001 „Organizacja Rynku Rybnego”, którego celem jest stworzenie podstaw funkcjonowania w Rzeczypospolitej Polskiej rynku rybnego działającego na zasadach unijnych, a przede wszystkim stworzenia systemu kontroli ilości ryb z pierwszej sprzedaży i porównanie jej z ilością ryb wylądowywanych ze statków rybackich. Najważniejszą częścią inwestycyjną PHARE 2001 jest zintegrowany system informatyczny wraz z wyposażeniem do kontroli ilości ryb w pierwszej sprzedaży oraz utworzenie lokalnych centrów pierwszej sprzedaży ryb. Projekt ten ma również na celu pomoc przy tworzeniu organizacji producentów rybnych.

1.4. Zasoby rybne dostępne dla polskiego rybołówstwa

1.4.1. Zasoby dalekomorskie

Rzeczpospolita Polska jest członkiem następujących organizacji międzynarodowych:

- 1) Komisji do Spraw Zachowania Żywych Zasobów Morskich Antarktyki, ustanowionej 19 grudnia 1983 r. na mocy Konwencji o zachowaniu żywych zasobów morskich Antarktyki (CCAMLR), sporządzonej w Canberze dnia 20 maja 1980 r. (Dz. U. z 1984 r. Nr 61, poz. 314);
- 2) Organizacji Rybołówstwa Północno - Zachodniego Atlantyku, ustanowionej 15 listopada 1979 r. na mocy Konwencji o przyszłej wielostronnej współpracy w rybołówstwie na Północno-Zachodnim Atlantyku (NAFO), sporządzonej w Ottawie dnia 24 października 1978 r. (Dz. U. z 1980 r. Nr 26, poz. 105);
- 3) Komisji Rybołówstwa Północno-Wschodniego Atlantyku ustanowionej 18 listopada 1980 r. na mocy Konwencji o przyszłej wielostronnej współpracy w rybołówstwie na Północno-Wschodnim Atlantyku (NEAFC), sporządzonej w Londynie dnia 18 listopada 1980 r. (Dz. U. z 1985 r. Nr 34, poz. 160) oraz stroną Konwencji o ochronie i zarządzaniu zasobami mintaja w centralnej części Morza Beringa (CCMPCBS), sporządzonej w Waszyngtonie w dniu 16 czerwca 1994 r. (Dz. U. z 1996 r. Nr 125, poz. 589) – wprowadzono moratorium na połowy mintaja.

Rzeczpospolita Polska podpisała umowy bilateralne dotyczące rybactwa z następującymi państwami: Stanami Zjednoczonymi Ameryki, Federacją Rosyjską, Kanadą, Islamską Republiką Mauretanii, Królestwem Norwegii, Królestwem Szwecji, Koreańską Republiką Ludowo-Demokratyczną i Republiką Angoli.

Polskie statki rybackie mają prawo do połowu ryb i innych organizmów morskich (np. kryl w wodach Antarktyki) w ramach przyznaných limitów i na zasadach określonych w przepisach dotyczących obszarów lub stref ekonomicznych poszczególnych państw.

1.4.2. Zasoby rybne Morza Bałtyckiego

Polskie obszary morskie (POM) należą na Morzu Bałtyckim do najbogatszych w zasoby rybne. Wydajność polskich obszarów morskich jest dwukrotnie większa niż średnia dla Morza Bałtyckiego.

Tabela 4. Średnia wydajność dla całego Morza Bałtyckiego i polskich obszarów morskich (bez zalewów)

Lata	Ogółem (w tys. ton)	Średnia wydajność Morza Bałtyckiego (w kg/ha)	Połowcy w polskich obszarach morskich (w tys. ton)	Wydajność polskich obszarów morskich ** (w kg/ha)
1990 r.	593,6	15,4	110,3	32,9
1991 r.	540,9	14,1	105,3	31,4
1992 r.	525,1	13,6	100,8	30,1
1993 r.	570,5	14,8	99,2	29,6
1994 r.	740,5	19,2	113,2	33,8
1995 r.	760,4	19,8	115,9	34,6
1996 r.	888,4	23,1	153,5	45,8
1997 r.	947,9	24,6	171,3	51,1
1998 r.	856,3	22,2	113,0	33,7

Zródło: statystyki MIR Gdynia.

* wstępne dane

** bez zalewów i ryb słodkowodnych

Zalew Wiślany:

- 1) powierzchnia: 32 800 ha;
- 2) średnia wydajność w latach 1989-1998: 69,7 kg/ha.

Zalew Szczeciński:

- 1) powierzchnia: 51 400 ha;
- 2) średnia wydajność w latach 1989-1998: 51,1 kg/ha.

Podstawowymi gatunkami odławianymi przez polskie rybołówstwo bałtyckie są stada: dorszy, śledzi, szprotów, storni, łososi i troci. Poniżej przedstawiono obecny stan zasobów tych stad dla całego Morza Bałtyckiego oraz szacunek polskich kwot połowowych na najbliższe lata.

Szproty

Biomasa stada znajduje się w biologicznie bezpiecznych granicach i wynosi ostatnio około 70% rekordowych wartości z połowy lat 90. Wielkość biomasy i połowów opiera się na 2-3 pokoleniach i jest zależna od trudnego do oszacowania poziomu uzupełnienia stada.

Do 2006 r. szacuje się, że połowy szprotów wyniosą 270-300 tys. ton. Błąd średnioterminowych prognoz połowowych może wynosić 40%. Udział Rzeczypospolitej Polskiej w kwocie połowowej szprotów wynosił 26,4%, zatem Rzeczpospolita Polska miałaby prawo do odłowu 71-79 tys. ton szprotów. Zasoby bałtyckie szprota ulegają znacznym fluktuacjom, wpływając bezpośrednio na sytuację rynkową oraz stan przyszłych pokoleń dorszy, dla których stanowią podstawową bazę pokarmową.

Śledzie

Biomasa stada zachodnio-bałtyckiego nie została dotychczas wiarygodnie określona, ale przypuszczalnie jest dość stabilna i nie wykazuje oznak przełowienia. Biomasa śledzi stada centralnego Morza Bałtyckiego maleje od ponad dwudziestu lat i wynosi obecnie około 30% jej najwyższych

wielkości z połowy lat 70. Stan stada śledzi jest określany jako znajdujący się poza biologicznie bezpiecznymi granicami.

Na podstawie średnich połowów z ostatnich kilku lat przewiduje się, że połowy z zachodnio-bałtyckich stad śledzi wyniosą 50-60 tys. ton. Z kolei biomasa stada wschodnio-bałtyckiego wykazuje ciągłą tendencję spadkową i dlatego wielkość połowów jest trudna do oszacowania. Prognozy średnioterminowe, przy obecnej intensywności odłowu z uwzględnieniem zasady ostrożnego zarządzania, wskazują na połowy rzędu 100-120 tys. ton w roku 2006. Błąd prognoz średnioterminowych może wynosić 30%. Na podstawie zmian biomasy i połowów można przypuszczać, że połowy stada śledzi w połowie dekady będą wynosiły 160-180 tys. ton i ta wielkość wydaje się być bardziej prawdopodobna od wielkości wynikającej z prognoz średnioterminowych. Zatem połowy z obu stad wynosiłyby 210 - 240 tys. ton. Udział Rzeczypospolitej Polskiej w kwocie połowowej śledzi wynosił 20,14%, zatem Rzeczpospolita Polska miałaby prawo do odłowu 42 - 48 tys. ton śledzi.

Dorsze

Stan zachodnio-bałtyckiego stada dorszy jest dość dobry. Biomasa stada dorszy stanowi ostatnio około 50% maksymalnych obserwowanych wielkości w związku z tym, że podlega znacznym zmianom. Z kolei biomasa wschodnio-bałtyckiego stada dorszy stanowi obecnie jedynie 12-15% maksymalnej obserwowanej wartości. W związku z tym, że biomasa stada dorszy jest niższa od dopuszczalnej biomasy, uznaje się, że stan stada znajduje się poniżej biologicznie bezpiecznych granic. W zachodnio-bałtyckim stadzie dorszy różne warianty prognoz wskazują zwykle na połowy mieszczące się w granicach 40-45 tys. ton. Połowy ze wschodnio-bałtyckiego stada dorszy powinny mieścić się w granicach 80-90 tys. ton przy założeniu, że Międzynarodowa Komisja Rybołówstwa Morza Bałtyckiego (MKRMB) wdroży proponowaną przez Międzynarodową Radę Badań Morza (ICES) regulację połowów. Błąd średnioterminowych prognoz połowowych może wynosić 30-40%. W sumie oba stada łącznie dadzą połowy rzędu 120 - 135 tys. ton. Udział Rzeczypospolitej Polskiej w ogólnie bałtyckiej kwocie połowowej dorszy wynosił 21,1%, zatem Rzeczpospolita Polska miałaby prawo do odłowu 25 - 28 tys. ton dorszy po kilku latach ograniczania połowów.

Stornie

Biomasa zasobów storni na wybrzeżu zachodnim i środkowym stanowi około 60% maksymalnej, notowanej w 1995 r., wartości i jest na najniższym poziomie obserwowanym w ostatnim trzydziestoleciu. Mimo wysokiej śmiertelności połowowej, stado nie wykazuje oznak przełowienia stad uzupełniających zasoby. Dynamika biomasy stada storni w podobszarze 26 jest znana jedynie w przybliżeniu, ponieważ oparta jest głównie na danych polskich (dane z innych państw są niedostępne). Połowy storni nie są limitowane przez Międzynarodową Komisję Rybołówstwa Morza Bałtyckiego kwotami połowowymi. Ze względu na brak precyzyjnych danych na temat zasobów storni, ocenę przyszłych połowów oparto jedynie na średnich wielkościach połowów i tendencjach obserwowanych w ostatnich 10 latach.

Polskie połowy w następnych latach wyniosą w przybliżeniu 3 - 3,8 tys. ton i 1,5 tys. ton, odpowiednio dla zachodnio, środkowo i wschodnio-bałtyckiego stada storni. Całkowite połowy storni będą prawdopodobnie wynosiły 4,5 - 5,3 tys. ton.

Łososie

Ogólne połowy łososia w Morzu Bałtyckim w ostatniej dekadzie stale się zmniejszają. W 1990 r. złowiono 5 636 ton, natomiast w 1999 r. złowiono tylko 2 162 ton, niemniej jednak w 2000 r. połowy wzrosły o ponad 100 ton w porównaniu z 1999 r. W tym samym czasie daje się zaobserwować przesunięcie udziału połowów z połowów na morzu otwartym do połowów przybrzeżnych i w rzekach. Zwiększyła się wydajność połowowa w rybołówstwie wykonywanym przy użyciu pławnic, a zmniejszyła w rybołówstwie wykonywanym przy użyciu takli.

Polskie połowy łososia na Morzu Bałtyckim, po znaczącym spadku w 1991 r., powróciły w latach 1992-1994 do poprzedniego poziomu (170-190 ton), po czym z powrotem obniżyły się do poziomu około 120 ton. Od roku 1998 nieco się zwiększają, wraz z wzrostem limitów.

Naturalna produkcja smoltów w całej zlewni Morza Bałtyckiego wyniosła w 2000 r. około 2,1 mln sztuk, czyli dwukrotnie więcej niż szacowała Międzynarodowa Rada Badań Morza. Łączna produkcja smoltów (naturalna i hodowlana) wyniosła w latach 1999 - 2000 po 6,1 mln sztuk i szacuje się, że podobnie kształtować się będzie w 2001 i 2002 r. W chwili obecnej syndrom M74 nie jest spotykany w wodach głównego basenu Morza Bałtyckiego, natomiast w Zatoce Botnickiej nadal powoduje śmiertelność smoltów od 10% do 45%. Szacuje się, że w 2001 r. będzie ona jeszcze wyższa. W najbliższych latach nie przewiduje się zdecydowanego spadku śmiertelności.

Trocie

Połowy troci nie podlegają regulacjom międzynarodowym. Ogólne połowy troci na Morzu Bałtyckim w latach 1990-1999 wykazują tendencję spadkową. Połowy polskie w latach 1991-1997 były względnie stabilne i utrzymywały się na poziomie około 250 ton. W 1998 r. nastąpił ich dwukrotny wzrost (do 477 ton), a w latach 1999-2000 połowy polskie wzrastały o około 20% rocznie, osiągając w 2000 r. 650 ton. Polskie połowy w 2001 r. wzrosły o 186 ton w porównaniu z 1999 r. Według statystyki rybackiej na 812 ton polskich połowów w 2001 r. składają się 474 tony z połowów morskich (wody otwarte), 268 ton z połowów w wodach przybrzeżnych i 70 ton z połowów w rzekach (głównie w Wiśle).

Podsumowanie

W ciągu najbliższych sześciu lat nie przewiduje się wyraźnej poprawy stanu biomasy stada dorszy w Morzu Bałtyckim. W latach 1995 – 2001 biomasa stada dorszy znajdowała się na najniższym obserwowanym poziomie, a połowy dorszy wynosiły średnio jedną trzecią połowów z lat 80. Stan zasobów śledzi zmniejsza się od kilkunastu lat. Stan zasobów szprotów znacznie zmniejszył się w latach 1997-1998.

1.4.3. Zasoby ryb w śródlądowych wodach powierzchniowych

W Rzeczypospolitej Polskiej śródlądowe wody powierzchniowe zasiedlają ryby z 83 gatunków, w tym 59 stanowią gatunki uznawane za charakterystyczne dla naszej strefy geograficznej. 20 gatunków ryb zaliczonych zostało do gatunków wprowadzonych do wód w wyniku celowych działań człowieka. Pozostałe gatunki ryb wprowadzone zostały do wód przypadkowo. Ze względu na różnorodność wód powierzchniowych nie prowadzi się badań zmierzających do oszacowania wielkości wszystkich zasobów ryb słodkowodnych występujących w kraju. Dla potrzeb śródlądowej gospodarki rybackiej prowadzonej w wodach powierzchniowych, dokonuje się szacunkowej oceny składu gatunkowego i struktury populacji ryb występujących w określonej rzece lub jeziorze. Oceny dokonuje podmiot zainteresowany prowadzeniem gospodarki rybackiej w wodach powierzchniowych. Wyniki tej oceny podlegają naukowej weryfikacji i stanowią podstawę do opracowania założeń dotyczących połowu ryb i ochrony ich zasobów.

Zmiany zachodzące w środowisku wodnym nie pozostają bez wpływu na zasoby ryb słodkowodnych. Proces eutrofizacji śródlądowych wód powierzchniowych przyczynia się do głębokich zmian w składzie gatunkowym i strukturze zasiedlających ich populacji ryb. Stwierdzono, że w silnie zeutrofizowanych jeziorach dominują gatunki ryb karpiowatych, o małym znaczeniu gospodarczym. Czynnikiem ograniczającymi występowanie określonych gatunków ryb są zanieczyszczenia wód i istniejąca zabudowa koryt rzecznych. Poprawę stanu zasobów ryb dwuśrodowiskowych w rzekach osiąga się przez zarybianie.

1.5. Rybołówstwo morskie

Światowa produkcja w rybołówstwie wynosiła rocznie w latach 1995-1998 około 120 mln ton ryb i innych organizmów morskich. W tej ilości ponad 30 mln ton stanowiły ryby śródlądowe. Oszacowano, że światowe połowy ryb i innych organizmów morskich wynoszące około 90 mln ton znajdują się na pograniczu możliwości biologicznych. Większość obszarów jest już przelowiona, zaś łowisk słabo eksploatowanych pozostało niewiele. W związku z tym, tylko eksploatacja zasobów uwzględniająca samoodnawialność biomasy, a więc rybołówstwo prowadzone zgodnie z zasadą zrównoważonej eksploatacji, może zahamować ciągle zmniejszanie zasobów ryb w morzach i oceanach.

Eksperti Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) wyrażają pogląd, że istnieje szansa zwiększenia światowej produkcji w rybołówstwie do 2010 r. o około 20 mln ton przez hodowlę i zagospodarowanie tzw. przyłowu wyrzucanego za burtę oraz wykorzystanie różnych gatunków cieszących się małym popytem na rynku (ostroboki, błękitki, sardele, szproty i inne małe ryby pelagiczne).

Na obszarze Morza Bałtyckiego produkcja roczna pozwala na odłowienie około 1 mln ton ryb, z tego ponad 10% stanowią dorsze, około 80% tzw. małe ryby pelagiczne (szproty i śledzie), a pozostałe 10% to płastugi i inne ryby, łącznie z rybami występującymi w zalewach.

Jednym z celów strategicznych, przyjętych dla polskiego rybołówstwa bałtyckiego, jest możliwie pełne wykorzystanie limitów połowowych szprotów i śledzi. Właściwy marketing, promocja i dobrze zorganizowana dystrybucja tych ryb, może przyczynić się do zwiększenia popytu na produkty rybołówstwa w kraju.

Polska flota rybacka dzieli się na dwie główne grupy:

- 1) flotę dalekomorską;
- 2) flotę bałtycką.

Flota dalekomorska oznacza statki rybackie powyżej 50 m długości, operujące poza polskimi obszarami morskimi, w której skład wchodzi 21 trawlerów – przetwórci (dane na koniec 2001 r.).

Flota bałtycka dzieli się na kutrową i łodziową. Przyjmuje się, że kutry rybackie są to statki rybackie o długości powyżej 15 metrów, natomiast statki rybackie o długości mniejszej niż 15 metrów to łodzie rybackie.

Tabela 5. Wyniki gospodarki rybnej w latach 1999 – 2001

Połowcy (w tys. ton)	1999 r.	2000 r.	2001 r.
Połowcy ogółem	221,8	200,1	207,4
1) dalekomorskie	93,7	59,0	50,8
2) bałtyckie	128,1	141,1	156,6
3) skup ryb na łowiskach dalekomorskich	13,0	20,4	23,3
Surowiec rybny ogółem	234,8	220,5	230,7
Stan floty (dane na koniec roku)			
Flota dalekomorska	31	24	21
Flota kutrowa	422	417	422
Flota łodziowa	1 037	974	992
Przetwórstwo (w tys. ton)**			
Produkcja końcowa na lądzie***	288,2	309,0	289,9
Handel zagraniczny (w tys. ton)			
Import	254,3	276,0	257,6
Eksport ogółem	174,0	164,2	163,0
1) z lądu	108,8	102,6	99,9
2) z burt statków	65,2	61,6	63,1
Rynek			
Dostawy na rynek (w tys. ton)***	207,9	232,8	216,0
Spożycie na 1 mieszkańca (w kg)***	5,4	6,0	5,6

* oprócz kutrów znajdujących się w remoncie

** produkty przeznaczone do konsumpcji

*** szacunkowo

Tabela 6. Połowcy i skup ryb w latach 1999–2001

Źródło pochodzenia surowca	1999 r.	2000 r.	2001 r.
Połowcy (w tys. ton)	221,8	200,1	207,4
1) dalekomorskie	93,7	59,0	50,8
a) sektor publiczny	90,4	55,2	47,3
b) sektor prywatny	3,3	3,8	3,5
2) bałtyckie	128,1	141,1	156,6
a) sektor publiczny	13,5	12,4	15,3
b) sektor prywatny	114,6	128,7	141,3
Skup na łowiskach dalekomorskich (w tys. ton)	13,0	20,4	23,3
Razem połowcy i skup	234,8	220,5	230,7

Tabela 7. Połowy dalekomorskie według rejonów połowowych i gatunków ryb w latach 1999 – 2001

Wyszczególnienie	1999 r.	2000 r.	2001 r.
Rejony połowowe w tonach			
Północno – wschodni Atlantyk	2 961	2 023	2 611
Północno – zachodni Atlantyk	894	1 732	760
Środkowo – wschodni Atlantyk	–	–	13 185
Południowo – wschodni Atlantyk	–	–	3 100
Południowo – zachodni Atlantyk	5 224	970	756
Atlantyk antarktyczny	19 167	20 049	13 805
Północno – wschodni Pacyfik	–	998	–
Północno – zachodni Pacyfik	65 508	33 217	16 590
Gatunki ryb i inne organizmy morskie w tonach			
Dorsze	1 476	1 220	1 317
Czarniaki	862	747	727
Mintaje	65 508	33 172	16 590
Buławiki	559	–	191
Morszczuki	35	997	87
Makrele	–	–	666
Ostroboki	–	–	4 547
Sardynele	–	–	3 463
Halibuty	–	–	492
Pelamidy	–	–	521
Kalmary	4 875	995	749
Krewetki	894	1.732	263
Kryle	19 167	20 049	13 696
Inne morskie	378	77	6 498
Ogółem połowy dalekomorskie	93 754	58 989	50 807

Tabela 8. Połowy bałtyckie według rejonów połowowych i gatunków ryb w latach 1999 – 2001, w tonach

Rejony połowowe	1999 r.	2000 r.	2001 r.
Rejon zachodniego wybrzeża	10 377	10 577	10 856
Rejon środkowego wybrzeża	63 083	73 462	86 481
Rejon wschodniego wybrzeża	54 635	57 112	59 216
Gatunki ryb			
Dorsze	26 580	22 120	21 992
Śledzie	19 229	24 516	37 611
Szproty	71 705	84 324	85 757
Łososie	118	125	156
Płastugi	5 787	5 601	6 725
Trocie	385	579	529
Węgorze	226	172	163
Ryby zalewowe	3 992	3 671	3 266
Inne morskie	73	43	354
Ogółem połowy bałtyckie	128 095	141 151	156 553

Wyróżnia się cztery podsektory działalności polskiego rybołówstwa, różniące się od siebie zarówno obszarem, jak i sposobem eksploatacji żywych zasobów morza:

- 1) rybołówstwo dalekomorskie;
- 2) rybołówstwo bałtyckie;
- 3) rybołówstwo przybrzeżne;
- 4) rybołówstwo zalewowe.

1.5.1. Rybołówstwo dalekomorskie

Rybołówstwo dalekomorskie jest dziedziną gospodarki, która rozwija się w sposób znaczący dopiero od lat 60. minionego stulecia. Główną przesłanką jej rozwoju była chęć objęcia eksploatacją wód wszechoceanu i jego samoodnawialnych żywych zasobów.

Całokształt wzajemnych stosunków międzynarodowych, zarówno w obszarze rybołówstwa dalekomorskiego jak i bałtyckiego, reguluje Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 59, poz. 543).

Polskie rybołówstwo dalekomorskie jest wykonywane na odległych łowiskach Oceanu Spokojnego i Oceanu Atlantyckiego oraz na wodach antarktycznych.

Oprócz połowów na statkach dalekomorskich prowadzone jest przetwórstwo wstępne, zaś produkt końcowy jest sprzedawany w większości na rynkach zagranicznych. Połowy ryb i innych organizmów morskich odbywają się w wyłącznych strefach ekonomicznych innych państw, na warunkach określonych w dwustronnych i wielostronnych umowach międzynarodowych. W tej sytuacji, celem strategicznym jest uzyskiwanie możliwie największych kwot połowowych, na najdogodniejszych warunkach ekonomicznych.

Najistotniejsze znaczenie w latach 1991-1995 miały połowy w centralnej części międzynarodowych wód Morza Ochockiego. W roku 1995 polskie statki opuściły ten obszar i w latach 1995-2001 prowadzono połowy mintaja w wyłącznej strefie ekonomicznej Federacji Rosyjskiej, na podstawie umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej o wzajemnych stosunkach i współpracy w dziedzinie gospodarki rybnej, sporządzonej w Moskwie dnia 5 lipca 1995 r. W latach 1999-2000 polscy armatorzy nie byli w stanie wyłowić wykupionych kwot połowowych z powodu niskiej wydajności łowisk – przełowienia i zmiany warunków prowadzenia połowów. Spowodowało to zapaść finansową w dwóch przedsiębiorstwach połowów dalekomorskich - Przedsiębiorstwie Połowów Dalekomorskich i Usług Rybackich „Gryf” oraz Przedsiębiorstwie Połowów Dalekomorskich i Usług Rybackich „Odra”, które zostały postawione w stan upadłości.

W 2001 r. trzy statki Przedsiębiorstwa Połowów Dalekomorskich i Usług Rybackich „Odra” zostały skierowane na wody Islamskiej Republiki Mauretanii, jedna jednostka poławiała w wyłącznej strefie ekonomicznej Federacji Rosyjskiej, a dwie pozostawały na postoju międzysezonowym w Montevideo. Trzy statki Przedsiębiorstwa Połowów, Przetwórstwa i Handlu „Dalmor”, stanowiące majątek Skarbu Państwa, pływały pod obcą banderą na wodach Nowej Zelandii, trzy odławiały limity połowowe na wodach Morza Beringa w wyłącznej strefie ekonomicznej Federacji Rosyjskiej, jedna jednostka poławiała kryla na wodach antarktycznych, a w okresie zimy antarktycznej - ostroboka na wodach u wybrzeży południowej Afryki.

W skład polskiego rybołówstwa dalekomorskiego wchodzi trzy jednostki armatorów prywatnych, które poławiały na wodach objętych Konwencją o przyszłej wielostronnej współpracy w rybołówstwie na Północno-Zachodnim Atlantyku (NAFO), Konwencją o przyszłej wielostronnej współpracy w rybołówstwie na Północno-Wschodnim Atlantyku (NEAFC) oraz na łowiskach antarktycznych – Południowa Georgia.

Tabela 9. Wielkość kwot i połowów w obszarze Północno-Wschodniego Atlantyku (NEAFC)

Gatunek	w tonach	1995 r.	1996 r.	1997 r.	1998 r.	1999 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.
Karmazyny	Kwota	*/	*/	1000	1000	1000	1000	1000	1000
	Połowy	0	0	776	0	0	0	0	9
Śledzie atlantyckie	Kwota	*/	*/	*/	2000	2000	2000	1500	1500
	Połowy	0	0	0	0	0	0	0	1266
Makrele	Kwota	*/	*/	*/	*/	*/	1500	1500	1400
	Połowy	0	0	0	0	0	0	0	0
Grenadiery*	Połowy	0	0	5867	6769	546	0	178,3	0
Inne	Połowy	0	0	0	0	0	0	253	52
Razem	Kwota	-	-	1000	3000	3000	4500	4000	3900
	Połowy	0	0	6643	6769	546	0	431	1327

Źródło: MIR Gdynia.

* bezkwotowo

Tabela 10. Wielkość kwot połowowych i połowów w wyłącznej strefie ekonomicznej Królestwa Norwegii, w obszarze NEAFC

Gatunek	w tonach	1995 r.	1996 r.	1997 r.	1998 r.	1999 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.
Czarniaki, dorsze, plamiaki, witlinek	kwota	850	850	880	880	950	825	825	825
	połowoy	592	401	861	845	898	778	756	62
Błękitki	kwota	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	0
	połowoy	0	0	0	0	0	0	0	0
Inne	kwota	100	100	100	100	100	100	100	0
	połowoy	53	15	32	23,6	32	16	24,2	3
Razem	kwota	3950	3950	3980	3980	4050	3925	3925	825
	połowoy	645	416	893	868	930	794	780	65

Źródło: MIR Gdynia.

Tabela 11. Wielkość kwot połowowych i połowów w rybackiej strefie wokół Jan Mayer, w obszarze NEAFC

Gatunek	w tonach	1995 r.	1996r.	1997r.	1998r.	1999r.	2000r.	2001r.	2002r.
Błękitki	Kwota	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	0
	Połowoy	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: MIR Gdynia.

Tabela 12. Wielkość kwot połowowych i połowów w strefie Svalbard, w obszarze NEAFC

Gatunek	w tonach	1995 r.	1996 r.	1997 r.	1998 r.	1999 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.
Dorsze	Kwota	2170	2170	2635	2030	1490	1210	1225	1125
	Połowoy		1094	2605	1902	1457	1202	1300	1280
Inne	Połowoy	-	8	83	104	29	27	100	60
Razem	Kwota	-	-	-	2030	1490	1210	1225	1125
	Połowoy	0	1102	2688	2006	1486	1229	1400	1340

Źródło: MIR Gdynia.

Tabela 13. Wielkość kwot połowowych i połowów na Północno-Zachodnim Atlantyku (NAFO)

Gatunek	w tonach	1995 r.	1996 r.	1997 r.	1998 r.	1999 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.
Dorsze	Kwota	424	424	231	77	-	-	-	-
	Połowoy	0	0	0	0	0	0	0	0
Kalmary	Kwota	1000	1000	1000	1000	500	227	227	227
	Połowoy	0	0	0	0	0	0	0	0
Halibuty	Kwota *	0	1330	1330	1330	1624	1725	1971	2169
	Połowoy	0	0	0	0	0	0	43	0
Krewetki	Kwota **	100	100	100	100	100	100	100	100
	Połowoy	0	0	824	148	894	1732	264	0
Razem	Kwota	1424	2854	2661	2507	2224	2052	2298	2496
	Połowoy	-	-	824	148	894	1732	307	0

Źródło: MIR Gdynia.

* przyznana kwota

** dni połowowe

Poniższe tabele przedstawiają wielkość połowów polskiej floty dalekomorskiej na wodach Centralno-Wschodniego i Południowego Atlantyku. Połowoy na tych wodach odbywają się bezkwotowo, na podstawie dwustronnych umów międzynarodowych zawartych między Rzeczpospolitą Polską a Islamską Republiką Mauretanii (umowa o współpracy pomiędzy Rządem Islamskiej Republiki Mauretani a Rządem Rzeczypospolitej Polskiej w dziedzinie rybołówstwa, sporządzona w Nouakchott dnia 24 stycznia 1996 r.) i Republiką Namibii.

Tabela 14. Wielkość połowów polskiej floty w wyłącznej strefie ekonomicznej Republiki Namibii *

Gatunek (w tonach)	1995 r.	1996 r.	2001 r.	2002 r.
Ostroboki	3058	1700	3098	1055
Inne	120	36	2	6
Razem	3178	1736	3100	1061

Źródło: MIR Gdynia.

* brak połowów w latach 1997-2000

Tabela 15. Połowy floty dalekomorskiej w wyłącznej strefie ekonomicznej Islamskiej Republiki Mauretanii*

Gatunek (w tonach)	1996 r.	1997 r.	2001 r.	2002 r.
Morszczuki	64,0		86,6	
Ostroboki	3583,0	281,0	1449,5	1570,0
Sardynki	2439,0	1269,0		13189,2
Sardynelle atlantyckie	7166,0	2553,0	3463,3	3041,4
Makrele	4086,0	480,0	1666,1	444,0
Bonito	225,0	39,0	520,6	19,5
Inne	2203,0	646,0	5998,9	1938,9
Razem	19766,0	5268,0	13185,0	20203,0

Źródło: MIR Gdynia.

* brak połowów w latach 1998-2000

Tabela 16. Wielkość połowów na wodach międzynarodowych Centralno-Wschodniego i Południowego Atlantyku *

Gatunek (w tonach)	1997 r.	1998 r.
Kryle		254
Beryl	1964	543
Razem	1964	797

Źródło: MIR Gdynia.

* brak połowów w latach 1995-2001

Na podstawie Konwencji o zachowaniu żywych zasobów morskich Antarktyki (CCAMLR) polska flota dalekomorska obecna jest na wodach antarktycznych, gdzie głównie poławia się kryla, co przedstawia tabela nr 17.

Tabela 17. Wielkość połowów kryla

Gatunek (w tonach)	1995 r.	1996 r.	1997 r.	1998 r.	1999 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.
Kryl	13208	21580	14001	18480	19167	20049	13696	10646
Inne	0	0	0	0	0	0	109	267
Razem	13208	21580	14001	18480	19167	20049	13805	10913

Źródło: MIR Gdynia.

Najistotniejsze znaczenie do tej pory miały połowy mintaja w wodach Północnego Pacyfiku (Morze Beringa i Morze Ochockie).

Tabela 18. Wielkość kwot połowowych i połowów mintaja w wyłącznej strefie ekonomicznej Federacji Rosyjskiej

Gatunek	(w tonach)	Druga połowa 1995 r.	1996 r.	1997 r.	1998 r.	1999 r.	2000 r.	2001r.	2002r.
Mintaje*	Kwota	100000	111000	105000	85000	70000	42000	18500	**/
	Połowy	96126	116257	125413	81888,7	65507,6	33192,4	16577	0
Mintaje***	Skup	0	16150	3265	17745	12904,4	4634	0	0

* kwota połowowa przyznana

** kwota połowowa w czasie negocjacji

*** wspólne przedsięwzięcia

Stan floty dalekomorskiej na koniec 2001 r. wynosił 21 jednostki – 3 z tych jednostek to jednostki prywatne.

Tabela 19. Stan polskiego rybołówstwa dalekomorskiego na dzień 31 grudnia 2001 r.

Armator (przedsiębiorstwo)	Jednostki zarejestrowane pod polską banderą	Jednostki zarejestrowane pod obcą banderą (własność Skarbu Państwa)
PPDiUR „Gryf”(w upadłości)	3 (w ofercie sprzedaży)	-
PPDiUR „Odra”	6	2
PPH „Dalmor” S.A.	4	3
Jednostki prywatni	3	-
Łącznie		21

Mocne strony	Słabe strony
1) długa tradycja polskiego rybołówstwa dalekomorskiego; 2) statki posiadają certyfikaty jakości umożliwiające eksport produktów do państw Unii Europejskiej; 3) wykwalifikowana kadra rybacka; 4) opanowana, własna technologia przetwórstwa; 5) opanowane techniki połowów kryla; 6) duże zaplecze szkoleniowe i naukowe; 7) stosunkowo młoda i w pełni sprawna flota (wiek statków 12-16 lat); 8) wysoka jakość produkcji; 9) aktualne umowy rybackie umożliwiające połowy; 10) dostęp do łowisk kryla; 11) opatentowana technologia pozyskiwania mięsa z kryla	1) ograniczony dostęp do surowca; 2) brak środków na realizację programu mającego na celu promowanie i znajdowanie nowych rynków zbytu na produkty rybne, uruchomienie produkcji na skalę przemysłową, modernizację sprzętu połowowego i technik połowu, zwiększenie zdolności zamrażalniczej trawlerów oraz technik umożliwiających obniżenie kosztów produkcji); 3) zły stan techniczny floty; 4) ograniczone możliwości mrożenia produktów rybnych na jednostkach dalekomorskich; 5) niska rentowność połowów; 6) brak środków na restrukturyzację zatrudnienia (zaawansowany wiek załóg rybackich, brak środków na szkolenia i przekwalifikowanie zawodowe)

1.5.2. Rybołówstwo bałtyckie

Drugi obszar działalności to rybołówstwo bałtyckie prowadzone na polskich obszarach morskich. Na tym obszarze Rzeczpospolita Polska jest odpowiedzialna za ochronę żywych zasobów morza i racjonalną ich eksploatację. Wykonywanie rybołówstwa na Morzu Bałtyckim w oparciu o rekomendacje Międzynarodowej Komisji Rybołówstwa Morza Bałtyckiego (MKRMB).

Państwa będące członkami Międzynarodowej Komisji Rybołówstwa Morza Bałtyckiego, w miarę potrzeb, zawierają umowy dwustronne pozwalające na połowy w swoich strefach określonych ilości ryb.

Niepokojącym zjawiskiem we flocie bałtyckiej jest wysoki średni wiek statków rybackich, który wynosi 30 lat, oraz ich stan techniczny. Należy wziąć pod uwagę fakt, że niektóre z kutrów rybackich zostały poddane modernizacji, co polepszyło ich stan techniczny. Warto jednocześnie dodać, że średni wiek floty rybackiej Unii Europejskiej jest również dość zaawansowany - w 1995 r. wynosił 19 lat (np. średni wiek floty hiszpańskiej wynosił 25 lat, floty duńskiej 29 lat), jednak są to statki w dobrym stanie technicznym na skutek ich modernizacji.

W tabeli nr 20 przedstawiono dane charakteryzujące skalę limitów połowowych i połowów na Morzu Bałtyckim. W tabeli tej przedstawiono także wykorzystanie limitów połowowych 4 podstawowych gatunków ryb w latach 1990-2001, przyznawanych Rzeczypospolitej Polskiej przez Międzynarodową Komisję Rybołówstwa Morza Bałtyckiego.

Tabela 20. Wykorzystanie limitów połowowych w latach 1990-2001 (wielkość limitów uwzględnia kwoty wymian między Rzeczypospolitą Polską i innymi państwami, w tym z Królestwem Szwecji)

w tys. ton	1990 r.	1991 r.	1992r.	1993 r.	1994 r.	1995 r.	1996 r.	1997 r.	1998 r.	1999 r.	2000 r.	2001 r.
Dorsze												
Kwota	43 503	34 450	21 100	8 440	12 660	25 320	34 795	38 000	32 490	26 586	22 155	22 155
Połowy	28 730	25 748	13 314	8 900	14 426	25 001	34 856	31 659	25 778	26 580	22 120	21 992
% wykorzystania kwoty	66%	75%	63%	105%	114%	99%	100%	83%	79%	100%	100%	99%
Słedzie												
Kwota	90 395	90 000	81 000	118 800	121 800	121 800	121 800	121 800	116 800	90 870	84 560	61 420
Połowy	60 919	45 991	52 864	50 833	49 111	45 676	31 246	28 939	21 873	19 229	24 516	37 611
% wykorzystania kwoty	67%	51%	65%	43%	40%	38%	26%	24%	19%	21%	29%	61%
Szproty												
Kwota	43 000	43 000	76 000	87 400	172 800	120 000	110 000	130 200	110 200	80 750	92 600	81 720
Połowy	14 299	23 200	30 127	33 700	44 556	46 182	77 472	105 298	59 090	71 705	84324	85 757
% wykorzystania kwoty	33%	54%	40%	39%	26%	38%	70%	81%	54%	89%	91%	105%
Łososie												
Kwota		170	230	181	157	132	118	109	114	118	139	147
Połowy	568	350	462	191	160	133	125	110	114	118	125	156
% wykorzystania kwoty		206%	201%	106%	102%	101%	106%	101%	100%	100%	90%	106%

Inne*												
Kwota	6 104	7 204	6 859	8 376	8 247	12 950	11 006	10 973	10 289	10 453	10 066	11 037
Połowy	6 104	7 204	6 859	8 376	8 247	12 577	11 006	10 973	10 289	10 453	10 066	11 037
RAZEM												
Kwota	183 002	174 824	185 189	223 197	315 664	280 202	277 719	301 082	269 893	208 777	199 454	176 476
Połowy	110 620	102 493	103 626	102 000	116 500	129 569	155 817	176 979	117 144	128 085	141 151	156 553
% wykorzy- stania kwoty	60%	59%	56%	46%	37%	46%	56%	59%	43%	61%	71%	89%

Źródło: statystyki Międzynarodowej Komisji Rybołówstwa Morza Bałtyckiego za lata 1990-2001.

* nie limitowane

** od 1993 r. limit przyznawany w sztukach - przelicznik na tony (1szt. = 4,5kg)

Z danych zawartych w tabeli nr 20, wynikają następujące wnioski:

- 1) połowy dorsza i łososa determinują dochody rybaków, rośnie wykorzystanie kwot połowowych dorsza (przy zmiennych zasobach), natomiast w okresie ostatnich 10 lat w 100% wylawiane są kwoty połowowe łososa;
- 2) rosną połowy szprotów, co jest związane z prowadzeniem połowów na cele paszowe;
- 3) spadają połowy śledzia, co spowodowane jest brakiem możliwości zagospodarowania w szczytowych okresach wydajności połowów oraz niekorzystnymi relacjami cenowymi w pozostałych okresach.

Zasoby śledzi bałtyckich nie są w pełni wykorzystywane przez rybołówstwo bałtyckie. Wynika to głównie z zasad funkcjonowania polskiego rynku rybnego i wahań cen śledzia, w szczególności ich spadku poniżej poziomu opłacalności prowadzenia połowów w okresie największej dostępności zasobów śledzi. Polskie dostępne zasoby śledzi aktualnie mogą zaspokoić w 30% zapotrzebowanie krajowego przemysłu rybnego. Brak pełnego zagospodarowania zasobów śledzi bałtyckich nie wynika z niechęci rybaków do większego ukierunkowania połowów na ten gatunek, lecz z sytuacji panującej na polskim rynku. Brak jest systemu finansowania skupu nadwyżek surowca w okresach szczytów połowowych oraz finansowania ich składowania. Nie pozwala to na pełne wykorzystanie zasobów śledzi. Jest to wskazaniem do podjęcia odpowiednich działań na całym rynku ryb pelagicznych, zapewniających pełne i racjonalne wykorzystywanie polskich zasobów.

Tendencje połowów na całym Morzu Bałtyckim są podobne, jednak w innych państwach bałtyckich poławia się znacznie więcej śledzia niż w Rzeczypospolitej Polskiej.

Tabela 21. Połowy bałtyckie, liczba kutrów, ich moc w kW i pojemność w RT

Lata	Połowy (w tys. ton)	Liczba kutrów	Ogółem pojemność (w tys. RT)	Moc ogółem (w tys. kW)
1960	82	524	20	44
1970	147	545	26	54
1975	214	498	27	63
1980	222	515	33	91

1990	111	441	33	96
1995	130	403	30	89
1997	177	415	31	92
1998	117	426	32	94
1999	128	422	32	93
2000	141	417	33	95
2001	157	413	33	94

Źródło: statystyki MIR Gdynia.

Według danych zawartych w tabeli nr 21 wynika, że w roku 1960 dla odłowienia 82 tys. ton ryb użyto kutry o łącznej mocy 44 tys. kW. Natomiast w roku 1998 odłowienie 117 tys. ton ryb wymagało użycia kutrów o łącznej mocy 94 tys. kW. Przyczyną tego zjawiska jest znaczny spadek biomasy dorsza, stanowiącego podstawę dochodów z połowów bałtyckich, co przedstawiono w tabeli nr 22.

Tabela 22. Biomasa i połowy dorsza

Lata	Biomasa (w tys. ton)	Połowy wszystkich państw na Morzu Bałtyckim (w tys. ton)	Połowy polskie (w tys. ton)	
			Ilość	% biomasy
1975	640	239	69	10,8
1980	1080	389	123	11,4
1985	771	355	63	8,2
1990	308	171	29	9,4
1997	231	132	32	13,9
1998	143	102	26	18,2

Źródło: Międzynarodowa Komisja Rybołówstwa Morza Bałtyckiego.

Jednocześnie, wraz ze wzrostem połowów szprotów, proporcjonalnie zmalały połowy dorszy.

Tabela 23. Biomasa i połowy szprotów

Lata	Biomasa tarłowa (w tys. ton)	Połowy wszystkich państw na Morzu Bałtyckim (w tys. ton)	Połowy polskie (w tys. ton)	
			Ilość	Procent biomasy
1975	537	201	62	11,5
1980	173	58	16	9,2
1985	442	69	22	5
1990	514	86	14	2,7
1993	1241	178	34	2,7
1995	1162	313	37	3,2
1997	1134	529	105	9,3
1998	836	471	59	7,1

Źródło: Międzynarodowa Komisja Rybołówstwa Morza Bałtyckiego, wrzesień 1998.

Pełny obraz wartości polskich połowów bałtyckich przedstawia tabela nr 24.

Tabela 24. Wartość połowów Rzeczypospolitej Polskiej na Morzu Bałtyckim, wyrażona w euro na 1 RT (według cen wyładunkowych – pierwszej sprzedaży)

Lata	Wartość połowów (w euro)	Pojemność floty (w RT)	Połowy na 1 RT (w euro)	Wskaźnik wydajności (1980 r. = 100%)
1980	178 362 300	33 tys.	5404	100%
1990	56 281 150	31 tys.	1815	34%
1997	62 167 600	31 tys.	2005	37%

1998	48 442 250	31 tys.	1563	29%
		Moc silników (w kW)	Połowcy na 1 kW (w euro)	Wskaźnik wydajności (1980 r. = 100%)
1980	178 362 300	91 tys.	1960	100%
1990	56 281 150	96 tys.	586	30%
1997	62 167 600	92 tys.	675	34%
1998	48 442 250	93 tys.	521	27%

Źródło: Studium Sektorowe Polskiego Rybołówstwa – Ramboll / Dania, BCH / Sopot.

Z powyższych tabel jasno wynika, że spadek wydajności połowów w ciągu niecałych 20 lat był znaczny. W porównaniu ze szczytowym rokiem 1980 wydajność pracy kutrów spadła do 29% w odniesieniu do 1 RT oraz do 27% w odniesieniu do 1 kW mocy silników głównych. Głównym powodem tego spadku jest zbyt wielki nakład połowowy (liczba statków) w stosunku do obniżonej biomasy dorszy oraz biomasy i wartości technologicznych śledzi.

Powyższe wskaźniki i dane wskazują stopniowy spadek rentowności polskiego rybołówstwa bałtyckiego.

Morze Bałtyckie, jako morze zamknięte, połączone wąskimi przesmykami cieśnin duńskich z Morzem Północnym, charakteryzuje się dwuwarstwowością wód, różniących się zasoleniem. Wody słodkie spływają rzekami i wraz z opadami warunkują słoność rozległych wód przypowierzchniowych i przybrzeżnych. Nieregularne wlewy słonych wód z Morza Północnego nie zapewniają wymiany wód w strefach małego natlenienia i dużego zasolenia Morza Bałtyckiego, co niekorzystnie wpływa na stan żywych zasobów - na rozród ryb. Wielkość i trwałość poziomu zasolenia decyduje o podstawowych procesach życiowych ryb, zwłaszcza dennych - dorszy i płastug, których rozród uzależniony jest między innymi od stopnia zasolenia zapewniającego pływalność ikry.

Sytuację rybołówstwa bałtyckiego kształtuje wiele czynników, w szczególności:

- 1) czynniki biologiczne, takie jak produktywność biologiczna Morza Bałtyckiego jako całości, produktywność polskich obszarów morskich, w tym wydajność strefy przybrzeżnej oraz Zalewów: Szczecińskiego i Wiślanego;
- 2) znaczne obniżenie, w ostatnim dziesięcioleciu, przeciętnej masy i zawartości tłuszczu w poławianych śledziach, co spowodowało istotne zmniejszenie ich przydatności dla przetwórstwa;
- 3) czynniki techniczne floty rybackiej (ilość, rodzaj, wiek jednostek, stosowane techniki połowowe, zdolność połowowa floty);
- 4) czynniki techniczne obsługi floty (porty, przystanie plażowe, nabrzeża postojowe, wyładunkowe, zaopatrzeniowe, sieciarnie i doki remontowe);
- 5) rozmieszczenie i stan techniczny infrastruktury portowej przeznaczonej do obsługi surowca rybnego (hale wyładunkowe, aukcje, fabryki lodu, chłodnie o temperaturach zerowych i minusowych, zamrażalnie, myjnie opakowań, itp.);
- 6) nieodpowiadający w zasadniczej mierze wymaganiom sanitarno-higienicznym stan zaplecza przetwórstwa wstępnego surowca;

- 7) stan i jakość struktur rynkowych, takich jak aukcje, organizacje producentów rybnych, przetwórców i handlowców oraz ich otoczenie prawno-ekonomiczne, w szczególności systemy opodatkowania, ewentualne ulgi i różnego rodzaju symulacje ekonomiczne;
- 8) stan i kwalifikacje kadry rybackiej;
- 9) organizacja nadzoru nad sektorem rybołówstwa.

Ostatni czynnik odgrywa dużą rolę z uwagi na podstawową wartość, jaką jest wspólna własność zasobów rybnych przy prywatnej własności środków pracy w rybołówstwie. Czynnik ten w powiązaniu z ograniczonymi zasobami powoduje konieczność stałego nadzoru państwa nad funkcjonowaniem rybołówstwa.

W 2001 r. polska flota kutrowa operująca na Morzu Bałtyckim liczyła 422 jednostki. Po zapoczątkowanej w 1990 r. prywatyzacji, kiedy to jeszcze 50% tonażu floty kutrowej należało do przedsiębiorstw państwowych, w chwili obecnej jedynie 6 kutrów należy do przedsiębiorstw państwowych (14 kutrów jest w leasingu u rybaków). Średni wiek kutra w 1998 r. wynosił 30 lat, a zaledwie 20 jednostek nie przekroczyło wieku 10 lat.

Podstawowymi gatunkami ryb poławianymi przez rybaków bałtyckich w skali przemysłowej, a jednocześnie limitowanymi, są: dorsze, szproty, śledzie oraz łosose (przyznana bardzo niewielka kwota połowowa). W przypadku śledzi i dorszy, stanowiących ponad 60% ogółu polskich połowów na Morzu Bałtyckim, stan eksploatowanych stad można określić jako zadowalający, chociaż nie w pełni bezpieczny. Dorsze są nadal gatunkiem wymagającym znacznych ograniczeń połowów. Od 1997 r. wielkość limitów połowowych przydzielanych Rzeczypospolitej Polskiej przez Międzynarodową Komisję Rybołówstwa Morza Bałtyckiego stale maleje (w latach 1993-1997 limity te corocznie wzrastały). Ma to zasadniczy wpływ na brak poprawy kondycji ekonomicznej polskich rybaków, którym połowy dorszy zapewniają około 70% dochodów. W przypadku łososi, ze względu na dewastację środowiska naturalnego oraz przełowienie populacji naturalnych, w celu utrzymania bezpiecznej wielkości biomasy, prowadzi się zarybianie. W połowach łososi 90% złowionych ryb to łosose pochodzące z zarybień. W Rzeczypospolitej Polskiej oprócz łososi program zarybień obejmuje również trocie wędrownie. Koszty zarybiania pokrywane są z budżetu państwa. W 2002 r. wyniosły one 2 700 tys. zł.

W związku z przystąpieniem Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej środowisko rybackie jest pełne obaw i niepewności. Dostęp zmodernizowanej, nowocześniejszej i bardziej rentownej floty unijnej do polskich obszarów morskich, może doprowadzić do upadku polskiego rybołówstwa, które nie miało czasu i środków do przygotowania się do konkurencji na wspólnym rynku. Najważniejszym postulatem środowiska rybackiego w okresie prowadzonych negocjacji z Unią Europejską dotyczących rybołówstwa było czasowe uniemożliwienie dostępu floty unijnej do polskich obszarów morskich. Postulat ten nie został spełniony jako niezgodny z Wspólną Polityką Rybacką.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> 1) znaczenie historyczne przez osadzenie w regionie; 2) łatwy dostęp do wydajnych łowisk we własnej strefie; 3) nowoczesne wyposażenie części floty rybackiej; 4) potencjalnie chłonny rynek krajowy na ryby i produkty rybne; 5) wykwalifikowana kadra rybacka; 6) duża elastyczność, możliwość przeorientowania jednostek połowowych na inne gatunki 	<ul style="list-style-type: none"> 1) nadmierny nakład połowowy; 2) duża część przestarzałej floty; 3) podeszły wiek rybaków; 4) niska rentowność; 5) brak kapitału; 6) sezonowość połowów i mały asortyment dostępnych zasobów; 7) brak zbytu w okresach szczytowych i brak lokalnych możliwości przetwórczych dla ryb pelagicznych (śledzie, szproty konsumpcyjne); 8) niedostateczna infrastruktura portowa (przeładunki, składowanie i wstępne przetwarzanie); 9) brak zorganizowanego rynku rybnego; brak bazy i funduszy na pełne wykorzystanie ryb w szczytach połowowych

1.5.3. Rybołówstwo przybrzeżne i zalewowe

Rybołówstwo w obszarach przybrzeżnych Morza Bałtyckiego i na zalewach było do niedawna traktowane jako element polskich połowów bałtyckich. Za granicę obszaru przybrzeżnego uznaje się linię oddaloną o 12 Mm od tzw. linii podstawowej.

Poczynając od lat 1995-1997, w Rzeczypospolitej Polskiej występuje tendencja traktowania rybołówstwa przybrzeżnego jako odrębnego obszaru zarządzania. Istotą wyodrębnienia jest fakt wzajemnego oddziaływania rybołówstwa przybrzeżnego na inne obszary działalności człowieka i odwrotnie. Pojęcie zarządzania rybołówstwem przybrzeżnym mieści się w pojęciu Zintegrowanego Zarządzania Strefą Przybrzeżną. Podstawę do takiego typu zarządzania jest Deklaracja przyjęta na II Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych pt. „Środowisko i rozwój” (UNCED), która odbyła się w Rio de Janeiro w czerwcu 1992 r. Z kolei w programie Sea Region BALTIC – 21, zapoczątkowanym w lipcu 1998 r., ustalono 7 sektorów (rolnictwo, energia, rybołówstwo, lasy, przemysł, turystyka, transport) oddziałujących na siebie w ramach strefy przybrzeżnej, obejmującej określony pas morza i lądu.

Do rybołówstwa przybrzeżnego zaliczamy połowy prowadzone w granicach morza terytorialnego Rzeczypospolitej Polskiej (do 12 Mm od linii brzegowej) oraz Zalewów Wiślanego i Szczecińskiego przy użyciu łodzi rybackich, przy czym strefa o szerokości 3 Mm od wybrzeża stanowi pas wód zakazanych dla połowów kutrowych i trałowych. Na niektórych odcinkach we wschodniej części wybrzeża pas wód zakazanych jest nieco zmodyfikowany i określony izobatami, a w przypadku Zatoki Puckiej linią Gdynia-Hel. Strefa ta jest dostępna wyłącznie dla rybołówstwa łodziowego.

Lokalizacja rybołówstwa przybrzeżnego wzdłuż całego wybrzeża obejmuje 59 miejscowości zgrupowanych w 36 gminach nadmorskich. Na koniec 2001 r. zarejestrowanych było 992 łodzi rybackich. Liczba rybaków łodziowych w 2001 r. wynosiła około 2400 osób, w tym 1100 właścicieli i współwłaścicieli łodzi oraz około 1300 rybaków najemnych.

Tabela 25. Liczba łodzi rybackich w poszczególnych województwach uprawnionych do wykonywania rybołówstwa w 2001 r.

Typ statku	Klasy długości	Woj. pomorskie	Woj. warmińsko-mazurskie	Woj. zachodnio-pomorskie	Razem
Łodzie	do 10 m	363	112	371	846
	10-12 m	35		65	100
	12-15 m	19		27	46
Razem		417	112	463	992

Źródło: MIR Gdynia, OIRM.

Tabela 26. Pojemność łodzi rybackich uprawnionych do wykonywania rybołówstwa w RT, według klas długości i województw w 2001 r.

Typ statku	Klasy długości	Woj. pomorskie	Woj. warmińsko-mazurskie	Woj. zachodnio-pomorskie	Razem
Łodzie	do 10 m	17			17
	10-12 m	59			59

	12-15 m	137		99	236
Razem		213		99	312

Źródło: MIR Gdynia, OIRM.

Poza działalnością połowową (podstawową) część rybaków łodziowych – około 35%, podejmuje dodatkowe prace przynoszące dochody, przeważnie w zakresie usług turystycznych. Eksploatacja zasobów rybnych strefy przybrzeżnej jest często jedynym źródłem utrzymania dla wielu rodzin, dlatego ważne jest optymalne gospodarowanie tymi zasobami.

Obszar eksploatowany przez rybołówstwo przybrzeżne jest zróżnicowany fizjograficznie, o różnej wydajności i składzie gatunkowym ichtiofauny. Obejmuje on Zalew Wiślany i Zalew Szczeciński z wodami przyległymi oraz wody morskie. Zalewy, zasiedlone głównie gatunkami ryb słodkowodnych, charakteryzuje wysoka wydajność, porównywalna do wydajności jezior. Ichtiofaunę morza terytorialnego tworzą głównie gatunki ryb morskich, jednakże występują tam również cenne gospodarczo ryby słodkowodne i ryby dwuśrodowiskowe. Połowy i skład gatunkowy ryb są zróżnicowane na poszczególnych odcinkach wybrzeża.

Mając na uwadze terytorialny zakres działania trzech okręgowych inspektoratów rybołówstwa morskiego podzielono wybrzeże na trzy rejony: Wybrzeże Zachodnie, Wybrzeże Środkowe i Wybrzeże Wschodnie.

Tabela 27. Wielkość połowów łodziowych według gatunków ryb i rejonów w 2001 r., w tonach

Gatunki ryb	Zatoka Gdańska, Zatoka Pucka	Zalew Wiślany	Wybrzeże Środkowe	Zalew Szczeciński	Zatoka Pomorska	Razem
Dorsze	255,5	0,0	752,6	0,0	482,1	1490,2
Śledzie	226,7	1625,5	31,0	18,0	1147,1	3048,3
Płaskie	1120,1	0,1	256,5	0,0	214,4	1591,1
Inne	204,4	715,3	32,9	2572,9	280,6	3806,1
w tym płoć	0,3	208,4	2,1	1025,1	88,7	1324,6
Razem	1806,7	2340,9	1073,0	2590,9	2124,2	9935,7

Źródło: MIR Gdynia, 2002.

Ogólne połowy pasa przybrzeżnego i dwóch zalewów wynoszą około 10 tys. ton, z czego około 50% stanowią śledzie i dorsze, a pozostałe to ryby słodkowodne lub dwuśrodowiskowe (tabela nr 27). Niektóre gatunki są przelowione, a niektóre niewykorzystane z powodu braku popytu.

Tabela 28. Wielkość połowów łodziowych według gatunków ryb i rejonów w 1998 r., w tonach

Gatunki ryb	Zatoka Gdańska, Zatoka Pucka	Zalew Wiślany	Wybrzeże Środkowe	Zalew Szczeciński	Zatoka Pomorska	Razem
Dorsze	184,3	29,0	1014,6		220,5	1 448,4
Śledzie	147,1	1158,6	143,8	6,3	2479,0	3 934,8
Płaskie	1011,8	0,3	638,8		84,0	1 734,9
Inne	96,5	435,6	11,2	3092,0	232,5	3 867,8
Razem	1439,7	1623,5	1808,4	3098,3	3016,0	10 985,9

Źródło: statystyki MIR Gdynia.

Szacunkowo polskie średnioroczne połowy łodziowe na zalewach i w wodach przyległych oraz w wodach morskich mogą osiągnąć poziom 15 tys. ton ryb.

Mocne strony	Słabe strony
1) znaczenie historyczne przez osadzenie w regionie; 2) rybołówstwo uprawiane jest przeważnie przy pomocy niewielkich i mobilnych statków, ekologicznymi metodami chroniącymi środowisko; 3) możliwość zwiększenia nakładu połowowego w środkowej części wybrzeża; 4) potencjalnie chłonny rynek krajowy na ryby i produkty rybne; 5) wykwalifikowana kadra rybacka, 6) duża elastyczność w prowadzeniu połowów i możliwość przeorientowania się na inne gatunki; 7) użycie statków do rejsów turystycznych, w szczególności związanych z połowami w celach sportowo-rekreacyjnych	1) przestarzała, nieefektywna flota; 2) podeszły wiek rybaków; 3) brak kapitału; 4) brak lokalnych możliwości wykorzystania zasobów w szczytach połowowych; 5) niedostateczne działania na rynku zbytu w zakresie informacji i promocji (ryby słodkowodne); 6) brak odpowiadającego wymaganiom sanitarno-higienicznym przetwórstwa wstępnego, co utrudnia możliwości zbytu i zmniejsza wartość połowu; 7) brak infrastruktury; 8) brak zorganizowanych form pierwszej sprzedaży, które mogłyby zwiększyć możliwości racjonalizacji działań połowowych i spedycyjnych; 9) sezonowość połowów i mały asortyment dostępnych zasobów

1.5.4. Porty i przystanie rybackie

Port, zgodnie z dyrektywą 95/64/WE z dnia 8 grudnia 1995 r. w sprawie sprawozdań statystycznych w odniesieniu do przewozu rzeczy i osób drogą morską (Dz. Urz. WE L 12 z 18.01.1995), oznacza miejsce wyposażone w infrastrukturę umożliwiającą statkom właściwe cumowanie, rozładunek lub załadunek oraz ich obsługę. Powyższa definicja dotyczy również przystani rybackich.

Polskie wybrzeże bałtyckie ma ogółem 59 zarejestrowanych przystani, portów rybackich i miejsc przeznaczonych do wyładunku produktów rybnych. Z tego blisko połowa to miejsca wyładunkowe na plaży, zwykle wyposażone tylko w pochylnię lub wciągarkę do wciągania łodzi na ląd.

10 portów rybackich ma istotne znaczenie dla statków rybackich. Są to:

- 1) Wybrzeże Zachodnie: Świnoujście, Dziwnów;
- 2) Wybrzeże Środkowe: Kołobrzeg, Darłowo, Ustka, Łeba;
- 3) Wybrzeże Wschodnie: Władysławowo, Jastarnia, Hel, Gdynia.

Kontrola i nadzór w zakresie wykonywania rybołówstwa morskiego nad wszystkimi portami jest sprawowana przez okręgowych inspektorów rybołówstwa morskiego. Najważniejsze porty, jeśli chodzi o ilość wyładowywanej ryby, ilość obsługiwanych kutrów rybackich i wyposażenie, to Kołobrzeg, Darłowo, Ustka, Władysławowo i Hel. W Rzeczypospolitej Polskiej są również trzy duże porty handlowe: Świnoujście, Szczecin i Gdynia, w których mają swoje siedziby przedsiębiorstwa połowów

dalekomorskich. Flota dalekomorska połowiąca na bardzo odległych łowiskach, jest obsługiwana w portach zagranicznych.

Tabela 29. Liczebność floty kutrowej w latach 1999 – 2001, z podziałem na porty

Port	1999 r.			2000 r.			2001 r.		
	Liczba kutrów	RT	kW	Liczba kutrów	RT	kW	Liczba kutrów	RT	kW
Gdańsk	7	603	1 531	7	603	1 653	5	414	1 160
Górki Wschodnie	8	319	1 128	8	320	1 288	8	320	1 288
Górki Zachodnie	8	324	1 059	8	326	1 263	8	326	1 263
Gdynia	25	2 398	6 024	25	2 414	5 998	24	2 347	5 971
Hel	25	2 573	7 383	23	2 715	7 057	22	2 652	6 799
Jastarnia	22	923	2 568	20	855	2 711	20	855	2 711
Władysławowo	87	7 151	20 601	89	8 149	21 817	91	8 370	22 299
Łeba	25	1 281	3 631	25	1 237	4 335	24	1 163	4 130
Ustka	53	3 807	10 555	57	3 892	11 041	57	3 957	11 061
Darłowo	48	3 145	9 611	42	2 864	8 833	43	3 106	9 054
Kołobrzeg	65	6 090	19 262	64	5 959	19 086	63	6 482	18 937
Dziwnów	33	2 292	6 112	33	2 293	6 443	32	2 184	6 269
Świnoujście	16	1 144	3 453	16	1 154	3 466	16	1 155	3 465
Razem	422	32 050	92 918	417	32 782	94 991	413*	33 331	94 407

* bez kutrów w remoncie

Tabela 30. Wyładunki ryb w portach, według regionów

Region	Wyładunki 1998 r. (w tonach)		Liczba		Łączna długość floty m	Łączna długość nabrzeży m	Pojemność składowa (w tonach)		Produkcja lodu (w tonach/dzień)
	z kutrów	z łodzi	kutrów	łodzi			Mro-żona	Schła-dzana	
Zachodni	5 471	6 126	47	266	3 580	5 549	16 000	3 335	270
Środkowy	47 517	1 846	194	176	6 200	5 352	3 110	1 322	411
Wschodni	44 815	3 219	185	529	8 300	5 809	27 081	1 484	530
Razem	97 803	11 191	426	971	18 080	16 710	46 191	6 141	1 211

Źródło: Polish Fishing Ports 1999.

89 % ogólnej ilości wyładunków dokonywana jest na środkowym i wschodnim wybrzeżu. 74% ogólnej ilości wyładunków jest dokonywane w pięciu głównych portach.

Ocenia się, że z całej floty około 200 łodzi korzysta z miejsc do wyładunku na plaży. Porty wybrzeża środkowego charakteryzują się wejściem do portu skierowanym na północ, z falochronami ustawionymi prostopadle do wybrzeża. Warunki te powodują, że porty są w znacznym stopniu narażone na wiatr i działalność fal morskich z kierunku północnego oraz na zamulanie wejścia do portu i basenów portowych spowodowane działaniem osadów rzecznych i prądów. W większości portów istnieje konieczność stałego pogłębiania torów podejściowych i basenów portowych.

W większości polskie porty rybackie są płytkie - głębokość przy nabrzeżach wynosi od 1,5 do 5 m. Dotyczy to zwłaszcza portów zlokalizowanych na zalewach: Szczecińskim i Wiślanym. Największe głębokości mają: Kołobrzeg (6,5-7,3 m), Ustka (4,5-5,5 m) i Darłowo (3,5-5,5 m). Porty rybackie posiadają wystarczającą długość nabrzeży zapewniającą cumowanie i postój floty. Stan techniczny nabrzeży jest bardzo zróżnicowany: od nowego nabrzeża na Helu, w dobrym stanie we Władysławowie, po nabrzeża wymagające mniejszych i większych remontów w pozostałych portach.

Wyładunek ryb odbywa się za pomocą urządzeń przeładunkowych. Ryby załadowane w skrzynie po 20 i 25 kg, wyładowuje się na nabrzeże i ustawia na palety lub przeładowuje się bezpośrednio do samochodów. Obecnie, coraz więcej masy towarowej z kutrów przeładowuje się do samochodów, podczas gdy wcześniej ryby były przetwarzane i składowania na terenie portów zarządzanych przez przedsiębiorstwa państwowe i spółdzielcze. W związku z upadkiem większości tych przedsiębiorstw, ich majątek w postaci hal przetwórczych, chłodni, fabryk lodu, itd. został sprzedany prywatnym przedsiębiorcom. Portowa infrastruktura rybacka, która obsługiwała flotę w latach 70. i 80., przy zdecydowanie większych połowach niż obecnie, nie zabezpiecza potrzeb. Sprzedaż poszczególnych części infrastruktury rybackiej różnym podmiotom gospodarczym spowodowała, że nie ma koordynacji działań, a partykularne interesy poszczególnych właścicieli powodują, że usługi oferowane rybakom i pośrednikom są drogie. Stąd też porty rybackie coraz częściej stanowią jedynie miejsce do przeładunku na samochody, a składowanie i przetwórstwo odbywa się w dużej odległości od portów.

Struktura własności oraz struktura zarządzania portami

Obszar wodny, w odróżnieniu do obszaru lądowego, pozostaje pod kontrolą i nadzorem właściwego urzędu morskiego. Urzędy morskie są odpowiedzialne za wody w obrębie i poza basenem portowym, oznakowanie nawigacyjne i pogłębianie kanałów wejściowych. Sprawują one kontrolę nad bezpieczeństwem portu i prowadzą inspekcje bezpieczeństwa, prace techniczne i ochronę środowiska (odpady, zbieranie wycieków ropy, itp.).

Grunty w portach, zgodnie z aktualnym stanem prawnym, mogą być własnością Skarbu Państwa, samorządów (gmina, powiat) lub własnością prywatną. Możliwa jest własność mieszana. Trwa proces przekształcenia struktury własności, zgodnie z ustawą z dnia 20 grudnia 1996 r. o portach i przystaniach morskich (Dz. U. z 2002 r. Nr 110, poz. 967 z późn. zm.), który nie został jeszcze zakończony. Głównymi przeszkodami przekształceń własnościowych jest krótkowzroczność i brak pokrycia kapitałowego planowanych przedsięwzięć lokalnych władz samorządowych i przedsiębiorstw prywatnych. Zagrożeniem dla rybołówstwa w portach jest możliwość zmiany przeznaczenia portów lub ich części. Próby takich przekształceń są podejmowane. Konieczna jest więc nowelizacja wyżej wymienionej ustawy w celu zabezpieczenia interesów państwa, a w tym sektora rybackiego.

Mocne strony	Słabe strony
1) dobrze rozwinięta sieć portów rybackich; 2) małe porty i przystanie plażowe są	1) zbyt mała i nieodpowiadająca obecnym wymaganiom sanitarno-higienicznym

<p>nieodłączną i składową częścią obrazu kulturowego wybrzeża Morza Bałtyckiego stanowiąc atrakcję turystyczną; większość polskich portów rybackich zapewnia podstawowe funkcje, z wyjątkiem w pełni bezpiecznego wejścia do portu i odpowiednich możliwości cumowania podczas ciężkich warunków atmosferycznych;</p> <p>3) porty rybackie są coraz częściej wykorzystywane w celach turystyczno-rekreacyjnych oraz w zakresie różnego rodzaju usług sezonowych, przewozów pasażerskich i sportów wodnych (wycieczki i połowy w celach sportowo-rekreacyjnych)</p>	<p>infrastruktura do przechowywania surowca rybnego (hale, komory chłodnicze, myjnie opakowań, wytwórnie lodu, stacje uzdatniania wody, zamrażalnie, komory składowania produktów mrożonych, itp.);</p> <p>2) brak infrastruktury w mniejszych portach i przystaniach plażowych (drogi, urządzenia do wylądunku i wyciągania łodzi, przechowywania surowca, chłodzonych powierzchni składowych i magazynów, możliwości zamrożenia surowca);</p> <p>3) brak wytwornic lodu oraz podłączeń do wody</p>
--	--

1.6. Rybactwo śródlądowe

Rybactwo śródlądowe w Rzeczypospolitej Polskiej obejmuje gospodarkę rybacką prowadzoną w śródlądowych wodach powierzchniowych (rybactwo zawodowe, amatorskie połowy ryb) oraz chów i hodowlę ryb w urządzeniach wodnych. Definicję rybactwa śródlądowego zawiera ustawa z dnia 18 kwietnia z 1985 r. o rybactwie śródlądowym (Dz. U. z 1999 r. Nr 66, poz. 750, z późn. zm.). W ostatnich kilkunastu latach zauważalny jest duży postęp w technikach chowu i hodowli wybranych gatunków ryb, związany z zastosowaniem nowoczesnych pasz, rozwojem wylęgu ryb oraz opracowaniem i doskonaleniem technik podchowu ryb. Udział wartości i ilości produktów rybactwa śródlądowego w ramach całego sektora rybackiego stale wzrasta. Nie jest możliwe ustalenie dokładnych danych na temat wielkości i wartości produkcji rybactwa śródlądowego (rybołówstwo oraz chów i hodowla ryb), ponieważ proces prywatyzacji sektora rybactwa śródlądowe nie został jeszcze zakończony. Szacunkowa wielkość i wartość produkcji została przedstawiona w tabeli nr 31.

Tabela 31. Szacunkowa wielkość i wartość rocznej produkcji w sektorze rybactwa śródlądowego

		Wielkość (w tonach)	Wartość (w mln zł)
Chów i hodowla w stawach	Karp	22000	200
	Pstrąg tęczowy	10500	95
Połowy w wodach powierzchniowych	Połowy ryb w rzekach i zbiornikach zaporowych *	1000	6
	Połowy ryb w jeziorach ***	3820	22
	Połowy troci i łososia w rzekach *	53	0,5
	Połowy wędkarskie ***	40000	200
RAZEM		77373	523,5

* bez połowów wędkarskich

** bez łososia i troci

*** dane szacunkowe Instytutu Rybactwa Śródlądowego

Brak jest pełnych danych o wielkości zatrudnienia w rybactwie śródlądowym. Szacuje się, że w ostatnich latach w rybactwie śródlądowym zatrudnionych jest 4 – 5 tys. osób.

Zasady i warunki chowu, hodowli oraz ochrony i połowu ryb w wodach powierzchniowych określają przepisy ustawy o rybactwie śródlądowym, ustawy o ochronie przyrody oraz ustawy o

ochronie zwierząt. Kontrola przestrzegania przepisów o rybactwie śródlądowym powierzona jest Państwowej Straży Rybackiej. Kontrole zdrowia ryb sprawują urzędowi lekarze weterynarii na podstawie przepisów weterynaryjnych. Jakość wód podlega kontroli wyspecjalizowanych państwowych służb ochrony środowiska.

Pomoc państwa jest udzielana podmiotom wprowadzającym postęp biologiczny w produkcji ryb (zakup i utrzymanie tarlaków o wysokich, potwierdzonych cechach użytkowych). Uruchomiony został „Branżowy program rozwoju rybołówstwa w Polsce na lata 2000-2006”, którego realizację powierzono Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Założenia branżowego programu przewidują udzielanie dopłat do oprocentowania kredytów inwestycyjnych w zakresie rybactwa śródlądowego. Program spotkał się z zainteresowaniem, które wskazuje na wysokie potrzeby inwestycyjne w rybactwie śródlądowym.

1.6.1. Gospodarka rybacka prowadzona w śródlądowych wodach powierzchniowych

Gospodarka rybacka prowadzona w śródlądowych wodach powierzchniowych oparta jest o naturalne możliwości produkcyjne rzek, jezior i zbiorników zaporowych, o łącznej powierzchni prawie 600 tys. ha. Prawidłowo prowadzona gospodarka rybacka ma wysoce pozytywny wpływ na stan środowiska wodnego i przynosi znaczące korzyści (w tym ekonomiczne) pozostałym użytkownikom wód.

Powierzchniowe wody płynące stanowią w większości własność Skarbu Państwa. Zgodnie z przepisami prawa, połowu ryb w wodach powierzchniowych w celach zarobkowych lub rekreacyjnych, dokonywać mogą jedynie osoby i podmioty do tego uprawnione. Uprawnienia do prowadzenia gospodarki rybackiej nabywa się na podstawie umowy zawartej z właścicielem wody. Rocznie z wód powierzchniowych pozyskuje się, w połowach prowadzonych przez rybaków w celach zarobkowych, około 5 tys. ton ryb, w tym: około 4 tys. ton z jezior i 1 tys. ton z rzek i zbiorników zaporowych. Około 40 tys. ton ryb pozyskiwane jest przez osoby uprawiające amatorski połów ryb. Trudna do określenia, ale na pewno znaczna, jest ilość ryb odławiana przez kłusowników. W Rzeczypospolitej Polskiej amatorski połów ryb uprawia czynnie prawie 1,5 mln osób, z czego większość to członkowie Polskiego Związku Wędkarskiego.

Ze względu na wzmożony wpływ działalności człowieka na środowisko wodne (antropopresja), znacznemu pogorszeniu uległy warunki prowadzenia gospodarki rybackiej. Do najważniejszych negatywnych czynników należą zanieczyszczenia wód powierzchniowych i związany z nimi proces przyspieszonej eutrofizacji wód oraz zabudowa nurtów rzek (przerwanie ciągłości biologicznej ekosystemów, ograniczenie dostępu do naturalnych tarlisk). Powoduje to niekorzystne zmiany w pogłowie ryb z gatunków wrażliwych, w tym zwłaszcza gatunków wędrownych (jesiotr, łosoś, troć wędrowną) i innych powszechnie uznawanych za cenne gospodarczo (sielawa, sieja, szczupak, okoń, lin).

Przepisy prawne zobowiązują uprawnionych do rybactwa do prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej w wodach powierzchniowych. Zgodnie przepisami zasoby ryb powinny być zachowane w równowadze biologicznej i na poziomie umożliwiającym gospodarcze korzystanie z nich przyszłym pokoleniom. Ważnym elementem racjonalnej gospodarki rybackiej są zarybienia prowadzone przez podmioty uprawnione do rybactwa w celu poprawy stanu zasobów ryb w wodach powierzchniowych. Podmioty uprawnione do rybactwa są obowiązane prowadzić zarybienia z zachowaniem biologicznej różnorodności. Dzięki prowadzonym zabiegom zarybieniowym występowanie i połowy ryb wielu gatunków są możliwe (łosos, troć wędrowna, sielawa, sieja, węgorz).

Właściwa realizacja programów w zakresie poprawy gospodarki ściekowej pozwala obecnie podjąć zadania związane z restytucją pągłowia ryb wędrownych w wodach rzek, których jakość uległa zauważalnej poprawie. Podmioty uprawnione do rybactwa dokonują zarybień z własnych środków finansowych. Z budżetu państwa finansowane są coroczne zarybienia rzek, których wody wpadają do Morza Bałtyckiego smoltami troci i łososi. Wydatki na zarybienie są dokonywane również z funduszy ochrony środowiska. Zarybienia narybkiem troci i łososią mają planowy charakter i angażują w ich wykonanie gospodarstwa rybackie, organizacje zrzeszające wędkarzy i rybaków, przedstawiciele nauki oraz administracji państwowej. Przy współudziale podmiotów uprawnionych do rybactwa dokonano udanej restytucji łososią i troci do kilku rzek północnej Polski. Dalsza poprawa jakości wód w pozostałych rzekach umożliwi odtworzenie w nich populacji ryb wędrownych, pod warunkiem, że przywrócona zostanie ich drożność.

Popyt na materiał zarybieniowy, wynikający z potrzeby gospodarki rybackiej, przyczynia się do zróżnicowania asortymentu i wzrostu produkcji ryb pochodzących z chowu i hodowli oraz stymuluje rozwój całego sektora rybnego w Rzeczypospolitej Polskiej. Gospodarstwa prowadzące gospodarkę rybacką w wodach śródlądowych w coraz większym stopniu dokonują inwestycji w infrastrukturę związaną z chowem i hodowlą ryb, produkcją materiału zarybieniowego, przetwórstwem oraz sprzedażą ryb. Przed transformacją ustrojową, większość gospodarstw rybackich połowiących ryby słodkowodne należała do sektora rolnictwa uspołecznionego (spółdzielnie i własność państwowa). Podjęty proces prywatyzacji gospodarstw doprowadził do przejęcia majątku gospodarstw rybackich i praw do rybackiego korzystania z wód przez zróżnicowane podmioty, w większości prywatne (spółki, osoby fizyczne, organizacje non-profit zrzeszające osoby uprawiające amatorski połów ryb). Proces przekształceń własnościowych w rybactwie został już praktycznie zakończony. Organizacje wędkarskie dysponują znacznym potencjałem technicznym w zakresie produkcji materiału zarybieniowego.

Zarobkowe i amatorskie połowy ryb przyczyniają się do aktywizacji gospodarczej w skali lokalnej i regionalnej. Ich dalszy rozwój ma istotne znaczenie dla wzrostu gospodarczego na terenach, na których realizowane są przedsięwzięcia związane bezpośrednio z produkcją ryb konsumpcyjnych (np. sklepy rybne, punkty gastronomiczne, wędzarnie, przetwórnice ryb) oraz z wędkarstwem i turystyką (wypożyczalnie łodzi, sklepy wędkarskie, pensjonaty, itd.).

W 2002 r. wprowadzone zostały przepisy pozwalające na wyrównanie warunków działania wszystkich podmiotów tego sektora gospodarki. Sposób prowadzenia gospodarki rybackiej w śródlądowych wodach powierzchniowych podlega kontroli administracji państwowej.

Mocne strony	Słabe strony
1) doświadczona i zaangażowana w rozwój rybactwa kadra; 2) możliwości rozwoju związane z rosnącymi potrzebami społeczeństwa w dziedzinie rekreacji (wędkarstwo); 3) racjonalnie prowadzona gospodarka rybacka jako jeden ze sposobów ochrony przyrody; 4) ryby i produkty z ryb pozyskanych w śródlądowych wodach powierzchniowych uznawane są za zdrowe i „ekologiczne”	1) zależność wielkości i wartości produkcji rybołówstwa śródlądowego od: a) naturalnej produktywności wód powierzchniowych (ilość i gatunki poławianych ryb), b) zachowania ciągłości ekosystemów (drożność wód powierzchniowych), c) jakości wód powierzchniowych (zanieczyszczenia, natlenienie wód), d) sezonowość dostaw ryb; 2) możliwości rybackiego korzystania z wód ograniczone potrzebami innych sektorów gospodarki; 3) ograniczone możliwości finansowania inwestycji ze środków własnych (długi okres zwrotu i niekorzystna stopa procentowa przy zwrocie zainwestowanego kapitału); 4) wysoki stopień kłusownictwa

1.6.2. Chów i hodowla ryb w urządzeniach wodnych

Chów i hodowla ryb w Rzeczypospolitej Polskiej oparta jest o produkcję słodkowodnych ryb ciepło i zimnolubnych w urządzeniach wodnych, przede wszystkim stawach rybnych zlokalizowanych w różnych rejonach kraju. Stawy rybne zasilane są wodą powierzchniową, której jakość i ilość limituje wielkość produkcji. Przepisy prawa nie przewidują żadnych preferencji w dostępie do wody dla gospodarstw prowadzących chów i hodowlę ryb. Pobór wody powierzchniowej, która stanowi własność państwa, wymaga uzyskania stosownego zezwolenia. Większość krajowej produkcji w stawach jest oparta o dwa gatunki ryb. Rocznie w kraju produkowanych jest około 22 tys. ton karpia oraz ponad 10,5 tys. ton pstrąga tęczowego. Ponadto produkuje się materiał zarybieniowy karpia, pstrąga i innych ryb. Działania te prowadzą gospodarstwa, których liczba przekracza 1 tys. Dokładne dane na temat liczby gospodarstw przedstawia tabela nr 32. Rozwiązania techniczne stosowane w chowie i hodowli ryb w stawach, dostosowane są do potrzeb hodowanego gatunku i przyjętej, najefektywniejszej w danych warunkach, techniki chowu i hodowli ryb.

Tabela 32. Liczba gospodarstw w sektorze rybactwa śródlądowego

Rodzaj gospodarstwa	Liczba
Gospodarstwa, w których prowadzony jest chów i hodowla karpia	300*
Gospodarstwa, w których prowadzony jest chów i hodowla pstrągów	150
Użytkownicy jezior	600
Razem	1050

* duże (powyżej 300 ha) i średnie (50-300 ha) gospodarstwa

Obecnie, większość stawów rybnych w Rzeczypospolitej Polskiej należy do podmiotów prywatnych. Stawy buduje się najczęściej na gruntach o niskiej przydatności do produkcji rolnej. Budowa i utrzymanie stawów w poprawnym stanie technicznym wymaga dużych nakładów inwestycyjnych. Dotyczy to w szczególności konieczności podjęcia inwestycji w zakresie ochrony środowiska i poprawy jakości produktów rybactwa. Jednostkowe ceny ryb słodkowodnych pozostają na niezmiennym poziomie od wielu lat, przy czym w stosunku do niektórych gatunków ryb zauważalny jest spadek cen w minionych kilku latach. Poziom cen nie zawsze odpowiada rzeczywistym kosztom produkcji ryb. W ostatnich latach stałemu wyłączeniu z użytkowania podlega około 20 tys. ha stawów rybnych, przyczyniając się do zmniejszenia ilości retencjonowanej wody w bilansie krajowym.

Produkcja karpia

Chów i hodowla karpia w Rzeczypospolitej Polskiej prowadzona jest w większości gospodarstw w sposób tradycyjny, w oparciu o naturalną produktywność stawów i zgodnie z założeniami produkcji ekologicznej. W polskich warunkach stawy karpiove mają korzystny wpływ na stan środowiska przyrodniczego. Stawy te przyczyniają się do oczyszczania wód, zwiększają możliwości retencjonowania wody powierzchniowej, tworzą liczne siedliska dla zwierząt gatunków prawnie chronionych. Większość wyprodukowanych karpia trafia na rynek krajowy w okresie świąt Bożego Narodzenia. Całoroczna sprzedaż karpia jest prowadzona przez duże powierzchniowo i silnie ekonomicznie gospodarstwa rybackie oraz traktowana jest przez nie, jako inwestycja w rozwój rynku. Rentowność produkcji karpia jest niezadowalająca. Rynek jest zdominowany przez pośredników, a uzyskiwane przez producentów ceny nie zapewniają odnowienia i modernizacji warsztatu pracy. Wzrost cen środków produkcji, usług oraz konserwacji stawów, zagraża egzystencji hodowców i ogranicza retencję wody. W rezultacie, wykorzystanie istniejącego potencjału powierzchni stawów karpiowych wynosi około 50%. Część hodowców poprawia ekonomiczność sprzedaży ryb, tworząc odpłatne, specjalistyczne łowiska wędkarskie lub podejmuje się produkcji materiału zarybieniowego dla innych hodowców ryb lub rybactwa rzeczno-jeziorowego.

Produkcja pstrąga tęczowego

Krajowa produkcja pstrągów tęczowych prowadzona jest w oparciu o nowoczesne metody chowu i hodowli ryb tego gatunku, w północnej i południowej Polsce, na terenach zasobnych w czyste i chłodne wody. W chowie i hodowli pstrągów tęczowych do karmienia ryb wykorzystuje się pasze granulowane o zbilansowanym składzie pokarmowym. Na polskim rynku obecni są wszyscy wiodący europejscy producenci pasz. W 2002 r. otwarty został pierwszy w kraju zakład produkujący nowoczesne pasze dla ryb. Zastosowanie stabilizowanych i zbilansowanych pasz granulowanych wpłynęło na poprawę jakości wód poprodukcyjnych. Przyczyniło się również do wzrostu konkurencyjności krajowych producentów pstrągów tęczowych. Czynnikiem limitującym wielkość produkcji są przede wszystkim: dostępność wody w odpowiedniej ilości i jakości, relacje cenowe, a także choroby ryb. Wolny obrót (import i obrót wewnętrzny) przyczynił się do rozprzestrzenienia chorób ryb łososiowatych. Działania podjęte przez hodowców we współpracy ze służbami weterynaryjnymi, pozwolą zmniejszyć zagrożenie spowodowane występowaniem chorób ryb.

Dzięki współpracy z przetwórcami ryb, produkcja i sprzedaż pstrągów tęczowych nie ma charakteru sezonowego. Chów i hodowla pstrągów tęczowych nadal posiada potencjał dla dalszego rozwoju. Skala i tempo tego rozwoju zależą od wyeliminowania czynników wpływających na występowanie chorób zakaźnych ryb, w tym ich przyczyn i skutków.

Inne gatunki ryb oraz raki

Rozwój wędkarstwa oraz rosnące zapotrzebowanie na materiał zarybieniowy przyczyniły się do zróżnicowania produkcji ryb w stawach. Coraz większy udział w krajowej produkcji ryb, a tym samym w przychodach producentów ryb, mają gatunki przeznaczone do zarybiania stawów na potrzeby specjalistycznych łowisk wędkarskich oraz odtwarzania eksploatowanych zasobów ryb w wodach powierzchniowych. Szczególnym zainteresowaniem cieszą się: szczupak, sandacz, sielawa, sieja, karpiołate ryby reofilne oraz sum. Chów i hodowla gatunków ryb, innych niż karp i pstrąg tęczowy, są ograniczone popytem na rynku. Znacznym ograniczeniem jest brak ciągłości dostaw ryb tych gatunków przez cały rok. Rosnącym zainteresowaniem cieszy się chów i hodowla raków rodzimych gatunków. Prowadzone są intensywne szkolenia hodowców w tym zakresie.

Przeważająca część stawów rybnych w Rzeczypospolitej Polskiej, głównie pstrągowych i karpiołatych, stanowi własność prywatną i występuje głównie na gruntach niskiej przydatności rolniczej. Konstrukcja i odpowiednie utrzymanie kultury stawów hodowlanych wymaga dużych nakładów finansowych. Głównie jest to związane z inwestycjami na ochronę środowiska naturalnego i poprawę jakości produktów rybnych. Ceny ryb hodowlanych na przestrzeni wielu lat utrzymują się na podobnym poziomie, a pewnych gatunków obniżyły się w ciągu ostatnich kilku lat. Ceny ryb nie zawsze odpowiadają rzeczywistym kosztom produkcji, przy jednoczesnym wzroście tych kosztów.

	Mocne strony	Słabe strony
Chów i hodowla pstrągów tęczowych	<ol style="list-style-type: none"> 1) możliwości rozwoju związane z wprowadzeniem nowych technologii, efektywniej wykorzystujących dostępną wodę; 2) trwałe powiązania handlowe producentów ryb z przetwórcami ryb; 3) rosnące zainteresowanie konsumentów produktami z pstrągów; 4) duży, stale rosnący i wysoce opłacalny eksport; 5) korzystna struktura własnościowa (własność prywatna) 	<ol style="list-style-type: none"> 1) ograniczona dostępność do wód w odpowiedniej ilości i jakości; 2) kapitałochłonność inwestycji; 3) łatwość przenoszenia się chorób ryb łososiowatych ze środowiska przyrodniczego do gospodarstw (choroby ryb o charakterze epizodycznym); 4) ograniczone możliwości finansowania inwestycji ze środków własnych

Chów i hodowla karpia i innych organizmów wodnych	<ol style="list-style-type: none"> 1) możliwości rozwoju związane z wprowadzeniem na rynek produktów: <ol style="list-style-type: none"> a) wytworzonych z gatunków ryb uznanych za dostępne tylko, jako produkty rybołówstwa, b) uznanych za wytwarzane metodami ekologicznymi (ryby i raki); 2) możliwość zaspokojenia rekreacyjnych potrzeb społeczeństwa (specjalistyczne łowiska wędkarskie); 3) rosnące zapotrzebowanie na materiał zarybieniowy; 4) korzystna struktura własnościowa (własność prywatna); 5) prowadzenie produkcji w polikulturach 	<ol style="list-style-type: none"> 1) sezonowość produkcji ryb i długi cykl produkcyjny, którego wyniki uzależnione są od warunków pogodowych; 2) wysokie koszty utrzymania ziemnych stawów rybnych w dobrym stanie technicznym; 3) przywiązanie konsumentów, handlowców i hodowców ryb do tradycyjnych sposobów sprzedaży karpia; 4) ograniczony dostęp do rynku produktów pochodzących z innych organizmów wodnych (raki); 5) zagrożenie kłusownictwem
---	---	---

1.7. Przetwórstwo

Podsektor ten obejmuje dwa rodzaje działalności: przetwórstwo wstępne polegające na oddzielaniu i pozyskaniu jadalnych części surowca oraz przetwórstwo właściwe, którego rezultatem są wysoko przetworzone produkty. Po okresie przejściowego załamania przetwórstwo ryb odnotowało intensywny rozwój w latach 90. Biorąc pod uwagę rezultaty ekonomiczne, przetwórstwo ryb ma obecnie duże znaczenie dla polskiego sektora rybnego. Od kilku lat należy ono do najszybciej rozwijających się branż polskiego sektora żywnościowego. Według danych Głównego Inspektoratu Weterynarii z 2001 r., przetwórstwem zajmuje się 340 zakładów, z których 95% stanowią przedsiębiorstwa prywatne. Rozmieszczenie przetwórnictwa jest nierównomierne. Ponad połowa spośród nich jest zlokalizowana w województwach nadmorskich, natomiast w województwach południowo-wschodnich znajduje się tylko 3% zakładów przetwórczych.

Eksport (w tys. ton)	108,8	102,6	108,7
- w tym reeksport	34,0	32,2	

Zródło: dane MIR Gdynia.

W ostatnim dziesięcioleciu asortyment przetworów rybnych na polskim rynku uległ znacznej zmianie. Obecnie konsument może dokonywać wyboru pomiędzy dużą ilością wyrobów należących do różnych grup towarowych. Stosowane w polskim przetwórstwie spożywczym opakowania w pełni odpowiadają wymaganiom Unii Europejskiej. Cechą charakterystyczną prezentowanego podsektora jest koncentrowanie się małych przedsiębiorstw na prostszych, z punktu widzenia technologii, produktach (np. produkty wędzone, solone), podczas gdy większe przedsiębiorstwa podejmują produkcję o bardziej złożonych technologiach. Jest to typowa reguła rynkowa dla rozwiniętego technologicznie, organizacyjnie i prawidłowo funkcjonującego przemysłu.

Kontynuowany jest proces dostosowania zakładów przetwórstwa rybnego do wymagań sanitarno-higienicznych określonych w przepisach Unii Europejskiej. Spośród zarejestrowanych zakładów przetwórstwa rybnego 54 zaliczono do kategorii A (zakłady spełniające wymagania Unii Europejskiej i mające możliwość eksportu na rynki unijne). Kolejnych 130 przetwórnici zostało zaliczonych do grupy B1 (zakłady niespełniające jeszcze niektórych wymagań Unii Europejskiej, ale które podjęły już działania dostosowawcze, aby w dniu przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej osiągnąć standardy unijne). Do grupy B2 zostało zaliczonych 57 przetwórnici, które wystąpiły o 3-letni okres przejściowy. W tym okresie powinny dostosować się do wymagań unijnych. Grupa C obejmuje pozostałe zakłady, które nie spełniają w zasadniczej mierze wymagań sanitarno-higienicznych określonych w przepisach Unii Europejskiej i nie podjęły dotychczas działań naprawczych. Należy sądzić, że zakłady te, po spełnieniu wymagań krajowych, uzyskają tymczasową zgodę na produkcję ograniczonej ilości produktów na rynek lokalny.

Po wstąpieniu Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej, około 40 zakładów przetwórstwa rybnego może ulec likwidacji, a pracę może stracić 600-1000 osób.

Wyniki finansowe zakładów przetwórstwa rybnego są bardzo zróżnicowane, ponieważ większość zakładów przetwórstwa stanowią firmy małe, o ograniczonych możliwościach inwestycyjnych. W związku z tym, określona ilość zakładów przetwórczych nie będzie dysponowała środkami finansowymi pozwalającymi dostosowanie standardów produkcji do wymagań Unii Europejskiej. Natomiast przedsiębiorstwa średnie i duże, po uzyskaniu pomocy finansowej, powinny uzyskać zdolność do modernizacji technologii i poprawy jakości, a także uzyskania konkurencyjności w asortymencie wyrobów gotowych.

W polskim przetwórstwie wykorzystuje się coraz więcej surowców pochodzących z importu. Jest to wynik ograniczeń w dostępności polskiej floty rybackiej do zasobów ryb, niskiej przydatności technologicznej i często niskiej jakości surowców pochodzących z Morza Bałtyckiego, dostarczanych do przetwórstwa, a także liberalizacji handlu zagranicznego na początku lat 90. Główną pozycję w imporcie ryb i produktów rybnych stanowią surowce i półprodukty (filety, płaty, itp.) z ryb pelagicznych - śledzie,

makrele. Około 13-15% importowanych surowców jest reeksportowana w formie produktów o dużej wartości dodanej. W latach 1992-1996 Rzeczypospolita Polska miała dodatnie saldo w handlu zagranicznym, ale już od 1997 r. utrzymuje się deficyt w wymianie handlowej. Jest to między innymi spowodowane importem surowców o konkurencyjnej cenie i jakości. Dla przykładu, jeszcze w 1993 r. wykorzystanie śledzia bałtyckiego wynosiło około 50 tys. ton. Podobna ilość była importowana, głównie z Królestwa Norwegii. W 2000 r. wykorzystanie śledzia bałtyckiego wynosiło już tylko 25 tys. ton, natomiast import wzrósł do około 120 tys. ton.

Należy zwrócić uwagę, że dynamiczny rozwój przetwórstwa może być motorem napędzającym koniunkturę w rybołówstwie, gdyż z jednej strony umożliwi wzrost podaży przetworów rybnych na rynku krajowym, a z drugiej strony pozwoli na ekspansję na rynki zagraniczne.

Głównymi problemami polskiego przetwórstwa rybnego jest niska rentowność przetwórstwa produktów rybnych i opóźnienia w realizacji płatności za dostarczane produkty rybne. Nie wszędzie też występuje odpowiednia jakość surowca.

Mocne strony	Słabe strony
1) długa tradycja przetwórstwa w kraju; 2) tania siła robocza; wykształcona kadra technologiczna; 3) dobre możliwości eksportowe; 4) możliwości zwiększenia rynku rybnego w Rzeczypospolitej Polskiej; 5) gotowość do modernizacji ze strony zakładów przetwórczych	1) niska rentowność dużej ilości zakładów przetwórczych; 2) duża liczba zakładów przetwórczych niedostosowanych do wymagań unijnych; 3) brak środków na inwestycje; 4) wysokie ceny detaliczne ryb w stosunku do dochodów; 5) ograniczenia w dostępie do kredytów dla małych zakładów przetwórczych; 6) sezonowość dostępu do surowca bałtyckiego i często niska jego jakość, spowodowana niewłaściwym przygotowaniem surowca na statkach i niedostatkami odpowiedniej infrastruktury chłodniczej; 7) brak zorganizowanego systemu promocji ryb i produktów rybnych; 8) brak badań marketingowych

1.8. Rynek rybny

W Rzeczypospolitej Polskiej jak dotąd nie funkcjonuje zorganizowany rynek rybny w rozumieniu przepisów Unii Europejskiej. Wejście w życie ustawy z dnia 10 października 2002 r. o organizacji rynku rybnego oraz o zmianie ustawy o rybołówstwie morskim (Dz. U. Nr 181, poz. 1514), przy jednoczesnym zrealizowaniu projektu PHARE 2001 „Organizacja rynku rybnego”, umożliwią funkcjonowanie tego rynku na zasadach obowiązujących w Unii Europejskiej. W tym zakresie niezbędne jest uzupełnienie przepisów prawa o standardy handlowe dla poszczególnych grup ryb, opartych o klasy świeżości surowca oraz wyszkolenie grupy niezależnych klasyfikatorów. Ustawa z dnia 10 października 2002 r. o organizacji rynku rybnego oraz o zmianie ustawy o rybołówstwie morskim, stanowić będzie podstawę prawną do tworzenia organizacji producentów rybnych oraz ureguluje funkcjonowanie systemu

pierwszej sprzedaży, będącej pierwszym ogniwem właściwie zorganizowanego rynku. Wejście w życie wymienionej ustawy pozwoli na poprawę i stabilizację jakości surowców rybnych, zwłaszcza surowców bałtyckich, co powinno spowodować wzrost zainteresowania nimi zakładów przetwórczych, a w konsekwencji wzrost przychodów rybaków. Zamierzony efekt można zaobserwować w państwach Unii Europejskiej po wprowadzeniu zasad dotyczących rynku rybnego zgodnych z Wspólną Polityką Rybacką.

W Rzeczypospolitej Polskiej działa 221 hurtowni rybnych i około 80 przedsiębiorstw zajmujących się importem ryb, jednak wśród nich brak jest silnych finansowo hurtowni specjalistycznych. Sprzedaż hurtowa stanowi także działalność uboczną lub dodatkową dla przedsiębiorstw połowowych, połowowo – przetwórczych i przetwórczych. Zgodnie ze statystykami Głównego Urzędu Statystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej działa 1262 wyspecjalizowanych detalicznych sklepów rybnych, niezależnie od wielu stoisk rybnych znajdujących w sklepach ogólnospożywczych. Większość z sieci sklepów detalicznych i punktów sprzedaży żywności stanowią małe sklepy prywatne. Wszystkie są wyposażone w urządzenia chłodnicze umożliwiające wąski lub szeroki zakres sprzedaży ryb i produktów rybnych.

Duże sieci handlowe, w przeważającej części będących własnością kapitału zagranicznego, tj. hipermarketów, w których prowadzona jest sprzedaż ryb, a często również przetwórstwo wstępne surowca, wyznaczają zasady funkcjonowania rynku rybnego. Ze względu na swój potencjał organizacyjny i ekonomiczny, duże sieci handlowe są w stanie narzucać dostawcom i producentom swoje warunki.

Przedsiębiorstwa zajmujące się obrotem surowca i towarami przetworzonymi są równomiernie rozmieszczone na terenie całego kraju.

W interesie całej gospodarki rybnej, a także państwa, leży usprawnienie funkcjonowania rynku rybnego w Rzeczypospolitej Polskiej. Uwzględniając model konsumpcji występujący w kraju oraz fakt, że wzrośnie stopa życiowa ludności, można oczekiwać wzrostu popytu na zdrową żywność, jaką są ryby i przetwory rybne, a której spożycie jest w kraju niskie. Z tego powodu przewiduje się zwiększenie spożycia ryb i produktów rybnych do 2006 r.

Mocne strony	Słabe strony
1) rozmieszczenie zakładów przetwórczych na terenie całego kraju; 2) możliwości wzrostu sprzedaży ryb i ich przetworów; 3) dobra prezentacja surowca sprzedawanego w dużych sklepach (supermarketach); 4) możliwości rozwoju eksportu; 5) duża różnorodność produktów	1) brak zorganizowanego rynku rybnego, zwłaszcza systemu pierwszej sprzedaży w rozumieniu przepisów i brak organizacji producentów rynnych; 2) brak właściwie zorganizowanego systemu dystrybucji; 3) brak łańcucha chłodniczego- od chwili połowu do sprzedaży detalicznej; 4) brak przepisów i norm jakościowych oceny surowca przy pierwszej sprzedaży

1.9. Promocja

Promocja ryb i przetworów rybnych w Rzeczypospolitej Polskiej jest prowadzona w bardzo ograniczonym zakresie. Duże zakłady produkcyjne przeprowadzały dotychczas akcje promocyjne w środkach masowego przekazu na własny koszt. Na terenie Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzona została duża kampania reklamowa norweskiego śledzia i łososia. Popularną formą reklamy produktów rybnych jest reklama prasowa, ale pojawia się ona głównie w czasopismach branżowych (np. „Magazyn Przemysłu Rybnego”), przez co dociera do bardzo wąskiej grupy osób.

Cyklicznie organizowane są targi ryb i produktów rybnych POLFISH. Ponadto, w ostatnich latach odbywają się również festyny rybackie „Święto Ryby”, których głównym celem jest promowanie ryb i produktów rybnych.

Rzeczypospolita Polska ma dwukrotnie niższe spożycie ryb niż państwa Europy Zachodniej oraz inne państwa z rejonu Morza Bałtyckiego. Należy dążyć do tego, aby spożycie ryb wzrosło do 8 kg na osobę w 2008 r.

Pomoc z budżetu państwa ograniczyła się do sporadycznych dopłat do organizowanych wystaw w wybranych przez Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej kierunkach działań oraz dopłaty Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi do wystawy POLFISH.

Mocne strony	Słabe strony
1) chłonny rynek; 2) silna odpowiedź konsumentów na prowadzone przez niektóre przedsiębiorstwa akcje promocyjne	1) brak zorganizowanego systemu promocji ryb; 2) brak kapitału; 3) niskie spożycie ryb i produktów rybnych na osobę

1.10. Handel zagraniczny

Polski handel zagraniczny rybami i produktami rybnymi stanowi źródło zaopatrzenia rodzimego przemysłu przetwórczego w surowiec niezbędny do utrzymania produkcji na stabilnym poziomie, a także jako miejsce zbytu nadwyżki produkcji ponad zapotrzebowanie na rynku krajowym. Wynika to z faktu istnienia w Rzeczypospolitej Polskiej, głównie w rejonie wybrzeża, w mniejszym stopniu w Wielkopolsce i Małopolsce, rozwiniętego przetwórstwa rybnego, które produkuje rocznie 250-270 tys. ton produktów rybnych. Udział ryb i produktów rybnych w całkowitej wartości handlu rolno-spożywczego wyniósł 10% - w przypadku importu i 12% - w przypadku eksportu. Rozwinięty handel zagraniczny, a zwłaszcza duży import surowców rybnych, jest efektem krajowego popytu i nie stanowi zagrożenia ani konkurencji dla rodzimej produkcji surowca rybnego.

Przy opracowaniu Programu wykorzystano wstępne dane Norwegian Seafood Export Council (NSEC) i Głównego Urzędu Statystycznego za rok 2001. Ostateczne dane będą ogłoszone przez Główny Urząd Statystyczny w czerwcu 2002 r.

Średni wieloletni import ryb na polski obszar celny w latach 1996-2001 wyniósł 255 tys. ton, przy czym maksymalny poziom osiągnął w latach 1998 i 2000, kiedy to dwukrotnie przekroczył wielkość 275 tys. ton. Od połowy lat 90. import rósł stabilnie, z wyjątkiem 1999 r. W latach 1996-2000 całkowity import ryb i produktów rybnych wzrósł ilościowo o 21%.

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego za I półrocze 2001 r. polscy importerzy sprowadzili z zagranicy 129 tys. ton ryb i produktów rybnych (44% całkowitego importu w 2000 r.), co wskazywało na możliwość utrzymywania się tendencji rosnącej. Jednakże dane wstępne za cały 2001 r. oraz dane szacunkowe za I kwartał 2002 r. wskazują na załamanie się importu ryb. Jest to spowodowane załamaniem spożycia ryb z powodu wysokich cen detalicznych w stosunku do dochodów. To spowodowało recesję w przetwórstwie rybnym.

Struktura importu jest korzystna, gdyż przeważają w nim surowce rybne (ponad 93%), zaś wysoko przetworzone produkty rybne pełnią niewielką rolę. Najważniejsze dla polskiego importu ryb są ryby pelagiczne (śledzie i makrele), które stanowiły w ostatnich latach średnio 65% sprowadzanych do Rzeczypospolitej Polskiej gatunków ryb. Ryby te są surowcem do produkcji marynat, salinat i konserw rybnych, a więc produktów o wysokiej wartości dodanej. Makrele są sprowadzane niemal wyłącznie w postaci całej mrożonej, zaś śledzie sprowadzane są w postaci wstępnie obrobionej — mrożonych płatów (filetów podwójnych). Pozostałe 35% importowanych gatunków ryb to głównie ryby białe — mintaj i morszczuk oraz zyskujący popularność na rynku krajowym łosoś. Wzrost importu mintaja jest skutkiem ograniczenia połowów własnych w wyniku zmniejszenia limitów połowowych na Morzu Ochockim i Morzu Beringa.

Tabela 34. Wielkość importu i udział ryb pelagicznych w latach 1996-2000

Gatunek	1996 r.	1997 r.	1998 r.	1999 r.	2000 r.
Łącznie (w tonach)	228 100	250 463	276 122	253 472	276 030
w tym śledzie	118 612	121 936	122 236	128 640	120 498
śledzie jako % całego importu	52	49	44	51	44
w tym makrela	41 058	42 135	44 861	42 993	45 955
makrela jako % całego importu	18	17	16	17	17

Oceniając tendencje w zakresie zmian struktury importu należy stwierdzić, że najwyższa dynamika towarzyszy wzrostowi dostaw ryb całych i filetów rybnych z państw Unii Europejskiej oraz z Federacji Rosyjskiej i Chińskiej Republiki Ludowej. Niższa dynamika wzrostu charakteryzuje natomiast głównego dostawcę — Królestwo Norwegii.

Podobnie jak w 2000 r., tak też w I półroczu 2001 r. ryby całe świeże i mrożone zostały sprowadzone głównie z Królestwa Norwegii (65%), Królestwa Niderlandów (10%) i Federacji Rosyjskiej (10%). Powyżej 1,5% udziału w imporcie miały również Republika Federalna Niemiec, Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Irlandia, Królestwo Szwecji i Republika Argentyna. Nieco mniejsze dostawy z Królestwa Norwegii zaobserwowano w imporcie filetów, tuszek i bloków mięsa rybnego. Dostawy te stanowiły bowiem nieco ponad 50%. Duży udział w imporcie miały również dostawy z Chińskiej Republiki Ludowej (17%), Federacji Rosyjskiej (10%), Republiki Peru (6%) i Irlandii (5%).

W skali całego 2001 r. główny dostawca ryb pelagicznych, Królestwo Norwegii, w największym stopniu odczuł skutki recesji na naszym rynku wewnętrznym. W 2001 r. dostawy norweskich śledzi na polski rynek wyniosły, według wstępnych danych, 78 280 ton, co w porównaniu z 2000 r., kiedy dostawy te wyniosły 97 660 ton, oznacza ponad 20 % spadek. Nieco mniejszy spadek zaznaczył się w imporcie norweskiej makreli - z 38 815 ton w 2000 r. do 34 512 ton w roku 2001 (spadek o 12%).

Tabela 35. Struktura importu najważniejszych produktów rybnych z Królestwa Norwegii w 2001 r.

Produkt	Ilość w tonach
Produkty ze śledzi	75 280
- filety świeże ze skórą	34 822
- filety świeże bez skóry	15 295
- filety mrożone	23 731
- śledzie całe mrożone	859
- śledzie świeże	217
- solone	354
- olej rybny	2
Produkty z makreli	34 512
- całe mrożone	32 182
- filety mrożone	2 277
- świeże	50
- prezerwy	3
Produkty z łososia	6 766
- łosoś świeży odgłowiony	6 244
- łosoś cały mrożony	240
- filety mrożone	202
- łosoś z/gł. i inne	69

- łosoś wędzony	6
- filety świeże	5

Źródło: NSEC, 2002.

W latach 1996-2000 ceny ryb importowanych do Rzeczypospolitej Polskiej były dość stabilne i kształtowały się na poziomie 4,12-4,76 zł/kg. Średnie ceny ryb pelagicznych wykazywały tendencję malejącą i w latach 1996 - 2000 spadły z 3,12 zł/kg do 2,52 zł/kg śledzia. Rok 2001 przyniósł, w efekcie drastycznych redukcji kwot połowowych ryb pelagicznych, bardzo wysoki wzrost cen śledzi i makreli. Dla niektórych asortymentów wzrost przekroczył nawet 100% w ciągu roku. Przykładowo, średnia cena importowanych śledzi norweskich wynosiła 2,32 zł/kg w 2000 r. i aż 3,76 zł/kg w 2001 r. (wzrost o 62%). Sytuację polskich importerów ratował korzystny dla importerów kurs złotego w stosunku do innych walut.

Wysoki wzrost cen ryb w efekcie spowodował, że w 2001 r., pomimo spadku importu w ujęciu ilościowym, po raz kolejny wzrosła wartość importowanych ryb. W przypadku ryb pelagicznych (śledzie i makrele) importowanych z Królestwa Norwegii, wartość importu wzrosła z 339,6 mln do 435,2 mln zł.

Łączna wartość importu ryb i przetworów rybnych w 2001 r. przekroczyła 1 mld zł (kwota ta odnosi się do warunków dostawy CIF - polski port) i była o niemal 50% wyższa niż w 2000 r.

Eksport produktów rybnych odgrywa istotną rolę dla polskiego przetwórstwa rybnego. Wprawdzie eksport jest znacznie mniejszy niż import, jednak dzięki eksportowaniu głównie produktów wysoko przetworzonych wartość eksportu ryb i produktów rybnych sięga 1 mld zł rocznie.

Produkty wysoko przetworzone

W strukturze eksportowanych produktów rybnych istotną rolę odgrywa reeksport (produkty wytworzone z importowanego surowca). Stanowią one ponad 65% eksportowanych ryb wędzonych, marynat i salinat rybnych. W I półroczu 2001 r. wyeksportowano 2,2 tys. ton ryb solonych i wędzonych (o wartości 49,4 mln zł) oraz blisko 20 tys. ton prezerw i konserw o wartości 113,5 mln zł. Pierwsza z wymienionych grup asortymentowych, głównie ryby wędzone, została wyeksportowana przede wszystkim na rynek niemiecki (1,5 tys. ton o wartości 38 mln zł). Mniejsze ilości ryb solonych i wędzonych zostały wyeksportowane do Królestwa Danii i Królestwa Szwecji.

Również w przypadku prezerw i konserw rybnych głównym odbiorcą polskiego eksportu była Republika Federalna Niemiec, która sprowadziła 11,3 tys. ton produktów o wartości blisko 68 mln zł. Niemiecki import obejmuje również zakupy produktów wytworzonych w Rzeczypospolitej Polskiej na rzecz przedsiębiorstw niemieckich, często z powierzonego surowca. Sześciokrotnie mniej produktów zakupiło Królestwo Niderlandów (1,8 tys. ton o wartości 14 mln zł). Rzeczypospolita Polska sprzedaje też przetwory rybne do krajów Europy Środkowej – Republiki Czeskiej (1,8 tys. ton o wartości 12,4 mln zł), Republiki Węgierskiej (1,5 tys. ton o wartości 10,3 mln zł), Rumunii (414 ton o wartości 3,1 mln zł) i Republiki Austrii (142 tony o wartości 2,3 mln zł).

Ryby i półprodukty

Eksport ryb całych oraz filetów rybnych jest niewielki w stosunku do importu. W I półroczu 2001 r. wyeksportowano, głównie do państw Europy Zachodniej, 12,5 tys. ton ryb całych, świeżych i mrożonych oraz 12,6 tys. ton filetów rybnych. Ryby świeże i mrożone (dorsze, łososie) zostały wyeksportowane na rynek francuski (3 tys. ton, przy średniej cenie 6,50 zł/kg), duński (0,9 tys. ton, przy średniej cenie 10 zł/kg) i japoński (179 ton przy średniej cenie 17,90 zł/kg). Ryby przeznaczone do produkcji konserw (śledzie, szproty) sprzedawane były do państw Europy Środkowo-Wschodniej, głównie do Rumunii (2 tys. ton, przy średniej cenie 1,13 zł/kg), Republiki Mołdowy (1,6 tys. ton, przy średniej cenie 1,94 zł/kg) oraz krajów byłej Jugosławii (1,3 tys. ton, przy średniej cenie 1,31 zł/kg).

Największym powodzeniem w okresie od stycznia do czerwca 2002 r. cieszyły się polskie filety rybne na rynku brytyjskim (4,8 tys. ton, o wartości 72 mln zł), duńskim (1,6 tys. ton, o wartości 19,8 tys. zł), niemieckim (1,3 tys. ton, o wartości 19,5 mln zł) oraz francuskim (923 tony, o wartości 13,8 mln zł).

Korzystna relacja cen sprowadzanych surowców rybnych w stosunku do cen eksportowanych produktów rybnych spowodowała, że w latach 1994-1996 oraz w 1999 r. Rzeczpospolita Polska zanotowała dodatni bilans w handlu rybami i produktami rybnymi. W latach 1997-1998, a także w latach 2000-2001 zanotowano deficyt w handlu tymi towarami. W 2001 r. wysoka wartość deficytu (220 mln zł po I półroczu) wynikała zarówno z wysokiego kursu złotego sprzyjającego importerom, jak i znacznych podwyżek cen surowców rybnych w imporcie.

Należy jednak podkreślić, że w strukturze importu przeważają surowce, a w eksporcie - produkty wysoko przetworzone. W I półroczu 2001 r. Rzeczpospolita Polska miała deficyt w handlu rybami całymi i filetami rybnymi, który wyniósł 358 mln zł, przy jednoczesnej nadwyżce w handlu przetworami rybnymi o wartości 138 mln zł.

Handel zagraniczny rybami i produktami rybnymi zaspokaja potrzeby rozwiniętego w Rzeczypospolitej Polskiej przetwórstwa rybnego. Zapewnienie ciągłych dostaw importowanych surowców z ryb pelagicznych jest warunkiem koniecznym istnienia całego sektora. Import zagranicznych surowców rybnych, ze względu na ich specyfikę technologiczną (śledź), a także skład gatunkowy (makrela, mintaj, morszczuk), w niektórych asortymentach nie stanowi konkurencji dla krajowej produkcji. Wyjątek stanowi import karpia, niekorzystnie wpływający na stan tego podsektora.

Głównym dostawcą ryb pelagicznych (śledź, makrela oraz łosoś) na rynek polski jest, od początku lat 90., Królestwo Norwegii. Niewielką rolę odgrywają Republika Islandii, Królestwo Danii i Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej. Dostawy ryb białych na polski rynek pochodzą głównie z Federacji Rosyjskiej i Chińskiej Republiki Ludowej.

Rzeczpospolita Polska jest równocześnie dużym eksporterem wysoko przetworzonych produktów rybnych, produkowanych z surowców importowanych – marynat i konserw, szczególnie na

rynek niemiecki i duński. Polski eksport obejmuje także handel produktami z ryb poławianych na Morzu Bałtyckim (śledzie i szproty eksportowane do państw Europy Środkowo-Wschodniej oraz dorsze i flądry eksportowane do Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytani i Irlandii Północnej i Republiki Francuskiej).

Handel rybami i produktami rybnymi stanowi ponad 12% polskiego eksportu żywności.

1.11. Pomoc państwa

Zasadniczym celem polityki strukturalnej jest ustanowienie trwałej równowagi między zasobami a ich eksploatacją. Obecnie polska flota rybacka jest zbyt duża w stosunku do możliwości zasobów naturalnych. Wycofanie znacznej części floty rybackiej i rekompensaty za wycofanie, przewyższają możliwości budżetu państwa. Na obniżenie dochodów rybołówstwa wpływa także pośrednio zjawisko fluktuacji występujące w ubogich gatunkowo w zasoby wodach Morza Bałtyckiego. Po znacznym spadku połowów dorsza w latach 90., stanowiących 60 % dochodów rybaków, i jednoczesnym wzroście kosztów eksploatacji, braku segmentacji floty oraz wydłużeniu okresów ochronnych, istnieje pilna potrzeba dokonania zmian w sektorze rybackim. Według opinii środowiska rybackiego, naukowców i administracji rybołówstwa morskiego, jedyną szansą dla polskiego sektora rybackiego jest jego całkowita restrukturyzacja. Do celów pośrednich, które powinny zostać niezwłocznie zrealizowane w ramach restrukturyzacji, należą: wzmocnienie konkurencyjności i efektywności przedsiębiorstw, poprawa zaopatrzenia rynku w ryby morskie i słodkowodne oraz zwiększenie wartości dodanej produktów rybnych.

W ramach polskiej polityki rybackiej prowadzone są działania mające na celu zapewnienie kwot połowowych dla polskiego rybołówstwa oraz stworzenie ram prawnych i warunków ekonomicznych dla efektywnego prowadzenia działalności rybackiej w kraju. Do bezpośrednich form wsparcia rybołówstwa należą:

- 1) dopłaty do wykupu licencji połowowych dla przedsiębiorstw połowów dalekomorskich, udzielane na podstawie ustawy budżetowej na rok 2002 z dnia 14 marca 2002 r. (Dz. U. Nr 30, poz. 275); na dopłaty przeznaczono kwotę 3 880 tys. zł;
- 2) dopłaty do oprocentowania kredytów inwestycyjnych w ramach „Branżowego programu rozwoju rybołówstwa w Polsce na lata 2000-2006”, udzielane na podstawie ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o utworzeniu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 1994 r. Nr 1, poz. 2, z późn. zm.) – w ramach budżetu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa; na dopłaty przeznaczono kwotę około 4 mln zł;
- 3) dopłaty do kosztów kredytów zaciągniętych na skup i przechowywanie ryb morskich, udzielane na podstawie ustawy z dnia 5 stycznia 1995 r. o dopłatach do oprocentowania niektórych kredytów bankowych (Dz. U. Nr 13, poz. 60, z późn. zm.); na dopłaty przeznaczono kwotę 2,9 mln zł;
- 4) zwolnienia z podatku VAT i akcyzy na paliwa dla statków rybackich, udzielane na podstawie ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz. U. Nr 11, poz. 50, z późn. zm.);

- 5) finansowanie zarybiania polskich obszarów morskich, udzielane na podstawie ustawy z dnia 6 września 2001 r. o rybołówstwie morskim (Dz. U. Nr 129, poz. 1441, z późn. zm.); na finansowanie przeznaczono kwotę 2,7 mln zł.

Dotychczasowa pomoc państwa w sektorze rybołówstwa odgrywa istotną rolę, szczególnie dla rybaków bałtyckich. Zwolnienie z podatku VAT i akcyzy na paliwa warunkuje funkcjonowanie floty bałtyckiej. Prawdopodobnie, bez tej formy pomocy, niemożliwe byłoby utrzymanie się rybaków i armatorów bałtyckich na rynku.

Należy jednak stwierdzić, że dotychczasowa pomoc państwa jest niewystarczająca. Ma ona charakter raczej wspierający. Możliwości rozwoju i restrukturyzacji sektora rybackiego daje natomiast polityka strukturalna wykorzystująca narzędzie, jakim jest Instrument Finansowego Wspierania Rybołówstwa. Wielokierunkowość działań polityki strukturalnej oraz cele Wspólnej Polityki Rybackiej dają możliwość wzmocnienia całego sektora, czego efektem jest dobrowolne korzystanie Rzeczypospolitej Polskiej z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa.

Bardzo ważnym elementem pośredniego wsparcia dla sektora rybackiego w Rzeczypospolitej Polskiej są realizowane w Departamencie Rybołówstwa Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi dwa programy: PHARE 2000 i PHARE 2001. Zakupione w ramach programu PHARE 2000 „Administracja rybacka” „blue box’y” użyczono armatorom jednostek rybackich większych niż 20 m. W ramach wymienionych programów prowadzono cykl szkoleń i wyjazdów studyjnych dotyczących Wspólnej Polityki Rybackiej, jej mechanizmów i instrumentów, dla przedstawicieli zrzeszeń branżowych..W ramach programu PHARE 2001 „Organizacja rynku rybnego” z funduszy publicznych w większych portach rybackich tworzone są lokalne centra pierwszej sprzedaży. Dodatkowo organizowane są cykle szkoleń na temat mechanizmów rynkowych oraz propagowane jest tworzenie organizacji producentów rybnych jako głównych uczestników wspólnego rynku rybnego w Unii Europejskiej.

Wzmocnienie i przystosowanie administracji rybołówstwa morskiego w Rzeczypospolitej Polskiej do uznanych standardów, w celu jej skutecznego działania w zakresie wdrażania polityki strukturalnej Unii Europejskiej w sektorze rybactwa oraz zarządzania i wdrażania Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa, będzie realizowane w ramach projektu PHARE 2002 „Rozwój instytucjonalny”, którego celem jest:

- 1) rozwój umiejętności i możliwości programowania, zarządzania, monitorowania, kontrolowania i dokonywania ocen przez przyszłą jednostkę zarządzającą w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi;
- 2) wzmocnienie wybranych instytucji w zakresie ich przyszłej roli we wdrażaniu odpowiednich zadań wynikających ze wsparcia z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa, obejmujące przede wszystkim podstawowe umiejętności dokonywania społeczno-ekonomicznych analiz projektów, oceny ich oddziaływania na środowisko naturalne, przeprowadzania przetargów i stosowania procedur przyznawania funduszy pomocowych;

- 3) rozwój specyficznych umiejętności kontrolowania i monitorowania wdrażania Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa przez jednostkę odpowiedzialną głównie za sprawdzanie poprawności i zasadności wydatkowania środków z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa;
- 4) działanie na rzecz uczestnictwa partnerów społecznych i ekonomicznych w procesie programowania i wdrażania funduszy w ramach Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa;
- 5) wzmocnienie umiejętności przygotowywania projektów przez przyszłych beneficjentów.

1.12. Charakterystyka sektora – podsumowanie

Program obejmuje rybołówstwo morskie (bałtyckie i dalekomorskie) oraz rybactwo śródlądowe i przetwórstwo rybne.

W rybołówstwie bałtyckim potencjał połowowy kutrów i łodzi jest wyższy od potencjału potrzebnego do odłowienia przyznaných kwot połowowych. Taka sytuacja skutkuje niską rentownością połowów. Na niską rentowność rybołówstwa morskiego wpływa również to, że flota jest technicznie przestarzała, a koszty jej eksploatacji są wysokie. Polska flota rybacka na Morzu Bałtyckim jest mniej rentowna od zmodernizowanej floty szwedzkiej i duńskiej.

W rybołówstwie dalekomorskim z roku na rok zmniejsza się dostępność zasobów na skutek przełowienia światowych zasobów i restrykcyjnej polityki państw nadbrzeżnych w ich strefach ekonomicznych. Statki dalekomorskie projektowane były z myślą o przetwarzaniu ryb białych, występujących w strefach ekonomicznych. W związku z tym część floty została wycofana z dawnych łowisk i rozpoczęła połowy ryb pelagicznych. Obecnie, gdy prowadzone są połowy ryb pelagicznych, statki te są mniej rentowne, co wynika między innymi z małej zdolności zamrażalniczej. Inną słabą stroną floty dalekomorskiej jest wysoka kapitałochłonność i wolny cykl obrotowy środków finansowych.

Rybactwo śródlądowe obejmuje chów, hodowlę i połowy ryb w powierzchniowych wodach śródlądowych. Warunki prowadzenia gospodarki rybackiej wymagają poprawy. Przy rosnącej liczbie użytkowników wód, rozwój rybactwa śródlądowego ograniczony jest dostępnością do malejących zasobów wód przydatnych do rybackiego wykorzystania. Poprawa stanu gospodarki rybackiej prowadzonej w śródlądowych wodach powierzchniowych, wymaga więc stworzenia stabilnych warunków korzystania z wód. Ważnym zadaniem jest dostosowanie chowu i hodowli ryb do standardów obowiązujących w państwach Unii Europejskiej, a w szczególności w zakresie wymagań sanitarno-weterynaryjnych oraz ochrony środowiska.

Wyniki ekonomiczne, szczególnie eksport i wielkość zatrudnienia, pozwalają stwierdzić, że przetwórstwo rybne odgrywa kluczową rolę w całym sektorze rybackim, stąd też dla dalszego jego rozwoju istotne będą wielkość i zakres pomocy udzielanej temu podsektorowi.

Bardzo ważną sprawą jest też dostosowanie zakładów przetwórczych do wymogów sanitarno-weterynaryjnych, gdyż ta część sektora rybackiego ma duże możliwości rozwoju, tak pod względem wzrostu eksportu, jak i wzrostu sprzedaży ryb na rynku krajowym. Istotne znaczenie będzie miało finansowe wsparcie promocji ryb. Polski import ryb w 2001 r. wyniósł 233,4 tys. ton, podczas gdy eksport stanowił 163,0 tys. ton. Bilans handlu zagranicznego jest ujemny, niemniej jednak korzystne jest to, że w strukturze importu przeważają surowce, a w eksporcie produkty wysoko przetworzone. Powyższe dane dobrze świadczą o dotychczasowym rozwoju polskiego przetwórstwa ryb i jego perspektywach. Potwierdzeniem tego jest fakt, że eksport ryb i produktów rybnych stanowi 10% ogólnego polskiego eksportu żywności i ma niewątpliwie szansę dalszego rozwoju.

2. Opis wyników oceny ex-ante

Ocena ex-ante została przeprowadzona zgodnie z rozporządzeniem 1260/99/WE przez zespół ekspertów unijnych i krajowych. Wyniki tej oceny zostały opublikowane 27 listopada 2002 r.¹⁾ Ocena dotyczy wersji Programu przekazanej ekspertom w sierpniu 2002 r. Od chwili przekazania Programu ekspertom, został on w wielu punktach uzupełniony i zmieniony.

W pierwszej części oceny eksperci ocenili zgodność Programu z wymogami określonymi w przepisach Unii Europejskiej dotyczących funduszy strukturalnych. Oceny Programu dokonano pod względem jego wpływu na konkurencyjność i zatrudnienie oraz pod względem spójności jego elementów oraz możliwości wdrożenia.

W odniesieniu do konkurencyjności zwrócono uwagę, że wydatkowanie środków w ramach Programu zostało skoncentrowane na najistotniejszych działaniach. Stwierdzono także brak wyraźnego wyszczególnienia regionów i sektorów objętych Programem. Wyszczególnienie takie zostało przeprowadzone na poziomie działań, zarówno pod względem regionalnym jak i sektorowym. Zauważono brak koordynacji z Programem „Rozwój Zasobów Ludzkich”. Również ten aspekt został uwzględniony w ostatecznej wersji Programu.

W odniesieniu do zatrudnienia zwrócono uwagę na brak opisu działań dotyczących przekwalifikowania rybaków, którzy utracą pracę w wyniku wycofania części floty. Rozporządzenie 2792/99/WE ściśle precyzuje rodzaje pomocy udzielanej rybakom odchodzącym z zawodu, a wybór pozostawia się składającym wnioski.

W odniesieniu do spójności zwrócono uwagę na brak wskazania działań traktowanych priorytetowo.

Ostatnim zagadnieniem, którego dotyczyła ta część oceny, było przygotowanie instytucji i jednostek zarządzających i wdrażających Program do jego wdrażania. Zwrócono uwagę na brak

¹⁾ raport końcowy oceny ex-ante

pełnego określenia zakresu działania jednostek wdrażających Program. W ostatecznej wersji Programu, w porozumieniu z Ministerstwem Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, dokonano zmian w części dotyczącej systemu wdrażania Programu. Poruszona została też kwestia ilości osób zaangażowanych we wdrażanie Programu. Został przygotowany plan zwiększenia zatrudnienia, zarówno w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi jak i w instytucji wdrażającej. Ważną kwestią jest też kwestia udziału w finansowaniu środków publicznych jak i środków prywatnych. Dofinansowanie z budżetu państwa nastąpi w wyniku porozumienia właściwych resortów, natomiast w kwestii udziału w finansowaniu środków prywatnych prowadzone są działania mające na celu informowanie beneficjentów o warunkach korzystania z funduszy strukturalnych. W ocenie ex-ante zauważono także brak wyszczególnienia kwot środków przeznaczonych do wydatkowania w poszczególnych latach realizacji Programu. Kwestia ta została uwzględniona w ostatecznej wersji Programu.

W drugiej części oceny eksperci zawarli zalecenia do Programu, zarówno o charakterze ogólnym jak i szczegółowym. Program jako całość został oceniony w sposób zadawalający. Zaproponowano jedynie konieczność przeprowadzenia dokładniejszej analizy rynku. Natomiast propozycja ograniczenia ilości priorytetów, pozostawałaby w sprzeczności z wytycznymi Unii Europejskiej. Ilość i układ priorytetów oraz działań reguluje w szczególności rozporządzenie 366/01/WE.

Pozostałe zalecenia i uwagi zostały przedstawione w formie tabeli sporządzonej dla wszystkich Sektorowych Programów Operacyjnych. W odniesieniu do Programu stwierdzono, że zawiera on zbyt mało szczegółów dotyczących:

- 1) rozróżnienia rodzajów floty (bałtycka i przybrzeżna);
- 2) analizy regionalnej;
- 3) planów w zakresie przekwalifikowania rybaków floty dalekomorskiej;
- 4) inwentaryzacji wyposażenia portów rybackich;
- 5) zakładów przetwórczych.

Ostateczna wersja Programu została uzupełniona w części dotyczącej floty, przetwórstwa oraz portów rybackich. Natomiast przeprowadzenie analizy regionalnej jest bardzo utrudnione ze względu na horyzontalny charakter Programu. Uwagi zgłoszone odnośnie przekwalifikowania rybaków z floty dalekomorskiej, będą możliwe do uwzględnienia w ramach Działania 4.2. „Działania społeczno-ekonomiczne”, po przedstawieniu odpowiedniego projektu.

Kwestia reformy Wspólnej Polityki Rybackiej, dokonanej w grudniu 2002 r., i jej wpływ na Program zostanie uzgodniona w ramach konsultacji. Możliwe są więc istotne zmiany w treści Programu.

2.1. Ocena spójności Programu

SPÓJNOŚĆ WEWNĘTRZNA	Uwagi eksperów	Komentarz
Uwagi/potrzeby/cele	<ol style="list-style-type: none"> 1) niewystarczająca analiza różnic pomiędzy flotami (bałtycką i przybrzeżną); 2) brak analizy regionalnej sektora; 3) brak analizy stanu infrastruktury portów rybackich; 4) brak informacji dotyczących struktury polskiego przetwórstwa rybnego; 5) brak wskazania przyjętego systemu sprzedaży i dystrybucji produktów rybnych 6) konieczność opracowania szczegółowego planu przekwalifikowania rybaków zatrudnionych we flocie dalekomorskiej; 7) konieczność przeprowadzenia analizy globalnej i sektorowej rybołówstwa; 8) konieczność przeprowadzenia analizy mocnych i słabych stron segmentów polskiej floty 	uwagi ekspertów uwzględniono; przyjęte w Programie cele są zgodne ze Wspólną Polityką Rybacką Unii Europejskiej
Priorytety i działania	<ol style="list-style-type: none"> 1) brak opisu oddziaływania jednego działania na drugie; 2) brak szczegółowej informacji na temat sposobu realizacji przyjętych priorytetów; 3) w opisie Priorytetu 2 nie omówiono szczegółowo żadnego działania; 4) przyjęty system opisu priorytetów i działań - chaotyczny 	uwagi ekspertów uwzględniono; zastosowane w programie nazewnictwo i określenie priorytetów oraz zawarty w nich działań jest zgodnie z rozporządzeniami 2792/99/WE i 366/01/WE
Finansowanie	<ol style="list-style-type: none"> 1) konieczność sporządzenia szczegółowego planu finansowego Programu; 2) brak spójności między poszczególnymi elementami planu finansowego; 	uwagi ekspertów uwzględniono; wielkość finansowania i poziomy współfinansowania określono zgodnie z rozporządzeniem 2792/99/WE
Wdrażanie	brak precyzyjnego wskazania jednostek odpowiedzialnych za wdrożenie działań, w szczególności zakresu ich kompetencji w zakresie wdrażania Programu;	uwagi ekspertów uwzględniono
Oddziaływanie	oddziaływanie poszczególnych działań w ramach Programu zostały przedstawione zbyt ogólnie	uwagi ekspertów uwzględniono

SPÓJNOŚĆ ZEWNETRZNA	Uwagi eksperów	Komentarz
Tworzenie miejsc pracy	1) analiza dotycząca zatrudnienia została przeprowadzona bardzo pobieżnie; 2) dane dotyczące zatrudnienia zawarte w tabelach są niespójne; 3) konieczność przedstawienia stanu zatrudnienia w sposób bardziej szczegółowy; 4) konieczność przeprowadzenia analizy danych dotyczących zatrudnienia	uwagi ekspertów uwzględniono
Zrównoważony rozwój	kwestia zrównoważonego rozwoju została uwzględniona i rozwinięta w Priorytecie 3	
Spółczesność informacyjne	eksperti nie wypowiedzieli się w tej kwestii	
Wdrażanie	brak uczestnictwa administracji regionalnej w restrukturyzacji sektora rybołówstwa, która będzie realizowana w ramach Programu	zgodnie z Programem pomoc będzie skierowana bezpośrednio do beneficjentów – bez powoływania instytucji pośredniczących
ZDOLNOŚĆ FINANSOWA		
Współfinansowanie	eksperti nie zgłosili uwag w tej kwestii	współfinansowanie zgodne z zasadami określonymi w rozporządzeniach 2792/99/WE i 366/01/WE
ZDOLNOŚĆ FINANSOWA		
Środki na realizację Programu alokowane na kolejne 3 lata okresu programowania	eksperti nie zgłosili uwag w tej kwestii	zagadnienie zostało szczegółowo opisane w kolejnej wersji tekstu programu
WDRAŻANIE		
Instytucja wdrażająca	według ekspertów instytucją wdrażającą Program będzie Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi	przyjęto, że instytucją wdrażającą Program będzie Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
Instytucje pośredniczące	konieczność powołania instytucji pośredniczących, wspomagających realizację Programu (administracja regionalna)	nie wydaje się celowe powoływanie instytucji pośredniczącej dla Programu
Beneficjenci końcowi	brak udziału terenowej administracji rybackiej	uzupełniono o oddziały regionalne Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
Beneficjenci ostateczni	brak szczegółowych danych na temat beneficjentów pomocy, w szczególności zakładów przetwórczych i rybaków	uwagi ekspertów uwzględniono
Mechanizmy koordynacji	konieczność wprowadzenia spójnego systemu koordynacji działań jednostek uczestniczących w zarządzaniu i wdrażaniu Programu	uwagi ekspertów uwzględniono
SPÓJNOŚĆ OGÓLNA PROGRAMU	program, poza pewnymi wyjątkami, jest zgodny z	uwagi ekspertów uwzględniono

	<p>zasadami, od których uzależnione jest uzyskanie środków z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa; Program umożliwi osiągnięcie konkurencyjności sektora; Program powinien wskazać jakie działania podjęto w celu dostosowania sektora do norm wspólnotowych; brak analizy propozycji Komisji Europejskiej dotyczących reformy sektora; brak planu restrukturyzacji sektora; brak szczegółowych danych dotyczących finansowania Programu</p>	
ZALECENIA EKSPERTÓW		
1	analiza rynku powinna uwzględniać kwestię przetwórstwa od procesu przetwórczego do chwili sprzedaży produktów rybnych	
2	ograniczenie Programu do dwóch priorytetów: 1) Priorytet 1. Dostosowanie nakładu połowowego do zasobów; 2) Priorytet 2. Organizacja i przetwórstwo ryb	
3	opracowanie planu przekwalifikowania rybaków oraz szersze ujęcie w Programie zagadnień z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy	

3. Strategia rozwoju i restrukturyzacji sektora

3.1. Cel główny

Ogólnym celem polskiej polityki rybackiej jest racjonalna gospodarka żywymi zasobami wód i poprawa efektywności sektora rybackiego oraz podniesienie konkurencyjności polskiego rybactwa i przetwórstwa rybnego; produkty rybołówstwa oraz chowu i hodowli ryb, a także produkty przetwórstwa powinny odpowiadać zapotrzebowaniu rynku krajowego pod względem ceny i jakości oraz powinny być konkurencyjne na rynkach zagranicznych.

Cel główny jest zgodny z celami Wspólnej Polityki Rybackiej Unii Europejskiej.

Celem ogólnym w zakresie działalności rybackiej jest zabezpieczenie i ochrona dostępnych zasobów wód morskich oraz prowadzenie racjonalnej i odpowiedzialnej eksploatacji, z uwzględnieniem potrzeb zarówno producentów jak i konsumentów. Działalność eksploatacyjna powinna odbywać się w odpowiednich dla tego sektora warunkach ekonomicznych i społecznych. Wspólna Polityka Rybacka, realizowana przez Unię Europejską, obejmuje działalność eksploatacyjną żywych zasobów wód oraz chów i hodowlę, jak również przetwórstwo ryb i wprowadzanie ryb i produktów rybnych do obrotu.

W polskiej polityce rybackiej największe znaczenie ma dostosowanie nakładu połowowego do istniejących zasobów morza, przez wycofanie części floty rybackiej. Jednocześnie należy zrealizować pozostałe cele, którymi są podniesienie konkurencyjności sektora rybackiego i rozwój ekonomicznie rentownych przedsiębiorstw.

Do rezultatów pośrednich wymienionych celów, realizowanych przy pomocy funduszy strukturalnych, należą:

- 1) poprawa jakości ryb i produktów rybnych oraz wzrost wartości dodanej ryb i produktów rybnych;
- 2) ożywienie obszarów zależnych od rybołówstwa oraz zależnych od chowu i hodowli ryb;
- 3) wzrost spożycia ryb w kraju i poprawa zaopatrzenia rynku w ryby morskie i słodkowodne oraz w ich przetwory.

3.2. Cele szczegółowe

Cele szczegółowe zostały określone dla podsektorów:

- 1) rybołówstwo morskie;
- 2) rybactwo śródlądowe;
- 3) przetwórstwo i rynek rybny;
- 4) promocja sprzedaży.

3.2.1. Rybołówstwo morskie

Celami szczegółowymi w tym podsektorze są:

- 1) utrzymanie połowów dalekomorskich w oparciu o bazę historyczną polskich połowów dalekomorskich oraz zabezpieczenie praw do połowów na przyszłość;
- 2) uzyskanie równowagi między nakładem połowowym a dostępnymi i odtwarzalnymi zasobami ryb;
- 3) modernizacja i odnowa floty;
- 4) podwyższenie rentowności we wszystkich segmentach floty;
- 5) zwiększenie konkurencyjności rodzimych producentów i przetwórców na międzynarodowych rynkach;
- 6) ciągłość dostaw ryb i produktów rybnych oraz uniezależnienie przetwórstwa od sezonowości połowów;
- 7) pomoc dla rybaków odchodzących z zawodu;
- 8) dla portów rybackich:
 - a) poprawa warunków przeładunkowych i magazynowych ryb (chłodnie, mroźnie i magazyny podchładzane),
 - b) poprawa stanu sanitarno-higienicznego,
 - c) poprawa komunikacji i transportu,
 - d) promowanie zróżnicowanej działalności portów (turystyka, miejsca postojowe dla statków używanych do wykonywania połowów w celach sportowo-rekreacyjnych, itp.).

3.2.2. Rybactwo śródlądowe

3.2.2.1. Rybołówstwo śródlądowe

Celami szczegółowymi w tym podsektorze są:

- 1) ochrona zasobów wodnych;
- 2) poprawa warunków środowiskowych ryb dwuśrodowiskowych;
- 3) poprawa jakości produktów rybołówstwa śródlądowego;
- 4) poprawa warunków pracy;
- 5) zwiększenie rentowności rybołówstwa śródlądowego.

3.2.2.2. Chów i hodowla ryb

Celami szczegółowymi w tym podsektorze są:

- 1) dostosowanie warunków prowadzenia chowu i hodowli ryb do wymagań sanitarno-weterynaryjnych;
- 2) rozwój i wdrażanie systemu poprawy jakości wód;
- 3) rozwój nowych technik i technologii chowu i hodowli ryb oraz ich wdrożenie, w tym dotyczących gatunków szczególnie poszukiwanych na rynku;
- 4) poprawa jakości produktów pochodzących z chowu i hodowli ryb.

3.2.3. Przetwórstwo i rynek rybny

Celami szczegółowymi w tym podsektorze są:

- 1) bardziej efektywne wykorzystywanie surowca rybnego;
- 2) organizacja rynku rybnego zgodnie z wymogami Unii Europejskiej;
- 3) podniesienie stanu sanitarno-higienicznego obiektów, urządzeń oraz w procesie produkcji;
- 4) poprawa warunków gospodarki ściekowej;
- 5) zapewnienie pełnego łańcucha chłodniczego - od chwili połowu do chwili sprzedaży;
- 6) wprowadzenie nowych technologii;
- 7) wprowadzenie i rozszerzenie elektronicznej formy sprzedaży;
- 8) podniesienie rentowności;
- 9) zwiększenie zatrudnienia;
- 10) wzrost dostaw produktów rybnych na rynek;
- 11) wzrost eksportu.

3.2.4. Promocja sprzedaży

Celem szczegółowym promocji sprzedaży jest wzrost dostaw ryb na polski rynek i wzrost eksportu produktów wysoko przetworzonych.

3.3. Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Cele szczegółowe zostały określone przy zachowaniu zasady racjonalnej gospodarki żywymi zasobami wód w celu przyspieszenia modernizacji polskiej gospodarki rybnej i zwiększenia jej konkurencyjności. W państwach Unii Europejskiej są realizowane już po raz czwarty wieloletnie programy, których nadrzędnymi celami są dostosowanie nakładu połowowego do zasobów oraz budowa ekonomicznie rentownego sektora gospodarki rybackiej. W porównaniu z państwami Unii Europejskiej i programami funduszy strukturalnych, polska gospodarka rybna otrzymała w okresie minionych 12 lat znikome dotacje z budżetu państwa.

Spożycie ryb w kraju zmniejszyło się w porównaniu do lat 70. i 80. Obecnie jest dwukrotnie niższe niż w innych państwach basenu Morza Bałtyckiego oraz w innych państwach Europy Zachodniej. Wzrost efektywności zredukowanej części floty rybackiej przyczyni się do zwiększenia konkurencyjności w stosunku do zmodernizowanych flot innych państw.

Program opracowano na podstawie szeregu analiz i sprawozdań dotyczących sektora rybackiego w Rzeczypospolitej Polskiej:

- 1) dokumenty opracowane przez Morski Instytut Rybacki w Gdyni:
 - a) „Stan rybołówstwa polskiego w 1998 r.”, październik 1999 r.,
 - b) „Stan rybołówstwa polskiego w 1999 r.”, grudzień 2000 r.,
 - c) „Stan rybołówstwa polskiego w 2000 r.”, wrzesień 2001 r.,

- d) „Prognozy redukcji floty w poszczególnych segmentach”, wrzesień 2002 r.,
 - e) „Skutki ekonomiczne wycofania części (30-40%) floty bałtyckiej”, wrzesień 2002 r.;
- 2) dokument opracowany przez Akademię Rolniczą w Szczecinie pt. „Zgromadzenie danych z zakresu rybołówstwa przybrzeżnego i bałtyckiego do Sektorowego Programu Operacyjnego”, listopad 2002 r.;
- 3) dokument opracowany w ramach projektu „Dochodzenie do Członkostwa w UE” przez niezależną firmę consultingową RAMBOLL z Danii pt. „Studium sektorowe rybołówstwa”.

3.4. Oczekiwane efekty realizacji Programu

Wdrożenie Programu umożliwi wycofanie 30-40% statków rybackich, przyczyniając się jednocześnie do podniesienia rentowności pozostałej części floty poprzez modernizację będących w eksploatacji statków rybackich i dostęp do większych kwot połowowych. Jednocześnie zakłada się, że w wyniku działań społeczno-ekonomicznych trwale wycofa się z zawodu rybaka od 2 tys. do 2,5 tys. osób.

Zastosowane nowe rozwiązania w konstrukcjach narzędzi połowowych (proekologiczne i selektywne włoki semipelagiczne) umożliwią bardziej racjonalne gospodarowanie zasobami i ograniczą niekorzystny wpływ rybołówstwa na środowisko morskie.

Efektem wdrażania Programu będzie podniesienie świadomości społeczności nadmorskich oraz integracja strefy przybrzeżnej, a także stworzenie podstaw finansowo-prawnych dla wypoczynku nadmorskiego oraz popularyzacji połowów w celach sportowo-rekreacyjnych i obsługi ruchu turystycznego, umożliwiających tworzenie miejsc pracy dla rybaków odchodzących z zawodu.

W zakresie rybactwa śródlądowego nastąpi udrożnienie 10 rzek o istotnym znaczeniu dla śródlądowej i morskiej gospodarki rybackiej, co poprawi równowagę i różnorodność biologiczną środowiska wodnego oraz stabilność wykorzystywania produkcyjnych możliwości wód. Przewiduje się wzrost liczby śródlądowych gospodarstw rybackich, które dostosują warunki prowadzenia gospodarki rybackiej do wymogów sanitarno-weterynaryjnych (300 gospodarstw rybackich) oraz ochrony środowiska (250 gospodarstw rybackich). Wzrost ten przyczyni się do poprawy jakości produktów rybnych oraz stanu środowiska, z którego korzystają gospodarstwa rybackie. Przewidywany jest również wzrost liczby gospodarstw, które wdrożą technikę i technologię chowu i hodowli ryb z gatunków poszukiwanych na rynku, w celach konsumpcyjnych i zarybieniowych (200 gospodarstw rybackich). Wprowadzenie nowych technik i technologii chowu i hodowli ryb poprawi konkurencyjność zewnętrzną i wewnętrzną rybactwa śródlądowego. Poprawie ulegną warunki pracy w rybołówstwie śródlądowym.

W zakresie przetwórstwa rybnego i marketingu około 200 zakładów przetwórczych i magazynów zostanie objętych pomocą, co pozwoli na częściowe rozwiązanie problemów sektora

związanych ze standardami sanitarno-weterynaryjnymi, podniesieniem konkurencyjności oraz zwiększy spożycie ryb i produktów rybnych do około 8 kg ryb na osobę w 2006 r.

Wskaźnik	Poziom	Wartość w roku bazowym ²	Zakładana wartość wskaźnika w końcu 2006 r.	Źródło danych/częstość pomiaru
Wzrost średniego spożycia produktów rybnych na 1 mieszkańca	krajowy	5,6 kg na mieszkańca	8,0 kg na mieszkańca (docelowo w 2008 r.)	Morski Instytut Rybacki w Gdyni/rocznie
Liczba statków wykreślonych w wyniku: 1) złomowania (RT, kW); 2) przeniesienia do celów innych niż rybołówstwo (RT, kW); 3) przeniesienia do krajów trzecich (RT, kW)	krajowy	stan floty: 1)dalekomorska - 15 (53 tyś. RT, 48 tyś. kW); 2)kutrowa - 422 (33 tyś RT, 94 tyś. kW); 3) łodziowa - 992 (312 RT)	redukcja floty o 30-40%	rejestr statków rybackich/rocznie
Przemysł przetwórstwa rybnego: liczba zakładów spełniających wymagania Unii Europejskiej w zakresie produkcji	krajowy	54	184	Departament Weterynarii w MRiRW/rocznie

² stan na 2001 r., jeżeli w nawiasie nie podano inaczej

4. Priorytety

Priorytet 1. *Dostosowanie nakładu połowowego do zasobów*

Działanie 1.1. Złomowanie statków rybackich

Działanie 1.2. Przeniesienie statków do krajów trzecich lub zmiana ich przeznaczenia

Działanie 1.3. Wspólne przedsięwzięcia

Priorytet 2. *Odnowa i modernizacja floty rybackiej*

Działanie 2.1. Budowa nowych statków rybackich

Działanie 2.2. Modernizacja istniejących statków rybackich

Działanie 2.3. Wycofanie (bez pomocy publicznej) związane z odnową

Priorytet 3. *Ochrona i rozwój zasobów wodnych, chów i hodowla ryb, rybackie urządzenia portowe, przetwórstwo i rynek rybny, rybołówstwo śródlądowe*

Działanie 3.1. Ochrona i rozwój zasobów wodnych

Działanie 3.2. Chów i hodowla ryb

Działanie 3.3. Rybacka infrastruktura portowa

Działanie 3.4. Przetwórstwo i rynek rybny

Działanie 3.5. Rybołówstwo śródlądowe

Priorytet 4. *Inne działania*

Działanie 4.1. Rybołówstwo przybrzeżne

Działanie 4.2. Działania społeczno-ekonomiczne

Działanie 4.3. Znajdowanie oraz promowanie nowych rynków zbytu na produkty rybne

Działanie 4.4. Działania organizacji obrotu rynkowego

Działanie 4.5. Czasowe zawieszenie działalności i inne rekompensaty finansowe

Działanie 4.6. Działania innowacyjne i inne

Priorytet 5. *Pomoc techniczna*

4.1. Priorytet 1. Dostosowanie nakładu połowowego do zasobów

4.1.1. Cel priorytetu

Dla rybołówstwa bałtyckiego celem jest ustanowienie trwałej równowagi między zasobami a nakładem połowowym. Będzie on realizowany w warunkach limitowanego dostępu do zasobów morskich.

Dla rybołówstwa dalekomorskiego celem jest osiągnięcie równowagi między polską flotą dalekomorską a eksploatowanymi zasobami światowymi, które są obecnie przełowione.

4.1.2. Uzasadnienie wyboru priorytetu

Działania priorytetu określają rozporządzenia 2792/99/WE, 2369/02/WE, 2370/02/WE, 2371/02/WE oraz 1263/99/WE.

Wiele problemów, wobec których stoi obecnie rybołówstwo, można sprowadzić do nadmiernej zdolności połowowej flot rybackich w porównaniu do wydajności połowowej. Wobec tego jednym z głównych priorytetów Programu jest pomoc dla tej branży w znalezieniu ekologicznej i ekonomicznej równowagi, która umożliwi przywrócenie konkurencyjności bez narażania zasobów. W szczególności ma to na celu zachęcenie do wycofania pewnej liczby statków z floty. Połów cennych gatunków, takich jak dorsz, łosoś i płastugi, jest związany z ponoszeniem przez armatorów i rybaków z roku na rok coraz większych kosztów. Stan zasobów śledzi i szprotów bałtyckich, w porównaniu z zasobami wymienionych wyżej gatunków ryb, jest lepszy. Jednak połowy tych gatunków wiążą się z niższą opłacalnością.

Polska flota bałtycka jest za duża w stosunku do ilości ryb, które można bez znacznego uszczerbku dla ich stanu odłowić. Nadmierna ilość statków rybackich ma niekorzystny wpływ na zasoby oraz skutkuje niską opłacalnością. Dlatego należy dostosować liczbę statków rybackich do możliwości odnowy stad ryb bałtyckich i przez to zapewnić stabilność finansową i umożliwić efektywną działalność rybakom, którzy zdecydowali się pozostać w rybołówstwie.

4.1.3. Spodziewane rezultaty priorytetu

Dostosowanie nakładu połowowego do istniejących odnawialnych zasobów morza.

4.1.4. Działania realizowane w ramach priorytetu

Działanie 1.1. Złomowanie statków rybackich

Działanie 1.2. Przeniesienie statków do krajów trzecich lub zmiana ich przeznaczenia

Działanie 1.3. Wspólne przedsięwzięcia

Opis priorytetu

W chwili obecnej nakład połowowy rybołówstwa bałtyckiego jest zbyt duży w stosunku do dostępnych zasobów. W części opisowej dokumentu przedstawiono charakterystykę łowisk i nakładu połowowego polskiego rybołówstwa bałtyckiego. W wyborze celów dla wymienionego priorytetu kierowano się opracowaniami i analizami sporządzonymi przez jednostki naukowo-badawcze. Utworzony w ramach programu PHARE 2000 rejestr statków rybackich potwierdził potrzebę ograniczenia nakładu połowowego, szczególnie jednostek większych niż 15 m. Na ogólną liczbę zarejestrowanych i uprawnionych do wykonywania rybołówstwa morskiego armatorów, 98% wystąpiło o przyznanie indywidualnej kwoty połowowej dorsza. W wyniku równego podziału ogólnej kwoty połowowej tego gatunku ryb, na jedną jednostkę przypada około 39 ton dorsza. Kwota ta w następnych latach może zostać jeszcze zmniejszona w wyniku wprowadzenia ograniczania połowów tego gatunku ryb. Łowiska bałtyckie charakteryzują się bardzo niską bioróżnorodnością, a połowy dorsza mają decydujący wpływ na wysokość przychodów rybaków. Ograniczenie liczby jednostek i jednocześnie zwiększenie indywidualnych kwot połowowych nie tylko przyczyni się do zwiększenia dochodów rybaków, ale umożliwi przeniesienie większej odpowiedzialności za zasoby na samych rybaków. Zmiana przeznaczenia części floty, przy pomocy wsparcia publicznego, na inne cele niż wykonywanie rybołówstwa morskiego, ale ściśle z nim powiązanymi (turystyka morska, połowy w celach sportowo-rekreacyjnych), umożliwi uzyskanie wartości dodanej do samych produktów rybołówstwa i przyczyni się do zrównoważonego rozwoju strefy nadmorskiej.

Działania realizowane w ramach Priorytetu 1 występują pod wspólną nazwą „Wycofanie części floty”, gdyż na obecnym etapie trudno jest przewidzieć skalę przyszłego zainteresowania odbiorców pomocy Działaniem 1.2. „Przeniesienie statków do krajów trzecich lub zmiana ich przeznaczenia” oraz Działaniem 1.3. „Wspólne przedsięwzięcia”. Bez wątplenia, priorytetowe znaczenie będzie miało Działanie 1.1. „Złomowanie statków rybackich”, na które zostanie wydatkowana większość środków finansowych.

Celem działania „Wycofanie części floty” jest ustanowienie trwałej równowagi między zasobami a nakładem połowowym. Cel ten będzie realizowany w warunkach limitowanego dostępu do zasobów morza. Komitet Monitorujący, na podstawie analizy bieżącej sytuacji, określi jaką część lub segment floty rybackiej powinien być zredukowany.

4.1.5. Plan finansowy priorytetu

Działanie	Zaplanowane wydatki ogółem	Dofinansowanie z IFWR	Dofinansowanie przez państwo członkowskie	Udział własny
1.1. Złomowanie statków rybackich	111,3 mln euro	83,5 mln euro	27,8 mln euro	0,0 mln euro
1.2. Przeniesienie statków do krajów trzecich lub zmiana ich przeznaczenia				
1.3. Wspólne przedsięwzięcia				

4.1.5.1. Wskaźniki implementacji priorytetu ³⁾

Priorytet 1	Wskaźnik implementacji		
	Jednostka	W okresie bazowym	W okresie docelowym
1	GRT	87 212	61 048****
2	GT**		określenie w Uzupelnieniu Programu
3	kW***	181 100	126 800 ****

* wskaźnik może być stosowany tylko dla statków o długości mierzonej pomiędzy pionami przebiegającymi przez skrajne punkty pokładu mniejszej niż 24 m, do dnia 31.12.2003 r.

** wskaźnika tego należy używać dla wszystkich statków od dnia 01.01.2000 r.

*** wskaźnik ten odnosi się do mocy zadeklarowanej zgodnie z rozporządzeniem 2090/98/WE

**** uszczegółowienie w Uzupelnieniu Programu (w zależności od deklarowanej ilości projektów przez odbiorców pomocy)

4.1.6. Opis działań

Należy dostosować nakład połowowy do stanu zasobów a zarazem do przyznawanych kwot połowowych na określone gatunki. Od szeregu lat obserwuje się spadek rentowności rybołówstwa. Spowodowane jest to w głównej mierze znacznym spadkiem połowów dorsza, którego połowy stanowią 60-70% dochodów rybaków bałtyckich. Zwiększenie w latach 1993-99 połowów szprotów i śledzi nie zrekompensowało strat poniesionych przez rybaków na skutek zmniejszenia się połowów dorszy. W stosunku do lat 80., wskaźnik wydajności (stosunek pojemności brutto i mocy silnika do wartości połowu) zmniejszył się czterokrotnie. Niezbędne jest więc ograniczenie nakładu połowowego przy jednoczesnym wsparciu finansowym i technicznym armatorów statków rybackich, którzy będą kontynuować swoją działalność. Cele te są zgodne ze Wspólną Polityką Rybacką.

Dostosowanie nakładu połowowego osiągnięte zostanie przez trwałe wycofanie statków rybackich z połowów na wodach Unii Europejskiej.

Trwałe wycofanie statku rybackiego z działalności rybackiej może być osiągnięte poprzez:

- 1) złomowanie statku rybackiego;
- 2) trwałe przeniesienie statku do kraju trzeciego, w ramach wspólnych przedsiębiorstw;
- 3) trwałą zmianę przeznaczenia statku rybackiego na cele o niekomercyjnym charakterze, inne niż rybołówstwo.

Wdrażanie działań określonych w Priorytecie 1, zgodnie z załącznikiem nr IV do rozporządzenia 366/2001/WE nastąpi poprzez:

- 1) złomowanie statków rybackich;
- 2) przeniesienie do działalności innej niż rybołówstwo;
- 3) wspólne przedsięwzięcia.

W świetle reformy Wspólnej Polityki Rybackiej, pomoc publiczna na przeniesienie statku rybackiego do kraju trzeciego w ramach wspólnego przedsięwzięcia, będzie dostępna tylko do dnia 31 grudnia 2004 r.

³⁾ zgodnie z rozporządzeniami 2792/99/WE i 366/01/WE

Każdy statek rybacki objęty Planem odnowy, przyjętym przez Komisję Europejską, będzie uprawniony do zwiększenia premii za złomowanie statku o 20%, jeżeli redukcja nakładu połowowego będzie wynosić 25% lub więcej.

Zakres geograficzny działania: województwa zachodniopomorskie, pomorskie i warmińsko-mazurskie.

Efekty realizacji działania: wycofanie około 30 – 40 % statków rybackich.

Wskaźniki działania:

<i>Wskaźniki produktu</i>	<i>Wskaźniki rezultatu</i>	<i>Wskaźniki oddziaływania</i>
liczba statków rybackich na stałe wykreślona z rejestru statków rybackich: 30–40 % statków rybackich	liczba statków wykreślonych z rejestru na skutek: 1) złomowania (RT, kW); 2) przeniesienia do celów innych niż rybołówstwo (RT, kW); 3) przeniesienia do krajów trzecich (RT, kW)	rekompensaty finansowe dla armatorów w wyniku redukcji nakładu połowowego o 30-40%

Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Odbiorcy pomocy: właściciele statków rybackich o polskiej przynależności (osoby prawne i fizyczne).

Warunki realizacji działań: wycofanie floty i wypłata rekompensat finansowych za działania będą realizowane na wniosek właścicieli statków rybackich, po spełnieniu warunków określonych w rozporządzeniach 2792/99/WE, 2369/02/WE, 2370/02/WE i 2371/02/WE.

4.2. Priorytet 2. Odnowa i modernizacja floty rybackiej

4.2.1. Cel priorytetu

Celem priorytetu jest poprawa warunków nawigacji, jakości produktów oraz bezpieczeństwa i higieny pracy na statkach rybackich, a także zwiększenie selektywności narzędzi połowowych.

4.2.2. Uzasadnienie wyboru priorytetu

Działania priorytetu określają rozporządzenia 2792/99/WE, 2369/02/WE, 2370/02/WE, 2371/02/WE oraz 366/01/WE.

Poprawa warunków bezpieczeństwa i higieny pracy na statkach rybackich oraz warunków transportowania i przetwarzania ryb, a także zastosowanie bardziej selektywnych technik połowów, mają zasadnicze znaczenie dla konkurencyjności floty Unii Europejskiej oraz zrównoważonej i odpowiedzialnej eksploatacji zasobów.

4.2.3. Spodziewane rezultaty priorytetu

Odnowienie i modernizacja floty w celu zapewnienia wykonywania rybołówstwa, z zachowaniem zasad odpowiedzialnej i zrównoważonej eksploatacji żywych zasobów morza.

4.2.4. Działania realizowane w ramach priorytetu

Działanie 2.1. Budowa nowych statków rybackich

Działanie 2.2. Modernizacja istniejących statków rybackich

Działanie 2.3. Wycofanie (bez pomocy publicznej) związane z odnową⁴⁾

Opis priorytetu

Przez osiągnięcie docelowej równowagi między zasobami morza a nakładem połowowym, należy rozumieć również osiągnięcie tej równowagi w ujęciu jakościowym, dotyczącym floty wykonującej rybołówstwo. Flota ta powinna osiągnąć odpowiedni poziom techniczny, który bezpośrednio wpłynie na jej rentowność i kształtowanie wielkości zasobów oraz zapewni spełnienie stawianych jej wymagań. W chwili obecnej średni wiek statków floty bałtyckiej wynosi około 30 lat, jednak część floty została zmodernizowana. Modernizacja w głównej mierze polegała na zwiększeniu zdolności połowowej przy zmniejszeniu dostępności do zasobów. W latach 90. załamanie wydajności połowowych doprowadziło do kilkukrotnego zwiększenia ilości użytych narzędzi połowowych w celu osiągnięcia zbliżonych wydajności. Na części statków rybackich wymieniono zużyte jednostki napędowe, urządzenia hydrauliczne oraz narzędzia połowowe. W mniejszym stopniu wyposażono statki rybackie w nowoczesne urządzenia radiolokacyjne, zwiększające bezpieczeństwo żeglugi. Podniesienie bezpieczeństwa pracy na pokładach statków rybackich było realizowane wyłącznie w zakresie określonym przepisami prawa. Modernizacja jednostek rybackich było dokonywana jedynie ze środków własnych armatorów, bez wsparcia publicznego. Podniesienie rentowności armatorów jednostek

rybackich, poza zwiększeniem dostępności do zasobów (większe indywidualne kwoty połowowe), powinno być osiągnięte przez podniesienie wartości dodanej produktów rybołówstwa, a także poprzez minimalizację kosztów własnych. W chwili obecnej na jednostkach o długości 17-24 m jest zatrudnionych od 6-8 osób załogi. Na analogicznych jednostkach floty unijnej zatrudnionych jest od 3-5 członków załogi. Koszty pracy w Rzeczypospolitej Polskiej należą do jednych z najwyższych. Struktura zatrudnienia na polskich jednostkach wynika z braku nowoczesnych i bezpiecznych urządzeń przeładunkowych na pokładach statków, braku sortownic, pomieszczeń wstępnej obróbki, pomieszczeń schładzanych, itp. Brak wymienionych urządzeń oraz wiele innych czynników wynikających z zacofania strukturalnego sektora rybackiego, przyczynia się do małej zdolności armatorów do odbudowania potencjału całej floty rybackiej. Wszelkie dotychczasowe działania miały jedynie na celu uzyskanie bezpośrednich przychodów dla armatorów statków rybackich. Zmodernizowanie polskiej floty rybackiej przez podniesienie warunków sanitarno-higienicznych, zwiększenie bezpieczeństwa żeglugi i pracy na pokładach statków, powinno przyczynić się do uzyskania, poza dochodami bezpośrednimi, dochodów pośrednich w postaci zwiększenia wartości dodanej produktów rybołówstwa.

W rezultacie reformy Wspólnej Polityki Rybackiej pomoc publiczna na odnowę floty rybackiej dostępna będzie do 31 grudnia 2004 r. Pomoc publiczna z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa na wyposażenie statków rybackich, łącznie z wprowadzeniem bardziej selektywnych technik połowów oraz systemów monitorowania statków albo na modernizację statków rybackich, może zostać przyznana pod warunkiem, że:

- 1) pomoc nie dotyczy zwiększenia wydajności połowowej w zakresie tonażu i mocy silnika;
- 2) pomoc nie służy wzrostowi wydajności sprzętu połowowego.

4.2.5. Plan finansowy priorytetu

Działanie	Zaplanowane wydatki ogółem	Dofinansowanie z IFWR	Dofinansowanie przez państwo członkowskie	Udział własny
2.1. Budowa nowych statków rybackich	60,0 mln euro	21,0 mln euro	3,1 mln euro	35,9 mln euro
2.2. Modernizacja istniejących statków rybackich				
2.3. Wycofanie (bez pomocy publicznej) związane z odnową				

4.2.5.1 Wskaźniki implementacji priorytetu ⁵⁾

Priorytet 2	Wskaźnik implementacji		
	Jednostka	W okresie bazowym	W okresie docelowym
1	Liczba nowych statków rybackich	0	20
2	Liczba zmodernizowanych	0	100

⁴⁾ zgodnie z rozporządzeniem 366/01/WE

⁵⁾ zgodnie z rozporządzeniami 2792/99/WE i 366/01/WE

	statków rybackich		
--	-------------------	--	--

4.2.6. Opis działań

W polskiej flocie bałtyckiej średni wiek statków wynosi około 30 lat. Należy wziąć jednak pod uwagę fakt, że duża część kutrów bałtyckich została poddana gruntownej modernizacji, przez co polepszył się ich stan techniczny. W związku z brakiem pomocy publicznej w tym zakresie, cel priorytetu ma szczególne znaczenie dla sektora.

Statki w ramach Działania 2.1. „Budowa nowych statków rybackich” muszą być budowane i wyposażone zgodnie z przepisami Unii Europejskiej. Celem tego działania jest odnowa floty przez wymianę najstarszych jednostek rybackich. Wsparcie finansowe na budowę nowych jednostek będzie miało miejsce jedynie przy jednoczesnym wycofaniu jednostek bez wsparcia publicznego. Modernizacja jednostek powinna mieć w szczególności na celu obniżanie kosztów działalności połowowej i racjonalizacji działań połowowych. Inwestycje w ramach tego działania powinny doprowadzić do wprowadzenia bardziej selektywnych metod połowów oraz ograniczenia przyłowu.

Duże znaczenie będą miały operacje związane z poprawą stanu sanitarnego połowów, a zwłaszcza podniesieniem jakości dostarczanych ryb.

Wspierane będą finansowo operacje mające na celu poprawę bezpieczeństwa i higieny pracy.

Zakres geograficzny działania: województwa zachodniopomorskie, pomorskie i warmińsko-mazurskie.

Efekty realizacji działania: modernizacja jednostek rybackich, odnowienie floty i podniesienie rentowności rybołówstwa.

Wskaźniki działania:

<i>Wskaźniki produktu</i>	<i>Wskaźniki rezultatu</i>	<i>Wskaźniki oddziaływania</i>
1) liczba statków (RT, kW) modernizowanych w zakresie poprawy: a) bezpieczeństwa, b) bezpieczeństwa nawigacji, c) jakości surowca rybnego; 2) liczba statków wycofanych bez pomocy publicznej (RT, kW)	poprawa: 1) bezpieczeństwa nawigacji; 2) bezpieczeństwa pracy; 3) jakości surowca; 4) rentowności połowów; 5) konkurencyjności połowów	1) wzrost opłacalności połowów; 2) zmniejszenie wypadków na morzu; 3) znaczna poprawa bezpieczeństwa żeglugi
liczba statków modernizowanych w zakresie wymogów sanitarnych i ochrony środowiska	liczba dostosowanych statków rybackich	1) zmniejszenie oddziaływania na środowisko; 2) zmniejszenie przyłowu w połowach; 3) zwiększenie selektywności

		narzędzi połowowych
--	--	---------------------

Institucja odpowiedzialna za wdrożenie: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Odbiorcy pomocy: właściciele i armatorzy statków rybackich (osoby fizyczne i prawne).

Warunki realizacji działań: spełnienie właściwych kryteriów dostępu.

4.3. Priorytet 3. Ochrona i rozwój zasobów wód, chów i hodowla ryb, rybackie urządzenia portowe, przetwórstwo i rynek rybny, rybołówstwo śródlądowe

4.3.1. Cel priorytetu

Celem priorytetu jest odbudowa dróg migracji dla ryb dwuśrodowiskowych oraz kompleksowe działania mające na celu ograniczenie negatywnego wpływu hodowli ryb i zakładów przetwórczych na środowisko. Celem jest też modernizacja portów rybackich i rybołówstwa śródlądowego oraz dalszy rozwój przetwórstwa i rynku rybnego.

Priorytet ten obejmuje swym zakresem działania porty i przetwórstwo ryb w celu podniesienia rentowności zakładów przetwórczych oraz jakości ryb i produktów wprowadzanych do obrotu.

4.3.2. Uzasadnienie wyboru priorytetu

Działania priorytetu są zbieżne z celami polskiej gospodarki rybackiej oraz z rozporządzeniami 2792/99/WE, 2369/02/WE, 2370/02/WE, 2371/02/WE, 366/01/WE oraz 104/00/WE.

Szczególną uwagę należy zwrócić na coraz większą rolę i rozwój akwakultury w sektorze rybackim. W celu stymulowania dalszego rozwoju nowoczesnej akwakultury ukierunkowanej również na jej oddziaływanie na środowisko naturalne, niezbędne jest jej dostosowanie w tym zakresie do wymagań określonych w przepisach Unii Europejskiej, jak również opracowywanie programów chroniących cenne gatunki ryb dwuśrodowiskowych. Podjęcie wymienionych przedsięwzięć musi być ściśle powiązane z ochroną zasobów wód, stanowiących naturalne i niepowtarzalne środowisko oraz nierozzerwalny system hydrobiologiczny, którego zachwianie, przy istniejących zagrożeniach, jest jednoznaczne z zaistnieniem negatywnych skutków ekonomicznych.

Optymalne warunki wylądunku i transportu ryb na nabrzeżu to podstawowe czynniki zapewniające najwyższą świeżość produktów wprowadzanych do obrotu. Od 1988 r. Unia Europejska wspiera zakup urządzeń chłodniczych, wylądunkowych i transportowych w rybołówstwie. Polska infrastruktura portowa nie mogła dotychczas korzystać z jakiegokolwiek formy pomocy publicznej, co wyraźnie wpłynęło na pogłębienie ekonomicznych różnic regionalnych.

Polski rynek rybny stanie się częścią Wspólnego Rynku Unii Europejskiej. Wspólny Rynek oznacza, że niezależnie od tego, czy produkty są przeznaczone na rynek krajowy, czy na eksport muszą spełniać wymagania i standardy obowiązujące w Unii Europejskiej. Wspólny Rynek oferuje polskim producentom i przetwórcom prowadzenie działalności na rynku wspólnotowym bez opłat celnych, kontyngentów i innych barier. Jednak prowadzenie działalności na Wspólnym Rynku jest uzależnione od spełnienia przez zakłady przetwórstwa rybnego wymagań określonych w przepisach Unii Europejskiej w zakresie warunków sanitarno-weterynaryjnych, jakości produkcji oraz ochrony środowiska.

4.3.3. Spodziewane rezultaty priorytetu

Poprawa ochrony środowiska i rozwój zasobów wód oraz podniesienie rentowności w sektorze. Z uwagi na różnorodność działań, spodziewane efekty zostały opisane przy poszczególnych działaniach.

4.3.4. Działania realizowane w ramach priorytetu

Działanie 3.1. Ochrona i rozwój zasobów wodnych

Działanie 3.2. Chów i hodowla ryb

Działanie 3.3. Rybacka infrastruktura portowa

Działanie 3.4. Przetwórstwo i rynek rybny

Działanie 3.5. Rybołówstwo śródlądowe

Opis priorytetu

Priorytet zawiera pięć działań obejmujących ochronę i rozwój zasobów wód oraz podniesienie rentowności w zakresie chowu i hodowli ryb w połowach śródlądowych i w przetwórstwie rybnym (zarówno ryb morskich, jak i słodkowodnych). Operacje w ramach wymienionych działań podniosą jakość surowca rybnego i wyprodukowanych z niego przetworów. Podobnie jak w poprzednich priorytetach, różnorodne działania powinny mieć na celu uzyskanie dodatkowej wartości produktów rybołówstwa. Działania zgodne z przepisami Unii Europejskiej są zbieżne z interesem publicznym. W przypadku Działania 3.1. „Ochrona i rozwój zasobów wód” realizacja wyznaczonych celów wynika z podjętych przez Rzeczpospolitą Polską zobowiązań - Konwencja o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego (HELCOM), sporządzona w Helsinkach dnia 9 kwietnia 1992 r. (Dz. U. z 2000 r. Nr 28, poz. 346), Konwencja o różnorodności biologicznej, sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. oraz krajowy „Program restytucji gatunków dwuśrodowiskowych w dorzeczu Wisły”, zaakceptowany przez Ministra Środowiska oraz Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Przywrócenie drożności śródlądowych wód powierzchniowych wynika ponadto z ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229, z późn. zm.) oraz realizowanych programów zarybień. W celu ochrony zasobów morskich będą podejmowane działania w zakresie ochrony obszarów morskich, w szczególności przez budowę sztucznych raf na Morzu Bałtyckim, co umożliwi ochronę, odnowę i koncentrację zasobów.

Działanie 3.2. „Chów i hodowla ryb” jest opisane szczegółowo w podrozdziale dotyczącym tego działania.

Dla gospodarki rybackiej w Rzeczypospolitej Polskiej bardzo duże znaczenie ma Działanie 3.3. „Rybacka infrastruktura portowa”. W chwili obecnej, w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi realizowany jest program PHARE 2001, w ramach którego organizowane są lokalne centra pierwszej sprzedaży. Pozwoli to na ustabilizowanie rynku rybnego w kraju oraz ułatwi armatorom statków

rybackich zbytu produktów rybołówstwa. W polskich portach rybackich odczuwalny jest brak nowoczesnej infrastruktury przeładunkowej, chłodniczej i wstępnej obróbki ryb. Zapewnienie dostępu do urządzeń gwarantujących podniesienie standardów higieniczno-sanitarnych produktów rybołówstwa spowoduje uzyskanie dodatkowych przychodów. W chwili obecnej część wyładunków ze statków polskich jest prowadzona w portach obcych, m.in. w portach państw Unii Europejskiej. Wynika to w szczególności z braku infrastruktury przeładunkowej dla ryb pelagicznych dostarczanych w zbiornikach. Niedostateczna infrastruktura w małych portach rybackich nie pozwala w pełni rozszerzyć funkcjonalności portów. W związku z tym, porty nie przyczyniają się do rozwoju gmin nadmorskich. Rozszerzenie funkcjonalności portu oraz podniesienie standardów higieniczno-sanitarnych w porcie, spowoduje wzrost atrakcyjności inwestycyjnej w obrębie portów (rozwój ruchu turystycznego, połowy w celach sportowo-rekreacyjnych, znaczenie kulturowo-historyczne).

Odbiorcą grupowym Działania 3.4. „Przetwórstwo i rynek rybny” jest cały sektor przetwórstwa w kraju. Podsektor został scharakteryzowany w części opisowej Programu. Polskie przetwórstwo produktów rybnych należy do najbardziej dynamicznie rozwijających się z całej branży rolno-spożywczej. Korzystne rozmieszczenie zakładów przetwórczych w nadmorskiej części kraju może przyczynić się do utworzenia nowych miejsc pracy dla osób w regionach o dużym strukturalnym bezrobociu. Pomoc publiczna jako forma wsparcia dla podwyższenia standardów jakościowych produktów oraz zapewnienia ciągłości produkcji i przechowywania, umożliwi stworzenie całego mechanizmu - od chwili połowu do chwili wprowadzenia do obrotu, zwiększając wartość dodaną na poszczególnym etapie produkcji.

4.3.5. Plan finansowy priorytetu

Priorytet	Zaplanowane wydatki ogółem	Dofinansowanie z IFWR	Dofinansowanie przez państwo członkowskie	Udział własny
Priorytet 3	127,9 mln euro	55,0 mln euro	21,9 mln euro	51,0 mln euro

4.3.5.1. Wskaźniki implementacji priorytetu ⁶⁾

Lp.	Jednostka	Wskaźnik implementacji	
		W okresie bazowym	W okresie docelowym
Działanie 3.1. Ochrona i rozwój zasobów wodnych			
1	Planowane zadania:		
	1) wojewódzki program przywrócenia drożności śródlądowych wód płynących;	0	1
	2) liczba odbudowanych dróg migracji dla ryb dwuśrodowiskowych;	0	10
	3) liczba sztucznych raf	0	3

⁶⁾ zgodnie z rozporządzeniami 2792/99/WE i 366/01/WE

Działanie 3.2. Chów i hodowla ryb			
1	Liczba jednostek, w których poprawiono warunki sanitarno-weterynaryjne	0	150
2	Liczba jednostek, w których dostosowano warunki prowadzenia gospodarki rybackiej do wymogów ochrony środowiska	0	150
3	Liczba jednostek, które wdrożyły technikę i technologię chowu i hodowli ryb z gatunków poszukiwanych na rynku w celach konsumpcyjnych i zarybieniowych	0	20
4	Liczba przeszkolonych osób w zakresie wdrażania techniki i technologii chowu i hodowli ryb z gatunków poszukiwanych na rynku w celach konsumpcyjnych i zarybieniowych	0	400
5	Liczba opracowanych systemów poprawy i kontroli jakości wód	0	2
Działanie 3.3. Rybacka infrastruktura portowa			
1	Liczba zmodernizowanych portów rybackich w zakresie poprawy warunków przechowywania produktów rybołówstwa, bezpieczeństwa rozładunków oraz stworzenie warunków do prowadzenia pierwszej sprzedaży produktów rybołówstwa	0	12
Działanie 3.4. Przetwórstwo i rynek rybny			
1	Liczba zakładów przetwórstwa rybnego spełniających wymagania Unii Europejskiej w zakresie produkcji	54	185
Działanie 3.5. Rybołówstwo śródlądowe			
1	Liczba gospodarstw rybackich, które poprawiły warunki prowadzenia gospodarki rybackiej w wodach powierzchniowych oraz zwiększyły efektywność połowów i jakość ryb	0	12

* w obszarze akwakultury lub przetwórstwa: jednostka = gospodarstwo rybackie, przedsiębiorstwo

4.3.6. Opis działań

4.3.6.1. Działanie 3.1. Ochrona i rozwój zasobów wodnych

Cel działania: stworzenie stabilnych podstaw przyrodniczych do prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej w wodach morskich i śródlądowych, z zachowaniem równowagi i różnorodności biologicznej w środowisku wodnym.

Opis działania: w ramach działania państwo członkowskie będzie wspierać inwestycje kapitałowe na:

- 1) urzędnia lub instalacje stałe i ruchome w celu ochrony i rozwoju zasobów wodnych, z wyjątkiem zarybiania;
- 2) utworzenie i budowę sztucznych raf w polskich wodach przybrzeżnych, w celu ochrony stadiów młodocianych bałtyckich zasobów ryb.

W ramach działania planuje się przywrócenie drożności śródlądowych powierzchniowych wód płynących; działanie polegać będzie na budowie nowych, odbudowie starych oraz remoncie istniejących urządzeń umożliwiających swobodną wędrówkę organizmów wodnych w wodach rzek i jezior; w oparciu o naukową analizę, do udrożnienia wytypowane zostaną wody łączące w przeszłości miejsca tarła i żerowiska ryb dwuśrodowiskowych, których biologiczna ciągłość jest obecnie zakłócona w wyniku przegrodzenia nurtu lub zmiany stosunków wodnych; działanie obejmować będzie również sporządzenie planu monitorowania stanu zasobów organizmów wodnych w wytypowanych dorzeczach; projekty w ramach działania będą wdrażane, realizowane i monitorowane przez instytucje badawczo-rozwojowe, a rezultaty przeprowadzonych badań będą przekazane Komisji Europejskiej.

Zakres geograficzny: dorzecze Wisły, Odry lub rzeki wpływające do Morza Bałtyckiego, wody morskie.

Efekty realizacji działania: stan zasobów ryb i innych organizmów wodnych ulegnie poprawie; stworzone zostaną stabilne, przyrodnicze podstawy prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej w wodach morskich i śródlądowych.

Wskaźniki działania:

<i>Wskaźniki produktu</i>	<i>Wskaźniki rezultatu</i>	<i>Wskaźniki oddziaływania</i>
liczba projektów przywrócenia drożności śródlądowych wód płynących	wzrost powierzchni lub liczby kilometrów udrożnionych rzek, w których występują miejsca związane z żerowaniem i rozrodem organizmów wodnych z gatunków wędrownych	poprawa stabilności przyrodniczych podstaw wykorzystywania produkcyjnych możliwości wód
		wzrost różnorodności biologicznej ekosystemów wodnych
liczba odbudowanych dróg migracji dla ryb dwuśrodowiskowych	wzrost ilościowego udziału w połowach organizmów wodnych z gatunków wędrownych	turystyczna aktywizacja wybranych terenów
		wzrost liczby miejsc pracy
liczba projektów sztucznych raf	zwiększenie obszarów ochrony, mających na celu ochronę młodocianych stadiów rozwojowych organizmów morskich	wzrost różnorodności ekosystemów morskich

Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Odbiorcy pomocy: samorząd wojewódzki i jednostki organizacyjne im podległe, regionalny zarząd gospodarki wodnej, instytuty naukowo-badawcze lub jednostki badawczo-rozwojowe, osoby prawne i fizyczne.

Warunki realizacji działania: wyznaczenie w jednym dorzeczu wód, których charakter (jakość, ilość, występowanie odpowiednich siedlisk) gwarantuje trwałą poprawę stanu populacji organizmów wodnych, a przede wszystkim stanu populacji ryb dwuśrodowiskowych; przygotowanie projektów związanych z utworzeniem sztucznych raf dla unikalnych obszarów wód morskich, stworzy naturalne siedlisko dla rozwoju młodocianych stadiów zasobów ryb.

4.3.6.2. Działanie 3.2. Chów i hodowla ryb

Cel działania: poprawa rentowności śródlądowej gospodarki rybackiej i jakości jej produktów w celu zwiększenia konkurencyjności zewnętrznej podsektora; zmniejszenie niepożądanego oddziaływania rybactwa śródlądowego na środowisko; rozszerzenie istniejących i opracowywanie nowych technik i technologii chowu i hodowli ryb oraz ich wdrożenie, szczególnie odnoszących się do gatunków poszukiwanych na rynku.

Opis działania: planuje się także dostosowanie warunków prowadzenia chowu i hodowli ryb do wymogów sanitarno-weterynaryjnych oraz opracowanie i wdrożenie systemów poprawy jakości wód oraz kontroli, a także wdrożenie nowych technik i technologii chowu i hodowli ryb z gatunków poszukiwanych na rynku; w ramach niniejszego działania przewiduje się budowę, przebudowę, dostosowanie i modernizację istniejących budynków, a także urządzeń przeznaczonych do hodowli, chowu i magazynowania ryb, zgodnie z wymaganiami sanitarno – weterynaryjnymi i środowiskowymi określonymi w przepisach Unii Europejskiej; przewiduje się szkolenia w zakresie wdrażania nowych technik i technologii chowu i hodowli ryb.

Zakres geograficzny: cały kraj.

Efekty realizacji działania: nastąpi poprawa rentowności śródlądowej gospodarki rybackiej, zwiększenie jej konkurencyjności zewnętrznej oraz poprawa jakości produktów rybactwa i zmniejszenie niepożądanego oddziaływania obiektów, w których odbywa się chów i hodowla ryb, na środowisko naturalne.

Wskaźniki działania:

Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Wskaźniki oddziaływania
--------------------	---------------------	-------------------------

liczba śródlądowych gospodarstw rybackich, które: 1) poprawiły warunki prowadzenia gospodarki rybackiej do wymogów: a) sanitarno-weterynaryjnych b) ochrony środowiska; 2) wdrożyły technikę i technologię chowu i hodowli ryb z gatunków poszukiwanych na rynku w celach konsumpcyjnych i zarybieniowych	wzrost udziału gospodarstw rybackich, które dostosowały warunki prowadzenia gospodarki rybackiej do wymogów sanitarno-weterynaryjnych lub ochrony środowiska, w ogólnej liczbie gospodarstw rybackich w kraju	poprawa konkurencyjności zewnętrznej gospodarki rybackiej
		poprawa jakości produktów rybactwa
		wzrost liczby miejsc pracy
	zwiększenie powierzchni stawów wykorzystywanych do chowu i hodowli ryb z gatunków poszukiwanych na rynku w celach konsumpcyjnych i zarybieniowych oraz zwiększenie wielkość rocznej produkcji tych ryb	poprawa stanu środowiska wodnego
	poprawa rentowności prowadzenia chowu i hodowli ryb	
liczba osób, które odbyły szkolenia w zakresie wdrażania technik i technologii chowu i hodowli ryb z gatunków poszukiwanych na rynku, w celach konsumpcyjnych i zarybieniowych		
liczba opracowanych systemów poprawy i kontroli jakości wód		

Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Odbiorcy pomocy: przedsiębiorcy oraz inne podmioty prowadzące działalność wytwórczą w rolnictwie w zakresie rybactwa śródlądowego.

Warunki realizacji działania: odpowiednie możliwości finansowe podmiotów prowadzących działalność wytwórczą w rolnictwie w zakresie rybactwa śródlądowego oraz pozytywna ocena wykonalności oraz celowości podjętych przez nie przedsięwzięć.

4.3.6.3. Działanie 3.3. Rybacka infrastruktura portowa

Cel działania: unowocześnienie operacji wyładunkowych, poprawa warunków przechowywania produktów połowu, bezpieczeństwa rozładunków oraz stworzenie warunków do prowadzenia pierwszej sprzedaży produktów rybołówstwa.

Opis działania: planuje się uzupełnienie i modernizację istniejącej infrastruktury rybackiej i sanitarnej, instalację urządzeń rozładunkowych i przeładunkowych, modernizację magazynów i urządzeń do przechowywania ryb oraz magazynów narzędzi połowowych; najważniejsze aspekty tego działania to

modernizacja lub wykonanie nowych pomieszczeń do wstępnego przygotowania surowca (np. sortowanie, klasyfikacja jakościowa), komór chłodniczych do przechowywania ryb świeżych, fabryk lodu, myjni skrzyń i innych stanowisk, umożliwiających mycie przy pakowaniu, urządzeń wyładunkowych, magazynów narzędzi połowowych, zaplecza socjalnego dla rybaków oraz poprawa jakości wody do celów produkcyjnych; inwestycje mają obejmować również składowanie i utylizację odpadów oraz poprawę bezpieczeństwa żeglugi i warunków postoju w portach, jak również rozszerzenie sposobu wykorzystania portów rybackich; zależnie od uwarunkowań regionalnych i wielkości portu mogą to być miejsca remontu statków rybackich lub transportu morskiego; umożliwi to zintegrowanie różnych form działalności w porcie oraz poprawienie kondycji finansowej portów.

Zakres geograficzny: województwa pomorskie, zachodniopomorskie oraz warmińsko-mazurskie.

Efekty realizacji działania: realizacja celów działania przyczyni się do poprawy jakości surowca rybnego i zwiększenia wartości dodanej produktów rybołówstwa oraz wzmocnienia konkurencyjności polskich portów.

Wskaźniki działania:

<i>Wskaźniki produktu</i>	<i>Wskaźniki rezultatu</i>	<i>Wskaźnik oddziaływania</i>
liczba zmodernizowanych portów rybackich w zakresie poprawy warunków przechowywania produktów rybołówstwa, bezpieczeństwa rozładunków oraz stworzenie warunków do prowadzenia pierwszej sprzedaży produktów rybołówstwa	<ol style="list-style-type: none">1) liczba zainstalowanych urządzeń portowych (wyładunkowych, produkcji lodu, myjni skrzyń i innych pojemników);2) liczba i wzrost powierzchni magazynowej (w m²);3) liczba i wzrost objętości magazynów schładzanych (w m³);4) wzrost długości nabrzeży portowych nowych i zmodernizowanych (w m);5) liczba urządzeń sanitarnych i komunalnych	<ol style="list-style-type: none">1) poprawa warunków pracy;2) poprawa warunków sanitarnych;3) poprawa bezpieczeństwa przy przeładunkach;4) poprawa warunków przechowywania surowców;5) zmniejszenie negatywnego oddziaływania rybołówstwa na środowisko naturalne

Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Odbiorcy pomocy: zrzeszenia i stowarzyszenia rybackie, właściciele i administratorzy urządzeń portowych, osoby prawne i fizyczne.

4.3.6.4. Działanie 3.4. Przetwórstwo i rynek rybny

Cel działania: zwiększenie produkcji, poprawa rentowności, poprawa jakości i konkurencyjności w zakresie przetwórstwa rybnego oraz poprawa funkcjonowania rynku rybnego.

Opis działania: w ramach realizacji działania istnieje konieczność podwyższenia w zakładach przetwórstwa rybnego stanu sanitarno-weterynaryjnego, który będzie odpowiadał coraz wyższym wymogom stawianym produktom żywnościowym w Unii Europejskiej; konieczne jest jednocześnie spowodowanie wzrostu wydajności i konkurencyjności zakładów przetwórczych, wprowadzanie na terenie kraju systemu łańcucha chłodniczego, który spowoduje poprawę jakości sprzedawanego surowca i przetworów rybnych, wdrożenie systemu oznaczania produktów rybnych zgodnie z przepisami Unii Europejskiej.

Cele szczegółowe:

- 1) poprawa warunków sanitarno-weterynaryjnych w zakładach przetwórstwa rybnego;
- 2) dostosowanie zakładów przetwórczych do obowiązujących przepisów w zakresie ochrony środowiska;
- 3) wzrost efektywności ekonomicznej i konkurencyjności zakładów przetwórczych;
- 4) wzrost zatrudnienia w przetwórstwie rybnym;
- 5) poprawa możliwości dystrybucji surowca i przetworów rybnych, w celu zachowania jak najlepszej jakości towarów.

Dla osiągnięcia wymienionych celów szczegółowych przewiduje się podjęcie następujących działań:

- 1) podniesienia standardów sanitarnych i technicznych obiektów produkcyjnych, magazynowych i chłodniczych;
- 2) zmniejszenia szkodliwego wpływu przetwórstwa rybnego na środowisko;
- 3) inwestycje w infrastrukturę zakładów, maszyn i urządzeń do przetwórstwa;
- 4) inwestycje w systemy kontroli jakości produkcji;
- 5) modernizacja linii technologicznych, infrastruktury produkcyjnej oraz wprowadzenie nowych technologii, które wpłyną na poprawę jakości oraz atrakcyjności produktów rybnych, jak i zwiększenie ilości produkowanego asortymentu;
- 6) inwestycje mające na celu poprawę zaplecza socjalnego w zakładach przetwórczych;
- 7) organizowanie seminariów, szkoleń i konferencji dotyczących zagadnień z zakresu wpływu przemysłu na środowisko oraz możliwości i sposobów poprawy jakości przetwarzanego surowca, których celem będzie zasygnalizowanie beneficjentom projektów konieczności zmian dotychczasowych sposobów produkcji, wpływających negatywnie na środowisko;
- 8) wprowadzenie systemów mających na celu zapewnienie odpowiedniej jakości produktów rybnych;
- 9) zwiększenie możliwości transportowych przez wsparcie inwestycji w zakresie specjalistycznych środków transportu, co ułatwi transport surowca i produktów rybnych bez uszczerbku dla jakości;
- 10) wdrożenie systemu oznaczania produktów rybnych.

Uchwalenie ustawy z dnia 10 października 2002 r. o organizacji rynku rybnego oraz o zmianie ustawy o rybołówstwie morskim oraz projekt PHARE 2001 „Organizacja rynku rybnego” umożliwi rozpoczęcie organizacji rynku rybnego na zasadach obowiązujących w Unii Europejskiej. W organizowaniu rynku i doskonaleniu prowadzonych na nim działań będą wykorzystane istniejące obecnie elementy rynku. W interesie gospodarki rybnej leży usprawnienie funkcjonowania rynku rybnego w Rzeczypospolitej Polskiej. Uwzględniając model konsumpcji występującej w kraju oraz fakt, że rośnie stopa życiowa ludności, można oczekiwać wzrostu popytu na ryby i przetwory rybne.

Pozostałe cele szczegółowe:

- 1) pomoc w działalności organizacji producentów rybnych – organizacje producentów rybnych są to podmioty gospodarcze utworzone przez rybaków lub hodowców ryb mające na celu zorganizowanie właściwego marketingu produktów rybnych, jak też aktywne uczestnictwo w regulacji rynku rybnego; powinny one grupować rybaków według obszarów działania lub gatunków poławianych ryb; członkostwo w tych organizacjach jest dobrowolne; członkowie zobowiązują się przestrzegać zasad obowiązujących na rynku rybnym; w Unii Europejskiej członkostwo w organizacjach producentów rybnych uprawnia do korzystania ze zróżnicowanych form pomocy dla rybaków;
- 2) pomoc w organizacji marketingu ryb i produktów rybnych;
- 3) wprowadzenie elektronicznych form sprzedaży surowców i przetworów;
- 4) wsparcie działań zmierzających do poprawy logistyki;

- 5) wsparcie organizacyjne dotyczące utworzenia hurtowni wyspecjalizowanych w sprzedaży ryb i ich przetworów.

Zakres geograficzny: zakłady w całym kraju zajmujące się przetwórstwem ryb.

Efekty realizacji działania: poprawa funkcjonowania rynku rybnego, jakości dostarczanego surowca i produktów rybnych, znakowania; wzmocnienie konkurencyjności polskich zakładów przetwórczych, zwiększenie zatrudnienia oraz poprawa logistyki.

Wskaźniki działania:

<i>Wskaźniki produktu</i>	<i>Wskaźniki rezultatu</i>	<i>Wskaźniki oddziaływania</i>
liczba zakładów spełniająca wymagania określone w przepisach Unii Europejskiej w zakresie produkcji	1) liczba i powierzchnia magazynów chłodni, usytuowanych na terenie kraju; 2) liczba specjalistycznych środków transportu (chłodniczych)	1) % wzrost możliwości przetwórczych; 2) ilość w tonach przetworzonych produktów na rok; 3) zatrudnienie – wzrost w ciągu 2 lat (liczba i % miejsc pracy ogółem); 4) wartość dodana na pracownika uzyskana po okresie 2 lat; 5) wzrost jakości surowca i przetworzonych ryb wprowadzonych do obrotu

Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Odbiorcy pomocy: właściciele i pracownicy zakładów przetwórstwa rybnego.

4.3.6.5. Działanie 3.5. Rybołówstwo śródlądowe

Cel działania: poprawa warunków prowadzenia gospodarki rybackiej w wodach powierzchniowych oraz zwiększenie efektywności rybołówstwa śródlądowego i jakości jego produktów.

Opis działania: planuje się wymianę, modernizację, przebudowę lub zakup nowych łodzi rybackich, narzędzi i urządzeń połowowych oraz innego wyposażenia związanego z rybołówstwem śródlądowym, a także zakup nowego wyposażenia, które poprawi warunki prowadzenia gospodarki rybackiej w wodach powierzchniowych.

Zakres geograficzny: cały kraj.

Efekty realizacji działania: zmniejszeniu ulegnie liczba wypadków w rybołówstwie śródlądowym, nastąpi poprawa wydajności pracy, warunków bezpieczeństwa pracy oraz stanu sanitarnego.

Wskaźniki działania:

<i>Wskaźniki produktu</i>	<i>Wskaźniki rezultatu</i>	<i>Wskaźniki oddziaływania</i>
liczba gospodarstw rybackich, które poprawiły warunki prowadzenia gospodarki rybackiej w wodach powierzchniowych oraz zwiększyły efektywność rybołówstwa śródlądowego i jakość ryb	<ol style="list-style-type: none"> 1) poprawa wydajności pracy w rybołówstwie śródlądowym; 2) poprawa jakości produktów rybołówstwa śródlądowego 	zwiększenie racjonalności i efektywności prowadzenia gospodarki rybackiej w wodach powierzchniowych

Institucja odpowiedzialna za wdrożenie: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Odbiorcy pomocy: przedsiębiorcy oraz inne podmioty prowadzące działalność wytwórczą w rolnictwie w zakresie rybołówstwa śródlądowego.

Warunki realizacji działania: odpowiednie możliwości finansowe podmiotów prowadzących działalność wytwórczą w rolnictwie w zakresie rybołówstwa śródlądowego oraz pozytywna ocena celowości podjętych przez nie przedsięwzięć.

4.4. Priorytet 4. Inne działania

4.4.1. Cel priorytetu

Celem priorytetu jest łagodzenie skutków utraty pracy przez rybaków w wyniku restrukturyzacji floty lub czasowego zawieszenia działalności oraz wsparcie działań dotyczących rozwoju rybołówstwa przybrzeżnego, tworzenia organizacji producentów rybnych, promocji sprzedaży ryb, a także działania innowacyjne.

4.4.2. Uzasadnienie wyboru priorytetu

Określenie priorytetu i zawartych w nim działań wynika z rozporządzeń 2792/99/WE, 2369/02/WE, 2370/02/WE, 2371/02/WE oraz 366/01/WE.

Rybołówstwo przybrzeżne jest silnie zakorzenione w tradycji nadmorskiej, a jego walory kulturowo-historyczne stanowią nieodzowny element atrakcji turystycznej, dlatego w interesie publicznym niezbędna jest ochrona i rozwój tradycyjnej działalności rybackiej.

Kapitał polskiego sektora rybackiego stanowi wysoko wykwalifikowana kadra ludzi. Rybacy, którzy w wyniku dostosowania ilości statków rybackich do wielkości stad ryb bałtyckich utracą miejsca pracy, otrzymają pomoc finansową ze środków Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa w wysokości ponad 32 mln euro. Ochrona tej grupy społecznej leży w interesie rybackiej polityki państwa.

Jednym z nieodłącznych elementów organizacji rynku rybnego po wejściu Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej, będą organizacje producentów rybnych. Organizacje te będą zrzeszać rybaków i przetwórców, którzy dobrowolnie wstąpią do tych organizacji. Istotne jest aby organizacje producentów rybnych były dobrze zorganizowane, przez co będą miały znaczny wpływ na sytuację rynkową. Członkostwo w organizacjach producentów rybnych umożliwia korzystanie ze środków pomocy finansowej Unii Europejskiej. Dzięki istnieniu tych organizacji możliwe będzie ustalanie cen wycofania na ryby, które zdominowały rynek w danym okresie, powodując obniżenie ich ceny, a tym samym obniżenie opłacalności prowadzenia połowów. Zjawisko to jest obserwowane na polskim rynku rybnym w przypadku handlu rybami pelagicznymi. Ceny wycofania ustalone będą corocznie przez organizacje producentów rybnych.

Powstanie centrów pierwszej sprzedaży oraz stworzenie przez rybaków dobrze zorganizowanych organizacji producentów rybnych, umożliwi zorganizowanie sprawnego i stabilnego systemu sprzedaży. Polskie produkty rybne wymagają promocji, w celu wzmocnienia pozycji na rynku polskim oraz konkurencyjności na rynkach europejskich.

Specyfika rybołówstwa wymaga operowania w środowisku wciąż nieujarzmionym przez człowieka. W wyniku nieprzewidzianych zdarzeń czy katastrof, uniemożliwiających dalsze wykonywanie rybołówstwa, niezbędna jest realizacja działań o charakterze osłonowym, wykorzystujących pomoc publiczną w celu zapewnienia dalszego rozwoju sektora.

Działania te nie mogą przynieść pełnego i efektywnego rezultatu bez rozwoju myśli naukowej i innowacyjności. Stały rozwój badań nad sektorem rybołówstwa, a szczególnie nad nowymi i

bardziej selektywnymi technikami połowu, nie tylko wpływa na zwiększenie wydajności i konkurencyjności, lecz również przyczynia się do ochrony i zrównoważonej eksploatacji zasobów.

4.4.3. Spodziewane rezultaty priorytetu

Rezultaty dla każdego z działań w ramach priorytetu przedstawiono w opisach poszczególnych działań.

4.4.4. Działania realizowane w ramach priorytetu

Działanie 4.1. Rybołówstwo przybrzeżne

Działanie 4.2. Działania społeczno-ekonomiczne

Działanie 4.3. Znajdowanie oraz promowanie nowych rynków zbytu na produkty rybne

Działanie 4.4. Działania organizacji obrotu rynkowego

Działanie 4.5. Czasowe zawieszenie działalności i inne finansowe rekompensaty

Działanie 4.6. Działania innowacyjne i inne

Opis priorytetu

Zgodnie z rozporządzeniem 366/2001/WE, Priorytet 4 „Inne działania” obejmuje sześć działań, które skierowane są na sferę społeczno–ekonomiczną branży rybnej. Aspekt społeczny dotyczy przede wszystkim rybaków, którzy utracą pracę w wyniku wycofania części floty, a także rekompensat za narzucone, bądź spowodowane naturalnymi katastrofami, czasowe zawieszenie działalności rybackiej. Dostosowanie nakładu połowowego do istniejących zasobów może przyczynić się do zwiększenia bezrobocia w województwach nadmorskich. Rekompensaty finansowe bezpośrednie i pośrednie, w formie skolektywizowanych programów, umożliwią stworzenie nowych miejsc pracy w działaniach około-rybackich. W chwili obecnej część tych działań jest prowadzonych w tzw. „szarej strefie” i nie powoduje uzyskania przychodów publicznych. Naprawa narzędzi rybackich, drobne remonty statków rybackich oraz prace pomocnicze w szczytach połowowych zapewniają okresowe i doraźne zatrudnienie w gminach nadmorskich. System szkoleń oraz znaczne środki finansowe przeznaczone na realizację skolektywizowanych programów umożliwią stworzenie nowych miejsc pracy w działalności polegającej na świadczeniu usług na rzecz rybołówstwa, turystyki i połowów w celach sportowo-rekreacyjnych. Zgodnie ze Wspólną Polityką Rybacką część pomocy można przenieść na cele tworzenia miejsc pracy na pół etatu, szczególnie na terenach rolniczych, na których występuje strukturalne bezrobocie.

Szczególne znaczenia nabierają działania dotyczące rybołówstwa przybrzeżnego. W chwili obecnej jest to najbardziej zaniedbana część sektora rybackiego w kraju. W Unii Europejskiej, w 12. milowej strefie wód terytorialnych, jest wykonywane rybołówstwo przybrzeżne. W odróżnieniu od rybołówstwa kutrowego, które zmierza w kierunku całkowitego uprzemysłowienia procesu połowowego, rybołówstwo przybrzeżne może stać się jedyną ostoją dziedzictwa kulturowo–historycznego regionów

nadmorskich. Poza walorami turystycznymi, rybołówstwo przybrzeżne zapewnia różnorodność gatunków na rynkach lokalnych, stwarzając szansę dla rozwoju nowych miejsc pracy w działalności około-rybackiej i w przetwórstwie związanym z rybołówstwem przybrzeżnym.

Aspekt ekonomiczny związany jest z Działaniem 4.3. „Znajdowanie oraz promowanie nowych rynków zbytu na produkty rybne”, którego celem jest zwiększenie popytu na ryby. Ekonomiczny aspekt, prowadzący do konsolidacji branży, jest związany z Działaniem 4.4. „Działania organizacji obrotu rynkowego”, w tym z pomocą dla organizacji producentów rybnych i organizacji międzybranżowych. W ogólnym opisie scharakteryzowano zasadę Działania 4.3. w zakresie promocji produktów rybnych. Wzorem państw Unii Europejskiej, w których spożycie artykułów rybnych ma długie tradycje, stworzenie mechanizmów pozwalających propagować zdrowy sposób odżywiania, pozwoli w ramach Programu stworzyć kompleksowy mechanizm rynku „rybak/hodowca –przetwórca – klient/eksport”. W przypadku pomocy dla organizacji producentów rybnych zakres prowadzonych działań może spotkać się ze sprzeciwem ze strony środowiska, w szczególności co do form działalności w postaci zrzeszeń lub spółdzielni. W chwili obecnej większość jednostek rybackich i zakładów przetwórczych znajduje się w rękach prywatnych, a wszelkie działania kolektywne są odbierane jako próba kontroli i przejęcia prywatnej własności. W ramach programu Phare 2001 „Organizacja rynku rybnego” prowadzone są działania propagujące funkcjonowanie organizacji producentów rybnych jako uczestników i beneficjentów programów pomocowych na wspólnym rynku rybnym.

Istotne znaczenie dla efektywności całej branży rybnej będą miały w przyszłości działania innowacyjne, które będą mogły być realizowane z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa. W chwili obecnej część armatorów rybackich dostrzega niebezpieczeństwo przełowienia i wyeksploatowania zasobów. Zastosowane nowoczesne metody połowów pozwalają ograniczyć przyłów i zwiększyć selektywność samych narzędzi połowowych. Bardzo ważnym aspektem Działania 4.6. „Działania innowacyjne i inne” jest wsparcie dla jednostek naukowo-badawczych, które ponoszą koszty badań, zarówno monitorujących jak i innowacyjnych. Wsparcie ze środków publicznych umożliwi stworzenie podstaw zarówno do odpowiedzialnego zarządzania stanem zasobów jak i pomocy technologicznej w niwelowaniu różnic między zmodernizowanym sektorem rybackim w państwach Unii Europejskiej, a całym sektorem rybackim w Rzeczypospolitej Polskiej.

4.4.5. Plan finansowy priorytetu

Priorytet	Zaplanowane wydatki ogółem	Dofinansowanie z IFWR	Dofinansowanie przez państwo członkowskie	Udział własny
Priorytet 4	71,2 mln euro	40,0 mln euro	26,5 mln euro	4,7 mln euro

4.4.5.1. Wskaźniki implementacji priorytetu ⁷⁾

Priorytet 4	<i>Wskaźnik implementacji</i>		
Lp.	Jednostka	W okresie bazowym	W okresie docelowym
Działanie 4. 1. Rybołówstwo przybrzeżne			

⁷⁾ zgodnie z rozporządzeniami 2792/99/WE i 366/01/WE

1	Liczba trwale zachowanych miejsc pracy w rybołówstwie przybrzeżnym	2224	2224
Działanie 4.2. Działania społeczno-ekonomiczne			
1	Liczba rybaków na trwale odchodzących z zawodu z powodu wycofanych jednostek	0	2000
Działanie 4.3. Znajdowanie oraz promowanie nowych rynków zbytu na produkty rybne			
1	Zwiększenie średniego spożycia produktów rybnych w kg na osobę	5,6	7,0
Działanie 4.4. Działania organizacji obrotu rynkowego			
1	Liczba nowo powstałych organizacji producentów rybnych	0	5
2	Ilość organizacji producentów rybnych	0	5

4.4.6. Opis działań

4.4.6.1. Działanie 4.1. Rybołówstwo przybrzeżne

Cel działania: wzmocnienie ekonomiczne rybołówstwa przybrzeżnego przez podwyższenie produktywności i konkurencyjności oraz poprawę warunków, bezpieczeństwa i higieny pracy.

Opis działania: w pierwszym rzędzie podjęte będą działania, które doprowadzą do poprawy stanu rybołówstwa przybrzeżnego w celu utworzenia wspólnych przedsięwzięć przez rodziny rybackie lub grupy właścicieli statków; zgodnie z przepisami Unii Europejskiej premiami zostaną objęte wspólne projekty, które mając na celu poprawę warunków pracy (wyciągi elektryczne, wyposażenie łodzi rybackich w sprzęt radiolokacyjny), innowacje technologiczne (m.in. bardziej selektywne techniki połowu) oraz organizację łańcucha produkcji, przetwórstwa i wprowadzania na rynek (zwiększenie wartości dodanej produktów rybołówstwa); poza działalnością połowową, która stanowi podstawową działalność rybaków, część rybaków łodziowych (około 35%) podejmuje dodatkowe prace przynoszące dochody - przeważnie w zakresie usług turystycznych; rybołówstwo przybrzeżne jest silnie zakorzenione w tradycji nadmorskiej, a jego walory kulturowo-historyczne stanowią nieodzowny element atrakcji turystycznej.

Kryteria wyboru projektu: znaczenie regionalne przystani rybackich.

Zakres geograficzny: rybołówstwo przybrzeżne jest zlokalizowane wzdłuż całego wybrzeża; obejmuje 63 miejscowości zgrupowanych w 36 gminach nadmorskich, w których znajduje się 59 portów i przystani rybackich; obejmuje trzy województwa nadmorskie - zachodniopomorskie, pomorskie i warmińsko-mazurskie.

Efekty realizacji działania: wzmocnienie finansowe rybołówstwa przybrzeżnego, zwiększenie wartości dodanej produktów rybołówstwa, zachowanie miejsc pracy, podniesienie walorów turystyczno-kulturowych regionów nadmorskich.

Wskaźniki działania:

<i>Wskaźniki produktu</i>	<i>Wskaźniki rezultatu</i>	<i>Wskaźniki oddziaływania</i>
1) liczba trwale zachowanych miejsc pracy w rybołówstwie przybrzeżnym; 2) wielkość wybudowanych powierzchni magazynowych; 3) ilość wymienionych wyciągów plażowych; 4) ilość wymienionych i zmodernizowanych łodzi rybackich; 5) ilość wybudowanych węzłów sanitarnych i małych oczyszczalni ścieków	1) poprawa rentowności dochodów rybaków przybrzeżnych; 2) zmniejszenie kosztów transportu i zwiększenie dostępności przystani i portów dla kontrahentów; 3) zmniejszenie wypadków przy pracy, 4) zwiększenie powierzchni magazynowej, 5) wzrost selektywnych metod połowu	1) wzrost atrakcyjności turystycznej przystani brzegowych; 2) polepszenie jakości produktów rybołówstwa; 3) zmniejszenie obciążenia środowiska naturalnego; 4) wzrost ergonomii pracy; 5) wzrost konkurencyjności rybołówstwa przybrzeżnego; 6) zmniejszenie przyłowu w połowach ukierunkowanych

Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Odbiorcy pomocy: rybacy przybrzeżni, armatorzy i właściciele jednostek.

Warunki realizacji działania: przygotowanie projektu w ramach działania przez grupę rybaków lub rodziny rybackie, będące właścicielami łodzi.

4.4.6.2. Działanie 4.2. Działania społeczno-ekonomiczne

Cel działania: pomoc grupie rybaków, która na skutek restrukturyzacji floty utraci miejsca pracy.

Opis działania: pomoc finansowa dla rybaków, którzy utracą pracę w wyniku wycofania części floty, będzie miała istotne znaczenie regionalne; rejony nadmorskie są dotknięte dużym bezrobociem i w dotychczasowych warunkach restrukturyzacja odbywałaby się bardzo długo; przyznana pomoc może przyczynić się do rozwoju regionu; działanie obejmuje również swoim zakresem współfinansowanie wcześniejszych emerytur i pomoc młodym osobom z rodzin o tradycjach rybackich.

Zakres geograficzny: województwa zachodniopomorskie, pomorskie i warmińsko-mazurskie.

Efekty realizacji działania: odejście z zawodu rybaka 2 tys. osób.

Wskaźniki działania:

<i>Wskaźniki produktu</i>	<i>Wskaźniki rezultatu</i>	<i>Wskaźniki oddziaływania</i>
---------------------------	----------------------------	--------------------------------

liczba rybaków trwale odchodzących z zawodu na skutek wycofania jednostek rybackich	dostosowanie struktury zatrudnienia do wielkości nakładu połowowego i stanu zasobów (około 2-2,5 tys. osób)	<ol style="list-style-type: none"> 1) zmniejszenie średniego wieku rybaków; 2) wzrost atrakcyjności zawodu dla młodych, wykształconych osób; 3) wzmocnienie kapitałowe projektów regionalnych, działalności około-rybackiej i turystycznej (trwale przeniesienie z zawodu rybaka)
---	---	--

Plan finansowy: uwzględniony w opisie priorytetu.

Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Odbiorcy pomocy: rybacy.

Warunki realizacji działania: zgodne z rozporządzeniami 2792/99/WE, 2369/02/WE, 2370/02/WE, 2371/02/WE.

4.4.6.3. Działanie 4.3. Znajdowanie oraz promowanie nowych rynków zbytu na produkty rybne

Cel działania: wzrost sprzedaży produktów rybnych oraz upowszechnienie wiedzy dotyczącej rodzajów i znaczenia produktów rybnych w racjonalnym żywieniu człowieka.

Opis działania: w oparciu o wyniki badań rynkowych oraz wyniki badań reakcji konsumentów przewidziane jest opracowanie i przeprowadzenie kampanii promocyjnych produktów rybnych pochodzenia bałtyckiego oraz przetworów z tego surowca; rozwinięte zostanie doradztwo w zakresie sprzedaży i marketingu produktów rybnych; proponuje się również pomoc we wdrożeniu nowoczesnych technik prezentacji produktów rybnych w sprzedaży detalicznej; planuje się udzielenie pomocy w organizacji i uczestnictwie w targach, wystawach branżowych oraz lokalnych imprezach związanych z rybactwem.

Zakres geograficzny: cały kraj

Efekty realizacji działania: poszerzenie istniejących i pozyskanie nowych rynków zbytu; wzrost sprzedaży wysokowartościowych i zdrowych produktów rybnych.

Wskaźniki działania:

<i>Wskaźniki produktu</i>	<i>Wskaźniki rezultatu</i>	<i>Wskaźniki oddziaływania</i>
---------------------------	----------------------------	--------------------------------

<ul style="list-style-type: none"> 1) wzrost średniego spożycia produktów rybnych na mieszkańca; 2) nowe rynki zbytu; 3) zwiększenie asortymentu produktów rybnych; 4) liczba przeprowadzonych badań rynkowych; 5) liczba zorganizowanych targów, wystaw branżowych i lokalnych imprez 	<ul style="list-style-type: none"> 1) zwiększenie rocznego spożycia produktów rybnych na osobę do 8,0 kg w 2008 r.; 2) zwiększenie sprzedaży krajowej i zagranicznej produktów rybołówstwa oraz chowu i hodowli ryb; 3) liczba nowych produktów 	<ul style="list-style-type: none"> 1) utrzymanie lub poprawa rentowności sprzedaży produktów rybnych; 2) wzrost konsumpcji; 3) wzrost eksportu
---	--	---

Plan finansowy: uwzględniony w opisie priorytetu.

Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Odbiorcy pomocy: armatorzy statków rybackich oraz przedsiębiorstwa produkcyjne i handlowe.

Warunki realizacji działania: zgodne z rozporządzeniami 2792/99/WE, 2369/02/WE, 2370/02/WE, 2371/02/WE i 104/2000/WE.

4.4.6.4. Działanie 4.4. Działania organizacji obrotu rynkowego

Cel działania: pomoc finansowa na utworzenie organizacji producentów rybnych i opracowywanie programów operacyjnych oraz inną działalność z tym związaną.

Opis działania: organizacje producentów rybnych mają do wykonania ważne zadanie w ramach Wspólnej Polityki Rybackiej; są one współodpowiedzialne za stan zasobów i realizację Wspólnej Polityki Rybackiej; mają wpływ na zarządzanie zasobami, planowanie połowów i marketing produktów rybnych; obecnie nie ma w Rzeczypospolitej Polskiej organizacji producentów, natomiast pośrednio ich rolę odgrywają cztery organizacje społeczno-zawodowe integrujące środowisko rybackie; organizacje producentów rybnych otrzymają wsparcie na prowadzenie działalności zgodnej ze statutem i ustawą z dnia 10 października 2002 r. o organizacji rynku rybnego oraz o zmianie ustawy o rybołówstwie morskim; w pierwszym etapie działalności część kosztów utworzenia organizacji i jej funkcjonowania w pierwszych trzech latach zostanie zwrócona; dofinansowane będą również działania zlecone przez administrację rybacką, symulacje i regulacje dotyczące stanu zasobów, działania mające na celu ochronę zasobów, działania związane z dalszą poprawą warunków higieny produkcji oraz utrzymaniem najwyższej jakości produktów rybnych; wprowadzanie na rynek oraz do przetwórstwa nowych produktów rybołówstwa, poprawa bezpieczeństwa i higieny pracy, a także szkolenia.

Zakres geograficzny: cały kraj, w szczególności województwa zachodniopomorskie, pomorskie i warmińsko-mazurskie.

Efekty realizacji działania: uniknięcie strat finansowych w skali roku.

Wskaźniki działania:

<i>Wskaźniki produktu</i>	<i>Wskaźniki rezultatu</i>	<i>Wskaźniki oddziaływania</i>
ilość nowo powstałych organizacji producentów rybnych	<ol style="list-style-type: none">1) utworzenie organizacji producentów rybnych, skutecznie stabilizujących rynek rybny;2) współdziałanie organizacji producentów rybnych w realizowaniu Wspólnej Polityki Rybackiej Unii Europejskiej	<ol style="list-style-type: none">1) opracowanie planów połowowych;2) opracowanie ekspertyz i sprawozdań z udziałem administracji rybackiej;3) szkolenia

Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Odbiorcy pomocy: uczestnicy obrotu rynkowego, organizacje producentów rybnych, właściciele i armatorzy jednostek rybackich.

Warunki realizacji działania: zgodne z rozporządzeniami 2792/99/WE, 2369/02/WE, 2370/02/WE i 2371/02/WE.

4.4.6.5. Działanie 4.5. Czasowe zawieszenie działalności i inne rekompensaty finansowe

Cel działania: rekompensata finansowa za czasowe zawieszenie działalności na skutek nieprzewidzianych zdarzeń, uniemożliwiających wykonywanie rybołówstwa, a także inne rekompensaty.

Opis działania: w przypadku zaistnienia nieprzewidzianych zdarzeń, środki finansowe zostaną odpowiednio przesunięte dla rybołówstwa i rybactwa w ramach podejmowanych działań; w ramach działania przewiduje się rekompensaty finansowe za okresowe:

- 1) wstrzymanie działalności, w przypadku nieprzewidzianych zdarzeń (katastrof);
- 2) wstrzymanie działalności w celu ochrony zagrożonego gatunku;
- 3) nagle ograniczenia techniczne na stosowanie określonego sprzętu lub metod połowowych, wprowadzone przepisami prawa.

Zakres geograficzny: województwa - zachodniopomorskie, pomorskie i warmińsko-mazurskie.

Efekty realizacji działania: rekompensaty za wstrzymanie działalności na skutek nieprzewidzianych zdarzeń (katastrof).

Wskaźniki działania:

<i>Wskaźniki produktu</i>	<i>Wskaźniki rezultatu</i>	<i>Wskaźniki oddziaływania</i>
rekompensaty finansowe	<ol style="list-style-type: none">1) okresowe wstrzymanie połowów;2) liczba dni przestoju w porcie	<ol style="list-style-type: none">1) wsparcie finansowe dla armatorów;2) pomoc socjalna dla rybaków

Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Odbiorcy pomocy: armatorzy i rybacy.

Warunki realizacji działania: zgodne z rozporządzeniem 2792/99/WE.

4.4.6.6. Działanie 4. 6. Działania innowacyjne i inne

Cel działania: podniesienie rentowności działalności rybackiej po wdrożeniu innowacyjnych metod zmierzających do ochrony zasobów oraz metod zapewniających właściwą jakość pozyskiwanych surowców; wprowadzanie przyjaznych środowisku technologii i techniki pozyskania surowca oraz metod jego obróbki.

Opis działania: działalność obejmować będzie studia, projekty pilotażowe i prezentacje, mające na celu wprowadzenie technik innowacyjnych w sektorze rybołówstwa, a także wprowadzenie nowoczesnych metod monitoringu środowiska; efektami działań innowacyjnych, zgodnych z zasadami odpowiedzialnego rybołówstwa, powinny być m.in. redukcja negatywnych skutków rybołówstwa, redukcja przyłowu, monitoring, racjonalizacja sposobów postępowania z surowcem na statku oraz redukcja negatywnych skutków działalności przetwórczej dla środowiska; osiągnięcie wyżej wymienionych celów powinno być osiągnięte przez wprowadzanie i finansowanie programów oraz projektów badawczych i wdrożeniowych, mających na celu poprawę selektywności i racjonalizację połowów, a także wzrost ich efektywności przez zasadniczą poprawę jakości pozyskiwanych ryb, modernizację statków badawczych (działania na statku i łądzie, studia, projekty pilotażowe i prezentacje w celu poprawienia stanu zasobów i systemu ekologicznego); większa część środków finansowych w tym działaniu zostanie przeznaczona na projekty, badania i działania rozwojowe; pomocą zostaną objęte także programy zwiększające efektywność i konkurencyjność, wprowadzające nowe technologie i wpływające na ochronę środowiska; w tym celu będzie dofinansowywane i wykorzystywane w sposób bardziej efektywny niż dotychczas, branżowe zaplecze naukowe; zostanie także dofinansowana infrastruktura służąca przedsięwzięciom pilotażowym i prezentacjom.

Zakres geograficzny: cały kraj.

Efekty realizacji działania: opracowania, projekty podnoszące rentowność i konkurencyjność gospodarki rybackiej, bardziej selektywne techniki połowu, przyczyniające się do ochrony zasobów i środowiska, nowe atrakcyjne produkty przetwórstwa.

Wskaźniki działania:

<i>Wskaźniki produktu</i>	<i>Wskaźniki rezultatu</i>	<i>Wskaźniki oddziaływania</i>
---------------------------	----------------------------	--------------------------------

działania innowacyjne	<ol style="list-style-type: none"> 1) liczba nowych rozwiązań w technice rybackiej i technologii przetwórstwa (nowe proekologiczne narzędzia połowów, nowe metody zabezpieczenia połowów); 2) liczba szkoleń armatorów rybackich i rybaków; 3) liczba prowadzonych studiów i projektów w zarządzaniu zintegrowaną strefą brzegową; 4) liczba projektów pilotażowych dotyczących technik i technologii przyjaznych dla środowiska 	<ol style="list-style-type: none"> 1) wzrost świadomości rybaków we współzarządzaniu zasobami morza; 2) zmniejszenie przyłowy organizmów w stadium młodocianym w ogólnych połowach (poniżej szacowanych 25-30% ogólnych połowów); 3) racjonalne zarządzanie zintegrowaną strefą brzegową
-----------------------	--	---

Institucja odpowiedzialna za wdrożenie: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Odbiorcy pomocy: jednostki naukowe i dydaktyczne, cały sektor rybacki.

Warunki realizacji działania: zgodne z rozporządzeniami 2792/99/WE, 2369/02/WE, 2370/02/WE i 2371/02/WE.

4.5. Priorytet 5. Pomoc techniczna

System wdrażania Programu został przedstawiony w ust. 7 „System wdrażania”. Wskazano w nim instytucje i jednostki zaangażowane we wdrażanie Programu realizowanego ze środków Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa. Instytucjami i jednostkami tymi są:

- 1) Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi - Departament Rybołówstwa;
- 2) okręgowe inspektoraty rybołówstwa morskiego, jako jednostki wspierające działania Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa;
- 3) Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

W chwili obecnej trwają przygotowania do utworzenia odpowiednich struktur organizacyjnych w wymienionych instytucjach i jednostkach, mające na celu sprawne i skuteczne wdrożenie Programu oraz jego zarządzanie, monitorowanie i kontrolę. W Departamencie Rybołówstwa powołano wydział odpowiedzialny za wdrażanie narzędzi Wspólnej Polityki Rybackiej, zaangażowany w proces programowania, zarządzania, wdrażania i kontroli Programu. Obecnie w wydziale tym jest zatrudnionych osiem osób, jednakże niezbędne jest zwiększenie liczby osób bezpośrednio związanych z realizacją Programu do:

- 1) 14 osób w Departamencie Rybołówstwa;
- 2) 14 osób w okręgowych inspektoratach rybołówstwa morskiego;
- 3) 17 osób w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Przewiduje się osiągnięcie zatrudnienia wymienionej liczby osób do dnia przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej. Jednak nie wszyscy pracownicy zostaną do tego czasu odpowiednio przeszkoleni i wyposażeni w niezbędny sprzęt, dlatego wydaje się konieczne wykorzystanie części środków finansowych w ramach pomocy technicznej na te cele. Możliwe jest także, że w trakcie wdrażania Programu obecne szacunki okażą się niewystarczające i zaistnieje konieczność zatrudnienia dodatkowych osób do obsługi Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa .

Ponadto, w ramach pomocy technicznej będą finansowane wszelkie wydatki związane z funkcjonowaniem Komitetu Monitorującego. Wymóg powołania takiego Komitetu wynika z rozporządzenia 1260/99/WE.

Część potrzeb w zakresie wymogów dostosowania polskiej administracji zostało zrealizowane w ramach programów pomocy przedakcesyjnej PHARE. Program PHARE 2000 „Administracja rybacka”, realizowany we współpracy twinningowej ze stroną niemiecką i brytyjską, pozwolił na stworzenie podstaw funkcjonowania polskiej administracji, m.in. w zakresie utworzenia rejestru i monitoringu statków rybackich oraz prowadzenia statystyk, co jest niezbędne do skutecznego wdrażania Programu. Z kolei program PHARE 2001 „Organizacja rynku rybnego w Rzeczypospolitej Polskiej”, realizowany z partnerem hiszpańskim, stworzy podstawy dla funkcjonowania rynku rybnego i organizacji producentów rybnych. Również i te doświadczenia zostaną wykorzystane we wdrażaniu funduszy, gdyż jednym z odbiorców pomocy strukturalnej, skierowanej do sektora rybołówstwa, będą organizacje producentów rybnych. Natomiast program PHARE 2002 „Budowa systemu

instytucjonalnego dla funduszu FIG w Rzeczypospolitej Polskiej”, który będzie wdrażany w ramach umowy twinningowej ze stroną hiszpańską i francuską, pozwoli na odpowiednie przygotowanie polskiej administracji do obsługi środków w ramach Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa. W tym celu planowane są szkolenia dla pracowników wszystkich zaangażowanych instytucji i jednostek, wyposażenie w odpowiedni sprzęt, wymiana „know-how”, a także pomoc w przygotowaniu wszystkich niezbędnych dokumentów. Działania finansowane z pomocy technicznej w trakcie funkcjonowania Programu pozwolą na kontynuację prac rozpoczętych w ramach pomocy przedakcesyjnej.

Część środków przewidzianych na pomoc techniczną zostanie również przeznaczona na realizację specyficznych działań mających na celu podniesienie efektywności działania administracji, co jest niezbędne do monitorowania stanu zasobów, połowów, jakości produkcji oraz oddziaływania realizowanego Programu na środowisko. Również w ramach pomocy technicznej możliwe będzie współfinansowanie pomiarów statków rybackich w GT, zgodnie z Międzynarodową konwencją o pomierzaniu pojemności statków, sporządzoną w Londynie dnia 23 czerwca 1969 r. (Dz. U. z 1983 r. Nr 56, poz. 247).

4.5.1. Opis działań

Wielkość i zakres pomocy technicznej w ramach funduszy strukturalnych jest uregulowana rozporządzeniem 1685/00/WE. Działania finansowane w ramach Priorytetu 5 „Pomoc techniczna” podzielono na dwie grupy. Pierwsza grupa jest objęta limitem finansowym, którego wielkość jest obliczana według wzoru zamieszczonego w wymienionym rozporządzeniu (zasada 11.2.). Pozostałe działania nie są limitowane i mogą być finansowane stosownie do potrzeb (zasada 11.3.). Mając na uwadze te przepisy, proponowane działania zostaną podzielone na dwie grupy zgodnie z przepisami Unii Europejskiej.

Ponadto część działań o charakterze ogólnym, przewidzianych dla funduszy strukturalnych, będzie finansowana w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Pomoc Techniczna”, który jest elementem Narodowego Planu Rozwoju. Będą to działania, które należy prowadzić w sposób zintegrowany wobec wszystkich programów operacyjnych. Będzie to między innymi: obsługa Systemu Informatycznego Monitoringu i Kontroli finansowej Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności (SIMIK) do monitorowania przepływów finansowych, kampanie informacyjne o charakterze ogólnym oraz wymiana doświadczeń w zakresie wdrażania funduszy strukturalnych.

Działania objęte limitem wydatków (zasada 11.2.) są związane z.:

- 1) przygotowaniem, selekcją, wyborem oraz monitorowaniem działań Programu; w ramach tych działań przewiduje się sfinansowanie ekspertyz niezbędnych do wyboru projektów oraz wynagrodzenia dla ekspertów powołanych na potrzeby Komitetu Sterującego; możliwe jest także opłacenie przeprowadzenia audytu przez zewnętrzną firmę audytorską;

- 2) funkcjonowaniem Komitetu Monitorującego; koszty posiedzeń Komitetu Monitorującego i podkomitetów Monitorujących są kosztami kwalifikowalnymi, zgodnie z rozporządzeniem 1685/00/WE (przewiduje się wynagrodzenie stałych członków Komitetu i ekspertów);
- 3) finansowaniem wynagrodzeń wraz z kosztami poniesionymi z tego tytułu na ubezpieczenia społeczne osób zaangażowanych bezpośrednio we wdrażanie Programu.

Działania nie objęte limitem wydatków (zasada 11.3.):

- 1) doskonalenie kadry wdrażającej Program; prowadzenie szkoleń mających na celu wymianę doświadczeń, poprawę efektywności pracy oraz zapoznanie z ewentualnymi zmianami w ramach Programu;
- 2) promocja działań prowadzonych w ramach Programu; planowane jest prowadzenie ciągłej kampanii informacyjnej dla potencjalnych odbiorców pomocy; w ramach tej kampanii odbędą się konferencje i seminaria dla beneficjentów, rozpowszechniane będą dokumenty programowe, jak również wnioski o pomoc wraz z instrukcją ich wypełniania; planowane jest także stałe prowadzenie strony internetowej, która zawierać będzie bieżące informacje dotyczące realizacji Programu;
- 3) zakup sprzętu komputerowego i multimedialnego, który będzie wykorzystywany bezpośrednio do obsługi Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa;
- 4) zakup sprzętu komputerowego i komunikacyjnego, niezbędnego do realizacji zadań specyficznych administracji rybackiej, związanych z realizacją Programu.

4.5.2. Plan finansowy priorytetu

Priorytet	Zaplanowane wydatki ogółem	Dofinansowanie z IFWR	Dofinansowanie przez państwo członkowskie	Udział własny
Priorytet 5	3,2 mln euro	2,4 mln euro	0,8 mln euro	0 mln euro

Institucja odpowiedzialna za wdrożenie: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi - Departament Rybołówstwa, jako instytucja zarządzająca i wdrażająca priorytet.

Odbiorcy pomocy: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi - Departament Rybołówstwa, Komitet Monitorujący Program, jednostki wdrażające Program (Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa), jednostki kontroli wewnętrznej wdrażania Programu oraz beneficjenci.

5. Plan finansowy Programu

Tabela 1.

Szacunkowa tabela finansowa dla Sektorowego Programu Operacyjnego "Rybołówstwo i przetwórstwo ryb" w euro *, według priorytetów z podziałem na działania (zobowiązania)													
Działania	Kategoria interwencji	Koszty ogółem (bez wkładu własnego beneficjenta)	Środki publiczne										Wkład własny beneficjenta
			Ogółem	Wkład Unii Europejskiej				Krajowy wkład publiczny				Inne	
				Ogółem	EFRR**	EFS***	EFOGR****	IFWR	Ogółem	Budżet państwa	Budżety jednostek samorządu terytorialnego		
1=2	2=3+8	3=4+5+6+7	4	5	6	7	8=9+10+11	9	10	11	12		
Priorytet 1	141	111 349 150	111 349 150	83 511 863				83 511 863	27 837 287	27 837 287			0
Działanie 1	141	106 828 000	106 828 000	80 121 000				80 121 000	26 707 000	26 707 000			0
Działanie 2	141	2 260 576	2 260 576	1 695 432				1 695 432	565 144	565 144			0
Działanie 3	141	2 260 574	2 260 574	1 695 431				1 695 431	565 143	565 143			0
Priorytet 2	142	24 075 138	24 075 138	21 023 361				21 023 361	3 051 777	3 051 777			35 943 166
Działanie 1	142	5 425 382	5 425 382	4 747 210				4 747 210	678 172	678 172			8 138 074
Działanie 2	142	18 649 756	18 649 756	16 276 151				16 276 151	2 373 605	2 373 605			27 805 092
Działanie 3	142	0	0	0				0	0	0			0
Priorytet 3	143,144,145	76 790 540	76 790 540	54 917 414				54 917 414	21 873 126	21 873 126			51 024 168
Działanie 1	144	11 868 026	11 868 026	8 929 277				8 929 277	2 938 749	2 938 749			0
Działanie 2	144	16 389 179	16 389 179	10 737 738				10 737 738	5 651 441	5 651 441			14 241 633
Działanie 3	145	28 723 291	28 723 291	17 956 989				17 956 989	10 766 302	10 766 302			7 321 097
Działanie 4	143	19 553 987	19 553 987	17 067 353				17 067 353	2 486 634	2 486 634			29 161 438
Działanie 5	144	256 057	256 057	226 057				226 057	30 000	30 000			300 000
Priorytet 4	143,144,146,147,414	66 504 940	66 504 940	39 960 426				39 960 426	26 544 514	26 544 514			4 747 209
Działanie 1	147	8 138 074	8 138 074	6 103 556				6 103 556	2 034 518	2 034 518			0
Działanie 2	146	38 881 916	38 881 916	19 440 958				19 440 958	19 440 958	19 440 958			0
Działanie 3	143	5 538 415	5 538 415	3 956 010				3 956 010	1 582 405	1 582 405			2 486 633
Działanie 4	144	678 172	678 172	452 115				452 115	226 057	226 057			0
Działanie 5	146	4 000 000	4 000 000	3 000 000				3 000 000	1 000 000	1 000 000			0
Działanie 6	414	9 268 363	9 268 363	7 007 787				7 007 787	2 260 576	2 260 576			2 260 576
Priorytet 5		3 225 000	3 225 000	2 419 000				2 419 000	806 000	806 000			0
Działanie 1		3 225 000	3 225 000	2 419 000				2 419 000	806 000	806 000			0
Koszty ogółem		281 944 768	281 944 768	201 832 064				201 832 064	80 112 704	80 112 704			91 714 543

Całkowite, związane z EFRR													
Całkowite, związane z EFS													
Całkowite, związane z EFOGR													
Całkowite, związane z IFWR		201 832 064											

* wartość obliczana według cen na 2004 r.

** Europejski Fundusz Rozwoju Gospodarczego

*** Europejski Fundusz Społeczny

**** Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej

Tabela 2.

Szacunkowa tabela finansowa dla Sektorowego Programu Operacyjnego "Rybołówstwo i przetwórstwo ryb" w euro *, według priorytetów z podziałem na lata (zobowiązania)

Lata	Koszty ogółem (bez wkładu własnego beneficjenta)	Środki publiczne										Wkład własny beneficjenta
		Ogółem	Wkład Unii Europejskiej				Krajowy wkład publiczny					
			Ogółem	EFRR**	EFS***	EFOGR*** *	IFWR	Ogółem	Budżet państwa	Budżety jednostek samorządu terytorialnego	Inne	
1=2	2=3+8	3=4+5+6+7	4	5	6	7	8=9+10+11	9	10	11	12	
Priorytet 1												
2004 r.	26 064 876	26 064 876	19 548 657				19 548 657	6 516 219	6 516 219			0
2005 r.	37 175 960	37 175 960	27 881 970				27 881 970	9 293 990	9 293 990			0
2006 r.	48 108 314	48 108 314	36 081 236				36 081 236	12 027 078	12 027 078			0
2004-2006	111 349 150	111 349 150	83 511 863				83 511 863	27 837 287	27 837 287			0
Priorytet 2												
2004 r.	5 635 566	5 635 565	4 921 199				4 921 199	714 367	714 367			8 413 662
2005 r.	8 037 927	8 037 927	7 019 035				7 019 035	1 018 892	1 018 892			12 000 287
2006 r.	10 401 645	10 401 645	9 083 127				9 083 127	1 318 518	1 318 518			15 529 217
2004-2006	24 075 138	24 075 138	21 023 361				21 023 361	3 051 777	3 051 777			35 943 166
Priorytet 3												
2004 r.	17 834 464	17 834 464	12 748 351				12 748 351	5 086 113	5 086 113			11 904 934
2005 r.	25 624 880	25 624 880	18 325 498				18 325 498	7 299 382	7 299 382			17 031 506
2006 r.	33 331 196	33 331 196	23 843 565				23 843 565	9 487 631	9 487 631			22 087 728
2004-2006	76 790 540	76 790 540	54 917 414				54 917 414	21 873 126	21 873 126			51 024 168
Priorytet 4												
2004 r.	15 567 635	15 567 635	9 354 032				9 354 032	6 213 603	6 213 603			1 111 238
2005 r.	22 203 897	22 203 897	13 341 523				13 341 523	8 862 374	8 862 374			1 584 943
2006 r.	28 733 408	28 733 408	17 264 871				17 264 871	11 468 537	11 468 537			2 051 028
2004-2006	66 504 940	66 504 940	39 960 426				39 960 426	26 544 514	26 544 514			4 747 209
Priorytet 5												
2004 r.	754 916	754 916	566 246				566 246	188 670	188 670			0
2005 r.	1 076 725	1 076 725	807 627				807 627	269 098	269 098			0
2006 r.	1 393 359	1 393 359	1 045 127				1 045 127	348 232	348 232			0
2004-2006	3 225 000	3 225 000	2 419 000				2 419 000	806 000	806 000			0
Koszty ogółem												
2004 r.	65 857 457	65 857 457	47 138 485				47 138 485	18 718 972	18 718 972			21 429 834
2005 r.	94 119 389	94 119 389	67 375 653				67 375 653	26 743 736	26 743 736			30 616 736
2006 r.	121 967 922	121 967 922	87 317 926				87 317 926	34 649 996	34 649 996			39 667 973
2004-2006	281 944 768	281 944 768	201 832 064				201 832 064	80 112 704	80 112 704			91 714 543

Całkowite, związane z EFRR												
Całkowite, związane z EFS												
Całkowite, związane z EFOGR												
Całkowite, związane z IFWR	201 832 064											

* wartość obliczana według cen na 2004 r.

** Europejski Fundusz Rozwoju Gospodarczego

*** Europejski Fundusz Społeczny

**** Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej

6. Spójność z politykami Unii Europejskiej oraz dokumentami programowymi Rzeczypospolitej Polskiej

6.1. Spójność z politykami Unii Europejskiej

6.1.1. Wspólna Polityka Rybacka

Wspólna Polityka Rybacka (WPR) jest unijnym instrumentem zarządzania rybołówstwem i akwakulturą. Została ona stworzona w celu zarządzania zasobami Unii Europejskiej oraz realizowania zasad zawartych w Traktatach Unii Europejskiej. Wspólna Polityka Rybacka, nazywana również „błękitną Europą”, stanowi stosunkowo młodą dziedzinę polityki w ramach zintegrowanej Europy. Wspólna Polityka Rybacka jest integralnym elementem polityki Unii Europejskiej i powiązana jest z polityką regionalną, socjalną, ochroną środowiska, badaniami naukowymi i handlem. Rybołówstwo jest bowiem obszarem wymagającym zintegrowanych działań w stopniu większym niż inne sektory gospodarki (m.in. migracja ryb poza granice państw).

Cele Wspólnej Polityki Rybackiej

Wspólna Polityka Rybacka miała regulować wspólną organizację rynku, politykę strukturalną, umowy z krajami trzecimi, zarządzanie i ochronę zasobów oraz badania naukowe wspierające te działania. Zadania Wspólnej Polityki Rybackiej mieszczą się w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR), która miała gwarantować stabilizację rynku, polegającą z jednej strony na dostarczaniu produktów żywnościowych najlepszej jakości i po odpowiedniej cenie, z drugiej strony na zapewnieniu zysków producentom. Tak więc priorytetowym celem Wspólnej Polityki Rybackiej jest zachowanie równowagi między zasobami rybackimi a nakładem połowowym.

W związku z powyższym wyróżnia się trzy zasadnicze cele Wspólnej Polityki Rybackiej:

- 1) zapewnienie stałej podaży produktów o wysokiej jakości;
- 2) zagwarantowanie konsumentom rozsądnych cen;
- 3) pomoc rybakom w uzyskaniu dochodów.

Istotne znaczenie miała zmiana, która dokonała się w hierarchii celów Wspólnej Polityki Rybackiej po 1992 r. Miejsce celu Wspólnej Polityki Rybackiej, jakim było wspieranie europejskiego rybołówstwa, zajął cel dostosowania nakładu połowowego do dostępnych zasobów. Obecna sytuacja w sektorze rybołówstwa Unii Europejskiej wymagała podjęcia działań reformujących nie w pełni już skuteczną Wspólną Politykę Rybacką. Głównym kryterium określającym kierunki reformy jest stan żywych zasobów morskich w wodach Wspólnotowych oraz poziom realizacji dostosowania nakładu połowowego Unii Europejskiej do wielkości dostępnych zasobów rybackich, którego wynikiem będzie m.in. redukcja zatrudnienia w sektorze. W ramach nowej reformy przewiduje się wzmocnienie działań społeczno-ekonomicznych przez zapewnienie m.in. środków finansowych dla rybaków zmuszonych do trwałego porzucenia zawodu rybaka. Efektem tych potrzeb jest Wspólna Polityka Rybacka, określona w szczególności rozporządzeniu 2371/02/WE.

Struktura Wspólnej Polityki Rybackiej

Wspólna Polityka Rybacka obejmuje cztery główne obszary, którymi są:

- 1) ochrona zasobów rybackich;
- 2) polityka strukturalna;
- 3) wspólna organizacja rynku;
- 4) zewnętrzna polityka rybacka, obejmująca porozumienia z krajami trzecimi oraz negocjacje z organizacjami międzynarodowymi.

Ochrona zasobów rybackich jest konieczna. Zbiór zasad zapewniających właściwą ochronę tych zasobów został określony w Kodeksie Odpowiedzialnego Rybołówstwa. Kodeks ten został opracowany przy udziale specjalistów z FAO, Unii Europejskiej, NAFO i licznych organizacji naukowych.

Polityka strukturalna polega na zmianach strukturalnych w sektorze i zarządzaniu tym sektorem. Początkowo jej rola miała głównie polegać na modernizacji sektora połowowego. Przyczyniło się to do odnowy starych statków rybackich i rozwinięciu akwakultury. Z czasem, zakres polityki strukturalnej był poszerzany i pod koniec lat siedemdziesiątych obejmowała ona także inne gałęzie sektora. W 1983 r. pojawiła się kompleksowa polityka strukturalna, obejmująca cały sektor rybołówstwa. Obecnie polityka strukturalna Unii Europejskiej przyczynia się do dostosowania sektora rybołówstwa do aktualnych warunków. Fundusze strukturalne dostępne są dla projektów w ramach działań realizowanych w rybołówstwie, w tym w zakresie chowu i hodowli ryb, dla potrzeb rynku oraz rozwoju badań. Finansowane są m.in. działania obejmujące modernizację floty i zmniejszanie nakładu połowowego.

Na wspólną organizację rynku składają się cztery elementy:

- 1) wspólne standardy marketingowe dla świeżych produktów, dotyczące jakości, wagi, odpowiedniego opakowania i etykiet tych produktów;
- 2) organizacje producentów rybnych, jako dobrowolne zrzeszenia rybaków i producentów w celu stabilizacji rynku;
- 3) system cen, w tym ceny minimalne;
- 4) reguły handlu z państwami niebędącymi członkami Unii Europejskiej.

Celem wspólnej organizacji rynku jest zrównoważenie potrzeb rynku wspólnotowego i interesów rybaków z państw Unii Europejskiej oraz zapewnienie reguł konkurencyjności.

W ramach zewnętrznej polityki rybackiej, Unia Europejska zabiega o prawo do użytkowania łowisk pozaeuropejskich dla unijnej floty rybackiej, negocjuje w imieniu państwa członkowskiego z państwem trzecim oraz bierze udział w negocjacjach z międzynarodowymi organizacjami rybackimi w aspekcie odpowiedzialnego wykorzystania i zarządzania zasobami rybackimi⁸⁾.

⁸⁾ Wspólna Polityka Rybacka Unii Europejskiej opracowane przez zespół redakcyjny pod kierownictwem Iwony Gilewicz

6.1.2. Polityka konkurencji

Udzielanie pomocy publicznej przez państwa członkowskie musi być zgodne z art. 87 i art. 88 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, podpisanego w Rzymie dnia 25 marca 1957 r. (Dz. Urz. WE C 325 z 24.12.2002), zwanego dalej „Traktatem”, oraz wymaga zatwierdzenia przez Komisję Europejską. Zgodnie z art. 88 § 3 Traktatu państwo członkowskie zobowiązane jest do informowania Komisji Europejskiej o planach udzielania, zwiększania lub zmiany wysokości pomocy publicznej na swoim obszarze.

W celu spełnienia wyżej wymienionych warunków, rząd Rzeczypospolitej Polskiej przedłoży Komisji Europejskiej wykaz pomocy publicznej państwa, w podziale na poszczególne działania, według zasad określonych przez Komisję Europejską. Wykaz pomocy publicznej państwa będzie stanowił załącznik do Programu.

Pomoc publiczna państwa spełniająca minimalne warunki jej udzielania, określone przez Komisję Europejską, nie wymaga zatwierdzenia przez tę Komisję.

Rozporządzenie 994/98/WE określające podstawy prawne do udzielania minimalnej pomocy publicznej, daje Komisji Europejskiej możliwość określania poszczególnych rodzajów tej pomocy, zgodne z zasadami Wspólnego Rynku i udzielania tej pomocy w większym zakresie niż ten, który został określony w art. 88 § 3 Traktatu.

Szczegółowe zasady dotyczą udzielania pomocy publicznej w sektorze rybołówstwa. W przypadku pomocy publicznej udzielonej w obszarze tego sektora, rząd Rzeczypospolitej Polskiej będzie:

- 1) przekazywał Komisji Europejskiej (Dyrekcji Generalnej do Spraw Konkurencji) do zatwierdzenia wszelkiego rodzaju nowe zasady udzielania pomocy publicznej państwa;
- 2) w przypadku zatwierdzenia nowych zasad udzielania pomocy publicznej państwa oraz dodatkowej pomocy doraźnej (grantów ad hoc) przez Komitet Monitorujący Program i włączenia ich do Programu, rząd Rzeczypospolitej Polskiej będzie przekazywał Komisji Europejskiej (Dyrekcja Generalna do Spraw Zatrudnienia) zweryfikowany wykaz pomocy publicznej państwa i dodatkowej pomocy doraźnej;
- 3) na podstawie art. 30 rozporządzenia 1260/99/WE za datę rozpoczęcia wydatkowania środków na pomoc publiczną państwa oraz dodatkowej pomocy doraźnej przyjmuje się dzień, w którym rząd Rzeczypospolitej Polskiej przekaże Komisji Europejskiej wniosek o wydanie formalnej decyzji w sprawie zmian w zasadach udzielania pomocy publicznej państwa i dodatkowej pomocy doraźnej.

Zgodnie ze stanowiskiem Komisji Europejskiej wymagane jest opracowanie systemu, który ułatwiłby Komisji kontrolowanie pomocy publicznej państwa oraz pozwoliłby na udzielanie przez rząd Rzeczypospolitej Polskiej odpowiedzi na pytania Komisji Europejskiej związane z udzielaniem pomocy

publicznej państwa. W przypadku udzielania pomocy publicznej państwa w ramach odrębnych działań, które uwzględniane są w ramach pomocy minimalnej, całkowita wartość udzielonej pomocy publicznej nie może przekroczyć 100 tys. euro w okresie 3 lat.

Całkowita wartość pomocy publicznej, niezależnie od źródła jej finansowania (budżet państwa lub fundusze Unii Europejskiej), nie powinna przekraczać limitu pomocy określonej dla Rzeczypospolitej Polskiej. Pomoc publiczna państwa nie może być udzielona przed zatwierdzeniem przez Komisję Europejską zasad udzielania tej pomocy. W celu realizacji wyżej wymienionych zasad, warunki dopuszczalności i nadzorowania pomocy publicznej na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej zawarte zostały w ustawie z dnia 30 czerwca 2000 r. o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców (Dz. U. Nr 60, poz. 704, z późn. zm.).

Bez naruszania warunków art. 19 ust. 2 rozporządzenia 2792/99/WE, pomoc dla państw członkowskich w sektorze rybołówstwa i akwakultury ma być udzielana zgodnie z art. 87 - 89 Traktatu. Art. 87 - 89 Traktatu nie mają zastosowania w przypadku obowiązkowego wkładu państw członkowskich dotyczącego środków współfinansowanych przez Unię Europejską i ujętych w planach rozwoju, zgodnie z art. 3 ust. 3 rozporządzenia 2369/02/WE, art. 9 rozporządzenia 1260/99/WE lub art. 5 rozporządzenia 2370/02/WE.

6.1.3. Ochrona środowiska naturalnego

Podstawowe zasady i cele związane ze środowiskiem i zrównoważonym rozwojem określone zostały w decyzji w sprawie wspólnotowych programów i działań związanych ze środowiskiem i zrównoważonym rozwojem. Odnoszą się one do działań i zadań współfinansowanych w ramach funduszy strukturalnych. W przypadku kolizji zasad wspólnotowych z działaniami na rzecz rozwoju regionalnego w Rzeczypospolitej Polskiej, pierwszeństwo mają cele określone przez Unię Europejską.

W przypadku programów lub działań o podobnym charakterze (dodatkowa pomoc doraźna, pomoc publiczna państwa), które z założenia mogą mieć wpływ na środowisko naturalne, wnioski o pomoc kierowane przez państwo członkowskie do Komisji Europejskiej muszą, zgodnie z art. 12 rozporządzenia 1260/99/WE, zawierać stosowną informację wymaganą przez Komisję Europejską w celu zapewnienia pomocy dla projektów oddziałujących na środowisko naturalne.

W przypadku dużych projektów, o których mowa w art. 25 rozporządzenia 1260/99/WE, wnioski o pomoc muszą zawierać opis wpływu pomocy na środowisko naturalne według wzoru określonego w dyrektywie 85/337/WE w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne (Dz. Urz. L 175 z 5.07.1985, z późn. zm.).

Program jest oparty na zasadach nowej Wspólnej Polityki Rybackiej Unii Europejskiej oraz zasadach określonych w Kodeksie Odpowiedzialnego Rybołówstwa, rekomendowanym na II Konwencji

Organizacji Narodów Zjednoczonych pt. „Środowisko i rozwój” (UNCED), która odbyła się w Rio de Janeiro w czerwcu 1992 r. Wymienione zasady zakładają dostosowanie nakładu połowowego do dostępnych zasobów i zapewnienie zrównoważonego rozwoju światowego rybołówstwa. Tak więc założenia polskiego Programu są w pełni zgodne ze strategią zrównoważonego rybołówstwa Unii Europejskiej.

W wyniku działań realizowanych w ramach Priorytetu 1., dotyczącego wycofania jednostek z eksploatacji, największe znaczenie dla ochrony środowiska będzie miało zmniejszenie nakładu połowowego. Jest to najważniejszy element i wskaźnik zrównoważonego rozwoju, który zapewni ekonomiczne podstawy działalności w sektorze rybołówstwa, w danym okresie czasu. Szacuje się, że w latach 2004-2006 zostanie wycofanych około 30-40% kutrów, a więc jednostek eksploatujących głównie włączony sprzęt połowowy. W polskim rybołówstwie kutrowym bardzo duże znaczenie odgrywiają włoki denne, których wpływ na ekosystemy denne od wielu lat jest przedmiotem badań i obserwacji. Przewidywane zmiany są zgodne z oczekiwaniami środowisk ekologicznych, opinii społecznej i tendencją ogólnoswiatowych przemian w rybołówstwie morskim. Ważnym działaniem w zakresie ochrony środowiska naturalnego, są działania innowacyjne realizowane w ramach Priorytetu 4. Efektami działań innowacyjnych, zgodnych z zasadami odpowiedzialnego rybołówstwa, powinny być m.in.: redukcja negatywnych skutków rybołówstwa, redukcja przyłowu, monitoring, racjonalizacja sposobów postępowania z surowcem na statku. Zarezerwowane środki powinny w szczególności wspierać tych armatorów, którzy zdecydują się wprowadzać na pokłady swoich statków bardziej selektywne i przyjazne dla środowiska narzędzia i metody połowów. Według Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) oraz Wspólnej Polityki Rybackiej ważnym problemem obecnego rybołówstwa, oprócz nadmiernego nakładu połowowego, jest zbyt duży udział procentowy przyłowu, sięgający szacunkowo 30% całych połowów. Wprowadzenie w Rzeczypospolitej Polskiej Wspólnej Polityki Rybackiej, której jednym z narzędzi jest Instrument Finansowego Wspierania Rybołówstwa, doprowadzi do zmiany funkcjonowania rynku rybnego i pierwszej sprzedaży ryb. Umożliwi to wyeliminowanie z połowów i handlu ryb niewymiarowych i chronionych.

Działania zaplanowane do realizacji w ramach Priorytetu 3, przyczynią się do poprawy sposobu i warunków korzystania ze środowiska naturalnego na potrzeby rybołówstwa morskiego oraz śródlądowej gospodarki rybackiej. Zapewnią one również ochronę tradycyjnego rybołówstwa łodziowego i jego tradycji kulturowych.

Szczegółowe zasady prowadzenia gospodarki rybackiej regulują przepisy umów międzynarodowych, ustaw oraz aktów wykonawczych wydanych na ich podstawie. W przepisach tych zwraca się szczególną uwagę na wymóg racjonalnego gospodarowania zasobami wód morskich i śródlądowych, z uwzględnieniem wymogów ochrony środowiska, w tym zachowania różnorodności biologicznej. Określone w tych przepisach sposoby i warunki wykonywania rybołówstwa morskiego oraz rybactwa śródlądowego obowiązują wszystkie podmioty korzystające z zasobów wód morskich i

śródlądowych. Zaplanowane działania ułatwią tym podmiotom wykonywanie rybołówstwa morskiego oraz rybactwa śródlądowego, zgodnie z obowiązującymi przepisami Unii Europejskiej.

W tym celu w Programie przewidziano działanie polegające na stworzeniu stabilnych podstaw przyrodniczych do prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej w wodach morskich i śródlądowych, z zachowaniem równowagi i ich różnorodności biologicznej. Dzięki budowie nowych, odbudowie starych oraz remoncie istniejących urządzeń, umożliwiających swobodną wędrówkę organizmów w wodach rzek i jezior, przywrócona zostanie drożność śródlądowych powierzchniowych wód płynących, które w przeszłości były wykorzystywane przez ryby migrujące jako miejsca tarła i żerowania. W wyniku podjętych działań zwiększy się powierzchnia tarlisk i żerowisk, niezbędna do utrzymania lub poprawy liczebności populacji ryb dwuśrodowiskowych (certa, jesiotr, łosoś, troć, węgorz) na poziomie umożliwiającym ich racjonalną eksploatację. Na celowość podjęcia tych działań w Rzeczypospolitej Polskiej wskazują wyniki prac prowadzonych od kilkadziesiąt lat nad odbudową populacji troci wędrownej i łososa atlantyckiego. Prace te były prowadzone przy udziale ośrodków naukowych, podmiotów wykonujących rybactwo śródlądowe oraz organizacji społecznych..

Kilkusetletnia tradycja chowu i hodowli ryb w stawach wskazuje, że działalność ta nie wywiera niekorzystnego wpływu na środowisko naturalne, jeżeli prowadzona jest w sposób racjonalny. Stawy rybne spełniają liczne, pozaprodukcyjne funkcje o istotnym znaczeniu dla środowiska przyrodniczego. Przyczyniają się między innymi do zwiększenia retencjonowanych zasobów wody, korzystnie wpływają na poziom wód gruntowych, wspomagają proces samooczyszczania się wód powierzchniowych, stanowią unikalne siedliska dla roślin i zwierząt z gatunków chronionych. Dzięki stale rozwijającym technikom i technologiom chowu i hodowli ryb, podjęte zostały liczne działania ochronne w stosunku do wielu ginących lub wrażliwych na zmiany środowiska gatunków ryb. Odbudowa populacji troci wędrownej i łososa do wód rzek północnej części Rzeczypospolitej Polskiej, potwierdza celowość połączenia doświadczenia hodowców ryb ze staraniami instytucji odpowiedzialnych za ochronę zasobów środowiska wodnego.

Mając na uwadze konieczność ochrony środowiska, w Programie przewidziano działanie polegające na opracowaniu i wdrożeniu nowych technik i technologii chowu i hodowli ryb z gatunków szczególnie poszukiwanych na rynku do celów zarybieniowych. W związku z dostosowaniem prawodawstwa krajowego do unijnych wymogów ochrony środowiska, zaplanowano opracowanie i wdrożenie nowych systemów poprawy jakości wód wykorzystywanych w chowie i hodowli ryb. Efektem tych działań powinno być zastosowanie w przyszłości przez hodowców ryb rozwiązań produkcyjnych przyjaznych środowisku, które zmniejszą potencjalne oddziaływania chowu i hodowli na środowisko.

W celu racjonalizacji wykorzystania zasobów ryb występujących w śródlądowych wodach powierzchniowych, w działaniu dotyczącym rybołówstwa śródlądowego przewidziano udzielenie pomocy na poprawę warunków prowadzenia gospodarki rybackiej. Warunki prowadzenia gospodarki rybackiej w wodach powierzchniowych Rzeczypospolitej Polskiej pozostają w ścisłym związku ze

stanem środowiska wodnego. Środki trwałe i wyposażenie pozostające w dyspozycji podmiotów wykonujących rybołówstwo śródlądowe wymagają dostosowania do zmieniających się warunków. W tym celu planuje się udzielanie pomocy, której przyznanie, zgodnie z kryteriami wyboru projektów, ma za zadanie zrationalizować i zwiększyć efektywność prowadzonego rybołówstwa śródlądowego. Stosownie do polskich przepisów prawa jednym z działań, do którego opracowania i wykonania obowiązane są przedsiębiorstwa rybackie, jest ochrona zasobów ryb i raków. Skuteczna ochrona tych zasobów możliwa jest jedynie w przypadku posiadania odpowiedniego wyposażenia i środków służących do prowadzenia gospodarki rybackiej w śródlądowych wodach powierzchniowych.

Przystąpienie Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej wymaga dostosowania przemysłu przetwórczego do obowiązujących przepisów w zakresie ochrony środowiska naturalnego. Spowoduje to konieczność dostosowania, sposobów gospodarowania odpadami w zakładach przetwórstwa rybnego już funkcjonujących oraz nowo budowanych. Ścieki pochodzące z przetwórstwa rybnego zawierają odpady szkodliwe dla środowiska, w tym pochodzenia organicznego oraz odpady biologiczne, w szczególności bakterie gnilne. Z punktu widzenia ochrony środowiska naturalnego bardzo istotnym czynnikiem jest dobór odpowiedniej dla zakładu przetwórczego technologii oczyszczania ścieków. W małych zakładach odprowadzanie ścieków może następować do oczyszczalni komunalnych. W przypadku zbyt niskiej wydajności takiej oczyszczalni będzie ona wymagała powiększenia, biorąc pod uwagę wspólne finansowanie inwestycji. Zagrożenie dla środowiska naturalnego stanowią także źródła energii (kotłownie) stosowane w zakładach przetwórczych. W celu ograniczenia emisji szkodliwych dla środowiska gazów, zakłady przetwórcze będą mogły przechodzić na źródła energii przyjazne dla środowiska.

Wszystkie działania w ramach Programu muszą być zgodne z następującymi przepisami Unii Europejskiej:

- 1) rozporządzeniem 894/97/WE z dnia 29 kwietnia 1997 r. ustanawiającym techniczne narzędzia w celu konserwacji i ochrony zasobów rybackich (Dz. Urz. WE L 132 z 23.05.1997);
- 2) rozporządzeniem 850/98/WE z dnia 30 marca 1998 r. w sprawie ochrony zasobów rybackich poprzez techniczne działania dla ochrony młodocianych stadiów organizmów morskich (Dz. Urz. WE L 125 z 27.04.1998);
- 3) rozporządzeniem 1239/98/WE z dnia 8 czerwca 1998 r. zmieniającym rozporządzenie dotyczące technicznych narzędzi w celu ochrony stadiów młodocianych organizmów morskich (Dz. Urz. WE L 171 z 17.06.1998);
- 4) dyrektywą 76/160/EWG z dnia 8 grudnia 1975 r. dotyczącą jakości wody w kąpieliskach (Dz. Urz. WE L 31 z 05.02.1976);
- 5) dyrektywą 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz. Urz. WE L 103 z 25.04.1979);
- 6) dyrektywą 85/337/EWG z dnia 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne (Dz. Urz. WE L 175 z 05.07.1985);

- 7) dyrektywą 90/313/EWG z dnia 7 czerwca 1990 r. w sprawie swobody dostępu do informacji o środowisku (Dz. Urz. WE L 158 z 23.06.1990);
- 8) dyrektywą 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącą oczyszczania ścieków komunalnych (Dz. Urz. WE L 135 z 30.05.1991);
- 9) dyrektywą 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. dotyczącą ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego (Dz. Urz. WE L 375 z 31.12.1991);
- 10) dyrektywą 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz. Urz. WE L 206 z 22.07.1992);
- 11) dyrektywą 96/61/WE z dnia 24 października 1996 r. dotyczącą zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i ich kontroli (Dz. Urz. WE L 257 z 10.10.1996);
- 12) dyrektywą 97/11/WE z dnia 3 marca 1997 r. zmieniającą dyrektywę 85/337/EWG w sprawie oceny wpływu wywieranego przez niektóre publiczne i prywatne przedsięwzięcia na środowisko (Dz. Urz. WE L 73 z 14.03.1997);
- 13) dyrektywą 2000/60/WE z dnia 23 października 2000 r. w sprawie ustanowienia ramy działania Wspólnoty Europejskiej w obszarze polityki wodnej (Dz. Urz. WE L 327 z 22.12.2000).

Wszystkie działania w ramach Programu muszą być realizowane zgodnie z przepisami Unii Europejskiej dotyczącymi ochrony siedlisk i ptactwa (dyrektywy 79/409/EWG i 92/43/EWG) oraz z przepisami ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627, z późn. zm.), ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229, z późn. zm.), ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628, z późn. zm.) oraz innymi przepisami dotyczącymi ochrony środowiska i prawa wodnego.

6.1.4. Równouprawnienie kobiet i mężczyzn

Działania współfinansowane z funduszy strukturalnych muszą być zgodne z politykami i przepisami Unii Europejskiej dotyczącymi równouprawnienia kobiet i mężczyzn.

Równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym kobiet i mężczyzn w Rzeczypospolitej Polskiej gwarantuje art. 33 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Przepisy ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy (Dz. U. Nr 21, poz. 94, z późn. zm.) w pełni regulują kwestie związane z równym traktowaniem kobiet i mężczyzn na rynku pracy:

- 1) kobiety i mężczyźni powinni być równo traktowani w zakresie nawiązania i rozwiązania stosunku pracy, warunków zatrudnienia, awansowania oraz dostępu do szkoleń w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych;
- 2) równe traktowanie kobiet i mężczyzn oznacza brak jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na płeć;
- 3) pracownicy, bez względu na płeć, mają prawo do jednakowego wynagrodzenia za jednakową pracę.

Szczególną uwagę należy zwracać na działania oraz zasady organizowania szkoleń, które ułatwiają reorientację zawodową. Duże znaczenie mają one w regionach o wysokiej stopie bezrobocia. Szkolenia powinny przygotować kobiety do pracy w przetwórstwie i obrocie artykułami rybnymi w taki, aby zwiększyć ich udział w zarządzaniu.

6.1.5. Zamówienia publiczne

Wszystkie operacje finansowane dokonywane w ramach Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa, zgodnie z art. 12 rozporządzenia 1260/99/WE, powinny być zgodne z Traktatem, politykami i działaniami Unii Europejskiej dotyczącymi zasad zawierania kontraktów publicznych. Ustawa z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych (Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 664, z późn. zm.), która stanowi podstawę udzielania zamówień publicznych dla projektów współfinansowanych w ramach funduszy strukturalnych Unii Europejskiej jest w pełni zgodna z dyrektywami:

- 1) dotyczącymi ogólnych definicji, zakresu podmiotowego, wyłączeń stosowania określonych procedur, w tym przede wszystkim warunków korzystania z procedury negocjacyjnej bez zachowania wymogów dotyczących ogłoszeń o terminach, ogłoszeń przetargowych i o wyborze oferty, o planowanych zamówieniach, zasad kwalifikacji do udziału w przetargu i zasad wyboru oferty:
 - a) dyrektywa 92/50/EWG z dnia 18 czerwca 1992 r. odnosząca się do koordynacji procedur udzielania zamówień publicznych na usługi (Dz. Urz. WE L 209 z 24.07.1992),
 - b) dyrektywa 93/36/EWG z dnia 14 czerwca 1993 r. koordynująca procedury udzielania zamówień publicznych na dostawy (Dz. Urz. WE L 199 z 09.08.1993),
 - c) dyrektywa 93/37/EWG z dnia 14 czerwca 1993 r. dotycząca koordynacji procedur udzielania zamówień publicznych na roboty budowlane (Dz. Urz. WE L 199 z 09.08.1993),
 - d) dyrektywa 93/38/EWG z dnia 14 czerwca 1993 r. koordynująca procedury udzielania zamówień publicznych przez podmioty działające w sektorze gospodarki wodnej, energetyki, transportu i telekomunikacji (Dz. Urz. WE L 199 z 09.08.1993);
- 2) dotyczącymi wprowadzenia dwuinstancyjnego postępowania arbitrażowo-sądowego:
 - a) dyrektywa 89/665/EWG z dnia 21 grudnia 1989 r. w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do stosowania procedur odwoławczych w zakresie udzielania zamówień publicznych na dostawy i roboty budowlane (Dz. Urz. L 34 z 06.02.1990),
 - b) dyrektywa 92/13/EWG z dnia 25 lutego 1992 r. koordynująca przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne odnoszące się do stosowania przepisów wspólnotowych w procedurach zamówień publicznych podmiotów działających w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i telekomunikacji (Dz. Urz. L 76 z 23.03.1992).

Wdrażanie działań współfinansowanych z funduszu strukturalnego będzie zgodne z politykami i przepisami Unii Europejskiej dotyczącymi zamówień publicznych, w szczególności:

- 1) ustawa z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych będzie stosowana bez żadnych przywilejów dla polskich przedsiębiorców; z dniem przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej przepisy dotyczące preferencji krajowych przedsiębiorców przestaną obowiązywać;
- 2) zawiadomienia wysłane do ogłoszenia w Oficjalnym Dzienniku Wspólnot Europejskich będą odwoływać się do projektów, którym pomoc finansowa Unii Europejskiej została przyznana lub przekazana;
- 3) wnioski o środki finansowe w przypadku dużych projektów, o których mowa w art. 25 i 26 rozporządzenia 1260/99/WE będą zawierać wykaz już zawartych zamówień oraz właściwych przepisów prawa, zgodnie z przepisami Unii Europejskiej w tym zakresie; uaktualniony wykaz będzie przekazywany Komisji Europejskiej wraz z wnioskiem o płatność równoważną dla nowo zawartych kontraktów;
- 4) w przypadku projektów realizowanych w ramach programów operacyjnych, których całkowita wartość przekracza kwotę określoną w art. 25 rozporządzenia 1260/99/WE, informacje dotyczące każdego zawartego kontraktu będą udostępniane Komitetowi Monitorującemu i przekazywane do Komisji Europejskiej na jej żądanie;
- 5) każdy beneficjent, na dwa tygodnie przed ogłoszeniem przetargu, powiadamia odpowiednią instytucję zarządzającą i instytucję wdrażającą o terminie i wybranej procedurze przetargu; instytucja zarządzająca zleca instytucji wdrażającej wrywkową kontrolę przetargów.

6.2. Spójność z politykami krajowymi

6.2.1. Spójność z Narodowym Planem Rozwoju

Program stanowi integralną część nadrzędnego dokumentu programowego jakim jest Narodowy Plan Rozwoju. Narodowy Plan Rozwoju 2004-2006, jako dokument integrujący polityki sektorowe oraz uwzględniający potrzeby rozwojowe poszczególnych regionów, opiera się na dokumentach programowych i planistycznych, stanowiących podstawę polityki prowadzonej przez rząd Rzeczypospolitej Polskiej.

Narodowy Plan Rozwoju 2004-2006 nawiązuje bezpośrednio do polityki gospodarczej rządu, określonej w dokumencie pt. „Przedsiębiorczość – Rozwój – Praca”, przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 29 stycznia 2002 r. Zgodnie z tym dokumentem celami strategicznymi polityki gospodarczej rządu są:

- 1) stopniowe osiągnięcie, w okresie 2 lat, co najmniej 5% wzrostu PKB;

- 2) aktywizacja zawodowa społeczeństwa i zwiększanie zatrudnienia;
- 3) skuteczne wykorzystanie funduszy strukturalnych.

6.2.2. Spójność z Narodową Strategią Rybołówstwa

Program spójny jest także z kierunkami rozwoju rybołówstwa zawartymi w Narodowej Strategii Rybołówstwa 2001-2006, której głównymi celami są:

- 1) pomoc w osiągnięciu trwałej równowagi między stanem zasobów a poziomem ich eksploatacji;
- 2) wzrost konkurencyjności i rozwój silnych ekonomicznie podmiotów gospodarczych, stabilizacja rynku, poprawa jakości produktów rybnych, postęp techniczny;
- 3) wspieranie rozwoju gospodarczego regionów uzależnionych od rybołówstwa, w tym wsparcie dla rybaków.

Narodowa Strategia Rybołówstwa 2001-2006 jest podporządkowana nadrzędnym i uniwersalnym celom Wspólnej Polityki Rybackiej, których wdrożenie przyczyni się do poprawy sytuacji ekonomicznej rybaków.

7. System wdrażania

System wdrażania Programu jest zgodny z art. 18 ust. 2 lit. d rozporządzenia 1260/99/WE. Szczegółowe regulacje dotyczące instytucji zarządzającej Podstawami Wsparcia Wspólnoty (PWW), instytucji płatniczej, instytucji zarządzających programami operacyjnymi oraz relacji między tymi instytucjami określają przepisy o Narodowym Planie Rozwoju.

7.1. Zarządzanie i wdrażanie

7.1.1. Zobowiązania ogólne

Zgodnie z art. 34 rozporządzenia 1260/99/WE instytucja zarządzająca odpowiedzialna jest za skuteczność i prawidłowość zarządzania oraz wdrażania programu operacyjnego.

Instytucją zarządzającą Programem jest Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Wdrażanie Programu jest nadzorowane przez Komitet Monitorujący Program.

7.7.2. Instytucja zarządzająca Podstawami Wsparcia Wspólnoty

Zarządzanie i wdrażanie Podstaw Wsparcia Wspólnoty jest określone w rozporządzeniu 1260/99/WE oraz w rozporządzeniu 438/01/WE. Minister Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej pełni funkcję instytucji zarządzającej Podstawami Wsparcia Wspólnoty i odpowiada w szczególności za:

- 1) zapewnienie ogólnej koordynacji Podstaw Wsparcia Wspólnoty oraz zapewnienie postępu ich wdrażania;
- 2) monitorowanie, przy współpracy z instytucją płatniczą, przepływu środków niezbędnych do wdrożenia pomocy z funduszy strukturalnych od chwili rozpoczęcia kwalifikowalności wydatków;
- 3) przekazywanie Komisji Europejskiej, we współpracy z instytucją płatniczą, informacji o postępach wdrażania oraz przebiegu wdrażania Podstaw Wsparcia Wspólnoty i programów operacyjnych;
- 4) przygotowanie rocznych raportów dotyczących wdrażania Podstaw Wsparcia Wspólnoty, zatwierdzonych przez Krajowy Komitet Monitorujący Podstaw Wsparcia Wspólnoty i przekazanie ich do Komisji Europejskiej;
- 5) koordynację prac nad przygotowaniem i dostosowaniem uzupełnień programów.

Instytucja zarządzająca Podstawami Wsparcia Wspólnoty podejmuje, po zatwierdzeniu przez Krajowy Komitet Monitorujący Podstawami Wsparcia Wspólnoty, decyzje w sprawie zmian i przesunięć środków między priorytetami w obrębie poszczególnych programów operacyjnych realizowanych w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty. Decyzje te są uzgadniane z Komisją Europejską.

7.1.3. Zarządzanie Programem

Instytucja zarządzająca Programem jest odpowiedzialna w szczególności za:

- 1) zapewnienie efektywności i poprawności zarządzania oraz wdrażania programu operacyjnego, zgodnie z art. 34 rozporządzenia 1260/99/WE;
- 2) za poprawnie zarządzane i księgowane wydatki współfinansowane ze środków Unii Europejskiej;
- 3) zapewnienie, aby wszystkie instytucje zaangażowane w zarządzanie Programem od dnia rozpoczęcia kwalifikowalności wydatków w ramach Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa dysponowały odpowiednim zapleczem technicznym i administracyjnym, pozwalającym na wykonywanie w pełni ich obowiązków;
- 4) składanie wniosków o płatność w ramach Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa, zgodnie z wytycznymi instytucji płatniczej;
- 5) wdrażanie systemu zarządzania i kontroli, zgodnie z art. 4 rozporządzenia 438/01/WE;
- 6) przewodniczenie Komitetowi Monitorującemu Program i prowadzenie jego sekretariatu;
- 7) przygotowanie Uzupelnienia Programu i przekazanie go do akceptacji Komitetowi Monitorującemu, a następnie do Komisji Europejskiej;
- 8) przygotowanie i wdrożenie planu działań w zakresie promocji Programu;
- 9) przechowywanie dokumentacji związanej z realizacją projektów przez okres co najmniej 3 lat od dnia ostatniej płatności przekazanej przez Komisję Europejską w ramach Programu.

7.1.4. Beneficjenci końcowi

Beneficjenci końcowi oznaczają instytucje oraz firmy publiczne i prywatne odpowiedzialne za zlecenie operacji. Rodzaje beneficjentów końcowych są szczegółowo określone dla każdego działania w Uzupelnieniu Programu, który będzie pełnił funkcje określone w art. 9 lit. I rozporządzenia 1260/99/WE.

W ramach systemu wdrażania Programu występują dwa rodzaje beneficjentów końcowych:

- 1) instytucja wdrażająca, która jest odpowiedzialna za zlecenie beneficjentowi ostatecznemu, w trybie przepisów o zamówieniach publicznych, realizacji projektu inwestycyjnego lub wykonania usługi;
- 2) ostateczni odbiorcy usług i inwestycji.

7.1.4.1. Instytucje wdrażające

Instytucją wdrażającą Program jest Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR), która będzie wspierana przez okręgowe inspektoraty rybołówstwa morskiego w zakresie przekazywania danych związanych z wycofaniem statków rybackich z rejestru statków rybackich.

Okręgowe inspektoraty rybołówstwa morskiego, na żądanie instytucji zarządzającej, mogą wspierać instytucję wdrażającą w celu wdrożenia następujących działań:

- 1) dostosowanie nakładu połowowego;
- 2) odnowa i modernizacja floty;

- 3) rybackie urządzenia portowe;
- 4) rybołówstwo przybrzeżne;
- 5) działania społeczno-ekonomiczne;
- 6) czasowe zawieszenie działalności i inne rekompensaty finansowe.

Institucja wdrażająca, realizując projekty współfinansowane z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa, jest odpowiedzialna w szczególności za:

- 1) przyjmowanie wniosków o dofinansowanie;
- 2) kontrolę składanych wniosków pod względem wymogów formalnych, kontrolę zgodności z z wymaganiami zawartymi w Programie i Uzupelnieniu Programu oraz zapisami porozumienia zawartego między instytucją wdrażającą a instytucją zarządzającą Programem;
- 3) przygotowywanie opinii dotyczących złożonych wniosków;
- 4) podpisywanie umów z odbiorcami pomocy - na podstawie upoważnienia wynikającego z porozumienia zawartego między instytucją wdrażającą a instytucją zarządzającą Programem;
- 5) przedkładanie instytucji zarządzającej Programem zestawienia wydatków (na podstawie wniosków o płatność) i potwierdzenie kwalifikowalności tych wydatków;
- 6) zwrot wydatków kwalifikowalnych, poniesionych przez beneficjentów na realizację projektu, z rachunku instytucji zarządzającej; jeżeli stanowi tak wcześniejsze porozumienie – instytucja zarządzająca zleca to zadanie instytucji wdrażającej;
- 7) przygotowanie rocznego raportu z realizacji projektu, zawierającego ocenę oddziaływania projektu i przedłożenie go do instytucji zarządzającej;
- 8) wykrywanie nieprawidłowości i zgłaszanie ich na bieżąco do instytucji zarządzającej oraz odzyskiwanie nienależnie wypłaconych środków od beneficjenta ;
- 9) monitorowanie wdrażania poszczególnych projektów, w tym przygotowywanie, co najmniej raz na kwartał, raportu z realizacji programu i przedłożenie go instytucji zarządzającej; do raportu dołączane są kopie faktur lub innych dokumentów potwierdzających kwalifikowalność wydatków;
- 10) kontrolę wykorzystania środków w ramach realizowanych projektów, w tym kontrole na miejscu;
- 11) informowanie społeczeństwa o współfinansowaniu przez Unię Europejską realizowanych projektów w ramach Programu (udostępnianie formularzy wniosków, znaki informacyjne i tablice pamiątkowe);
- 12) przechowywanie dokumentacji związanej z realizacją projektów przez okres co najmniej 3 lat od dnia ostatniej płatności przekazanej przez Komisję Europejską w ramach Programu.

7.1.4.2. Beneficjenci

Beneficjenci będący ostatecznymi odbiorcami pomocy w ramach Programu:

- 1) składają wnioski na realizację projektów do instytucji zarządzającej Programem;

- 2) składają deklaracje płatności do instytucji zarządzającej Programem, zgodnie z zasadami określonymi dla kontroli finansowej;
- 3) realizują projekty przy zachowaniu zasad określonych w przepisach Unii Europejskiej oraz warunków określonych w umowach o udzielenie pomocy;
- 4) zlecają wykonawcy, w trybie przepisów o zamówieniach publicznych, realizację projektu inwestycyjnego lub wykonanie usługi;
- 5) monitorują wdrażanie projektu oraz przygotowują, przynajmniej raz na kwartał, raport z realizacji Programu oraz przedkładają go instytucji zarządzającej; do raportu dołączane są kopie faktur oraz innych dokumentów potwierdzających kwalifikowalność wydatków; na podstawie raportu beneficjent końcowy może ubiegać się o refinansowanie poniesionych wydatków;
- 6) przygotowują roczny raport z realizacji projektu, zawierający ocenę oddziaływania projektu i przedkładają instytucji zarządzającej;
- 7) przechowują dokumentację związaną z realizacją projektu przez okres co najmniej 3 lat od dnia ostatniej płatności przekazanej przez Komisję Europejską w ramach Programu.

7.1.5. Komitet Sterujący Programem

Komitet Sterujący, dokonujący wyboru projektów realizowanych w ramach Programu, powołany zostanie przez instytucję zarządzającą Programem z zachowaniem zasady partnerstwa. Instytucja zarządzająca Programem przewodniczy obradom Komitetu Sterującego i zapewnia obsługę jego prac. Posiedzenia Komitetu Sterującego odbywają się raz w miesiącu lub raz na dwa miesiące, w zależności od liczby złożonych projektów.

W skład Komitetu Sterującego wchodzi:

- 1) przedstawiciele instytucji zarządzającej (Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi);
- 2) przedstawiciele instytucji płatniczej (Ministerstwa Finansów);
- 3) przedstawiciele jednostki monitorująco-kontrolnej Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa;
- 4) przedstawiciele innych instytucji i jednostek właściwych ze względu na zakres działań realizowanych w ramach Programu;
- 5) przedstawiciele instytucji wdrażającej;
- 6) przedstawiciele partnerów społecznych i gospodarczych.

Do zadań Komitetu Sterującego należy:

- 1) opiniowanie i rekomendowanie instytucji zarządzającej Uzupelnienia Programu i propozycji jego zmian;
- 2) opiniowanie i rekomendowanie instytucji zarządzającej listy projektów kwalifikujących się do wsparcia z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa.

Dla właściwej oceny złożonych wniosków Komitet Sterujący może tworzyć grupy robocze, korzystać z opinii niezależnych ekspertów lub usług innych instytucji. Szczegółowy skład i tryb pracy oraz zasady działania Komitetu Sterującego zostaną określone przez instytucję zarządzającą i uzgodnione z instytucją zarządzającą Podstawami Wsparcia Wspólnoty.

7.2. Zarządzanie finansowe i kontrola

System zarządzania finansowego i kontroli środków pochodzących z funduszy strukturalnych działa zgodnie z rozporządzeniami 1260/99/WE, 438/01/WE i 448/01/WE. Za zarządzanie finansowe odpowiadają wspólnie instytucja zarządzająca oraz instytucja płatnicza. Instytucja zarządzająca Programem jest w szczególności odpowiedzialna za zagwarantowanie, że wszystkie instytucje i jednostki biorące udział w zarządzaniu i wdrażaniu Programu zachowują odrębny system rachunkowości dla środków pochodzących z funduszy strukturalnych albo odpowiedni kod księgowy dla wszystkich transakcji finansowych związanych z tą pomocą. Podział funkcji w zakresie zarządzania finansowego i kontroli jednostek zaangażowanych we wdrażanie funduszy strukturalnych został dokonany przy uwzględnieniu różnych zadań wykonywanych przez te jednostki (wykres nr 2 „Schemat zarządzania finansowego i kontroli wydatków z Instrumentu Finansowego Wspierania rybołówstwa w ramach Programu).

Instytucja zarządzająca Programem zapewnia, że odpowiednie instytucje są w pełni poinformowane o obowiązkach w zakresie zarządzania finansowego wydatkami współfinansowanymi ze środków funduszy strukturalnych, jak też zagwarantuje, że zadania związane z zarządzaniem finansowym oraz ogólnym zarządzaniem Programem są prowadzone przez odrębne jednostki organizacyjne.

7.2.1. Instytucja płatnicza

Instytucją płatniczą dla projektów współfinansowanych z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa w ramach Programu, w rozumieniu art. 9 lit. o rozporządzenia 1260/99/WE, jest Minister Finansów (Departament Obsługi Funduszy Pomocowych).

Do zadań instytucji płatniczej należy w szczególności:

- 1) obsługa rachunków, na których gromadzone są środki z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa;

- 2) weryfikacja deklaracji wydatków z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa składanej przez instytucję zarządzającą (Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi);
- 3) poświadczanie Komisji Europejskiej wiarygodności złożonych deklaracji wydatków;
- 4) przygotowywanie i przesyłanie do Komisji Europejskiej wniosków o płatność w celu refundacji poniesionych wydatków;
- 5) przekazywanie Komisji Europejskiej, nie później niż do dnia 30 kwietnia każdego roku, rocznej prognozy wydatków dla bieżącego i następnego roku;
- 6) przygotowywanie raportów dotyczących nieprawidłowości finansowych;
- 7) gromadzenie informacji statystycznych i finansowych na potrzeby instytucji zarządzającej Podstawami Wsparcia Wspólnoty i Krajowego Komitetu Monitorującego Podstawami Wsparcia Wspólnoty ;
- 8) nadzór nad właściwym działaniem bazy danych w ramach monitoringu Programu (SIMIK).

Ponadto, zadaniem instytucji płatniczej jest przygotowywanie wytycznych dotyczących zarządzania finansowego i kontroli finansowej oraz nadzorowanie i kontrolowanie ich realizacji przez instytucję zarządzającą oraz zapewnienie otrzymania przez beneficjentów środków pochodzących z funduszy strukturalnych w jak najkrótszym czasie i zgodnie z ustalonymi terminami.

7.2.2. Jednostka monitorująco-kontrolna

Instytucja zarządzająca współpracuje z jednostką monitorująco-kontrolną Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa, powołaną w ramach struktury Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi i niezależną od instytucji zarządzającej Programem.

Do zadań jednostki monitorująco-kontrolnej należy:

- 1) monitorowanie i kontrola zastosowania zasady kwalifikowalności dla wydatków pochodzących z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa i powiązanego z nimi współfinansowania;
- 2) okresowe przygotowywanie raportów dla potrzeb krajowego zarządzania Programem.

7.2.3. Zadania instytucji zarządzającej Programem w zakresie zarządzania finansowego

Instytucja zarządzająca Programem, zgodnie z art. 34 rozporządzenia 1260/99/WE oraz z rozporządzeniem 438/01/WE, jest odpowiedzialna w szczególności za:

- 1) zagwarantowanie, że wszystkie instytucje i jednostki biorące udział w zarządzaniu i wdrażaniu Programu zachowują odrębny system rachunkowości dla środków pochodzących z Unii Europejskiej albo odpowiedni kod księgowy dla wszystkich transakcji finansowych związanych z tą pomocą;
- 2) weryfikację wniosków o płatność składanych przez beneficjentów, zatwierdzanie i przekazywanie ich do instytucji płatniczej wraz z dokumentami potwierdzającymi kwalifikowalność wydatków;

- 3) zagwarantowanie prawidłowości operacji finansowych dokonywanych przez beneficjentów w ramach Programu, w szczególności przez wdrożenie systemu zarządzania i kontroli, zgodnie z wytycznymi Ministra Finansów;
- 4) zawieranie umów z beneficjentami, określonymi w Programie lub Uzupelnieniu Programu lub wskazanymi przez Komitet Sterujący;
- 5) dokonywanie płatności (zwrotu poniesionych wydatków) na rzecz instytucji wdrażającej, na podstawie zweryfikowanych dokumentów;
- 6) kontrola wykorzystania środków w ramach Programu, w tym kontrole na miejscu;
- 7) opracowanie rocznego raportu dotyczącego nieprawidłowości i przedłożenie go instytucji płatniczej;
- 8) przygotowanie rocznego raportu z dokonanych wydatków z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa i przedłożenie go instytucji płatniczej;
- 9) przechowywanie dokumentacji związanej z realizacją projektu przez okres co najmniej 3 lat od dnia ostatniej płatności przekazanej przez Komisję Europejską w ramach Programu.

Ponadto, instytucja zarządzająca Programem zapewnia, aby wszyscy beneficjenci oraz instytucja wdrażająca zostali poinformowani o obowiązkach w zakresie zarządzania finansowego wydatkami współfinansowanymi ze środków pochodzących z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa, jak też zapewnia, aby zadania związane z zarządzaniem finansowym oraz ogólnym zarządzaniem Programem były prowadzone przez odrębne jednostki (wydziały, departamenty).

7.3. Procedury audytu i kontroli

7.3.1. Kontrola Programu

Urzędy kontroli skarbowej przeprowadzają kontrolę zgodnie art. 10 i 11 rozporządzenia 438/01/WE, która obejmuje:

- 1) sprawdzanie skuteczności zastosowanych systemów zarządzania i kontroli;
- 2) kontrolę 5% kwalifikowalnych wydatków na wszystkich poziomach realizacji Programu.

Kontrolę wykonuje 16 urzędów kontroli skarbowej. Składają one raporty do Biura Międzynarodowych Relacji Skarbowych w Ministerstwie Finansów, które odpowiada za koordynację kontroli, w tym wybór reprezentatywnej próby, jednolitą metodologię kontroli, systematyzowanie wyników i przekazywanie ich odpowiednim instytucjom krajowym oraz Komisji Europejskiej. Biuro Międzynarodowych Relacji Skarbowych składa raport do Generalnego Inspektora Kontroli Skarbowej oraz współpracuje z Europejskim Urzędem do Spraw Zwalczenia Nadużyć Finansowych (OLAF) i innymi państwami członkowskimi w celu zabezpieczenia interesów Unii Europejskiej.

Biuro Międzynarodowych Relacji Skarbowych

Biuro Międzynarodowych Relacji Skarbowych odpowiada za opracowanie ogólnego planu kontroli dla wszystkich urzędów kontroli skarbowej. W procesie planowania zostanie zapewniony udział, na zasadach udziału eksperckiego, jednostki monitorująco-kontrolnej Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa.

Ogólny plan kontroli zawiera podstawowy zakres kontroli oraz wytyczne w zakresie sposobu sprawdzenia przez urzędy kontroli skarbowej 5% wszystkich kwalifikowalnych wydatków. Sprawdzenie odbywa się na podstawie badania reprezentatywnej próbki zatwierdzonych operacji.

Biuro Międzynarodowych Relacji Skarbowych zleca wszystkim urzędom kontroli skarbowej sprawdzenie 5% wszystkich kwalifikowalnych wydatków oraz przeprowadzenie kontroli doraźnych. W tym zakresie Biuro Międzynarodowych Relacji Skarbowych nadzoruje wykonywanie czynności kontrolnych przez urzędy kontroli skarbowej. Urzędy kontroli skarbowej przekazują do Biura Międzynarodowych Relacji Skarbowych informacje uzyskane w wyniku przeprowadzonych kontroli doraźnych.

Urzędy kontroli skarbowej zwracają się z wnioskami o interpretacje dotyczące kwalifikowalności wydatków do Biura Międzynarodowych Relacji Skarbowych, które przeprowadza w tym zakresie konsultacje z jednostką monitorująco-kontrolną Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa. Zweryfikowana informacja o kwalifikowalności wydatków jest przekazywana wszystkim urzędom kontroli skarbowej. Ma to na celu zapewnienie stosowania przez wszystkie urzędy kontroli skarbowej jednolitej wykładni w zakresie kwalifikowalności wydatków.

Biuro Międzynarodowych Relacji Skarbowych przekazuje Komisji Europejskiej informacje o stwierdzonych nieprawidłowościach na zasadach określonych w ustawie z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej (Dz. U. z 2004 r. Nr 8, poz. 65, z późn. zm.). Biuro Międzynarodowych Relacji Skarbowych odpowiada za przestrzeganie jednolitych standardów i procedur kontroli wykonywanej przez urzędy kontroli skarbowej.

Urzędy kontroli skarbowej

W urzędach kontroli skarbowej funkcje kontroli będą pełniły wydziały kontroli budżetowej, bądź utworzone w ramach tych urzędów jednostki do spraw kontroli środków pomocowych.

Ze względu na umiejscowienie wszystkich organów centralnych odpowiedzialnych za przepływ środków finansowych z funduszy strukturalnych w Warszawie, w urzędzie kontroli skarbowej w Warszawie została wyodrębniona jednostka odpowiedzialna tylko i wyłącznie za kontrolę środków pochodzących z tych funduszy. Instytucje i jednostki zaangażowane w przepływ i zarządzanie środkami z funduszy strukturalnych, których siedziba znajduje się poza obszarem województwa mazowieckiego, będą kontrolowane przez urzędy kontroli skarbowej w poszczególnych województwach.

Koordinacja kontroli oraz ich nadzór, w tym standaryzacja procedur, wykonywana jest przez Biuro Międzynarodowych Relacji Skarbowych .

Urzędy kontroli skarbowej dokonują sprawdzenia 5% wszystkich kwalifikowalnych wydatków na podstawie próbek reprezentatywnych zatwierdzonych operacji oraz przeprowadzają kontrole doraźne. Sprawdzenie 5% wydatków będzie miało charakter systematyczny i będzie stanowiło reprezentatywną próbkę operacji.

Poszczególne urzędy kontroli skarbowej opracowują szczegółowy plan kontroli na poziomie regionalnym. Plan ten uwzględniać będzie zakres oraz wytyczne ogólnego planu sporządzonego przez Biuro Międzynarodowych Relacji Skarbowych. Szczegółowe plany kontroli, po opracowaniu, zostają przekazane do Biura Międzynarodowych Relacji Skarbowych. Na etapie planowania istnieje możliwość udziału, na zasadach udziału eksperckiego, jednostki monitorująco-kontrolnej Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa.

Urzędy kontroli skarbowej wykonują zlecone im przez Biuro Międzynarodowych Relacji Skarbowych zadania, zgodnie z opracowanymi przez to Biuro wytycznymi. Urzędy kontroli skarbowej opracowują programy kontroli, będące szczegółowymi planami konkretnego zadania, wyznaczającymi cele, zakres i techniki tego zadania.

W trakcie wdrażania Programu bezpośredniej kontroli urzędów kontroli skarbowej podlegają: jednostka monitorująco-kontrolna Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa, instytucja płatnicza, instytucja zarządzająca, beneficjenci, w tym instytucje wdrażające oraz pozostałe podmioty.

Urzędy kontroli skarbowej dokonują sprawdzenia 5% wszystkich kwalifikowalnych wydatków na podstawie właściwej metody pobierania próbek, ze szczególnym uwzględnieniem:

- 1) sprawdzenia skuteczności zastosowanych systemów zarządzania i kontroli;
- 2) sprawdzenia wybiórczego, na podstawie analizy ryzyka, poświadczonych wydatków na różnych rozpatrywanych poziomach.

Przy sprawdzaniu systemów zarządzania i kontroli urzędy kontroli skarbowej kontrolują, czy:

- 1) wszystkie instytucje i jednostki zaangażowane we wdrażanie Programu posiadają opracowane procedury zapewniające skuteczność systemów zarządzania i kontroli;
- 2) instytucje i jednostki postępują zgodnie procedurami;
- 3) procedury są stosowane poprawnie;
- 4) procedury zapewniają skuteczność i efektywność systemów zarządzania i kontroli.

Każdorazowo po sprawdzeniu 5% wydatków urzędy kontroli skarbowej dokonują sprawdzenia czy wyciągi z wydatków obejmują wyłącznie wydatki, które:

- 1) rzeczywiście zostały poniesione w okresie ubiegania się o dofinansowanie, określonym w umowie, które można uznać za kwalifikowalne oraz które są udokumentowane fakturami lub innymi równoważnymi dokumentami księgowymi;

- 2) zostały poniesione w związku z realizacją działań w ramach określonego projektu, zgodnie z kryteriami i procedurami ich wyboru.

7.3.2. Poświadczenie zamknięcia pomocy w odniesieniu do Programu

Wydawanie, na podstawie art. 38 ust. 1 lit. f rozporządzenia 1260/99/WE, poświadczeń zamknięcia pomocy w odniesieniu do Programu jest kompetencją organu niezależnego od instytucji płatniczej i instytucji zarządzającej – Generalnego Inspektora Kontroli Skarbowej. Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej wykonuje to zadanie za pomocą komórki organizacyjnej wchodzącej w skład struktury Ministerstwa Finansów – jednostki do spraw poświadczeń środków z Unii Europejskiej.

Jednostka do spraw poświadczeń środków z Unii Europejskiej wystawia poświadczenie na podstawie:

- 1) badania systemów zarządzania i kontroli w instytucjach oraz jednostkach zaangażowanych w proces zarządzania i wdrażania Programu;
- 2) wyników wcześniej przeprowadzonych przez urzędy kontroli skarbowej sprawdzeń 5% wydatków oraz, w uzasadnionych przypadkach, dalszych próbnych sprawdzeń dokonanych transakcji - zgodnie z art. 15 i 16 rozporządzenia 438/01/WE.

Wzór poświadczenia wystawianego przez jednostkę do spraw poświadczeń środków z Unii Europejskiej jest określony w załączniku nr III do rozporządzenia 438/01/WE.

Jednostka do spraw poświadczeń środków z Unii Europejskiej podejmuje wszelkie konieczne działania prowadzące do uzyskania pewności, że poświadczone wyciągi z wydatków są właściwe oraz że zostały dokonane w sposób prawidłowy oraz zgodny z przepisami prawa. Jednostka do spraw poświadczeń środków z Unii Europejskiej wystawia poświadczenia oraz sporządza raport zawierający wszelkie istotne informacje mające na celu uzasadnienie poświadczenia, łącznie z bilansem wyników wszystkich sprawdzeń przeprowadzonych przez urzędy kontroli skarbowej. Jeżeli istnienie istotnych wad lub nieprawidłowości w systemach zarządzania i kontroli uniemożliwia prawidłowe wystawienie poświadczenia jednostka do spraw poświadczeń środków z Unii Europejskiej odnosi się w poświadczeniu wyłącznie do tych okoliczności, szacując zakres problemu i ich skutki finansowe.

Jednostka do spraw poświadczeń środków z Unii Europejskiej, na żądanie Komisji Europejskiej przeprowadza dodatkowe sprawdzenia, postępując zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej, ze szczególnym zwróceniem uwagi na określenie i skorygowanie nieprawidłowości w określonym czasie.

Jednostka do spraw poświadczeń środków z Unii Europejskiej dokonuje sprawdzenia operacji na podstawie właściwej metody pobierania próbek, ze szczególnym uwzględnieniem:

- 1) sprawdzenia skuteczności zastosowanych systemów zarządzania i kontroli w instytucjach i jednostkach zaangażowanych w proces wdrażania Programu;

- 2) sprawdzenia wybiórczego, na podstawie analizy ryzyka, poświadczonych wydatków na różnych rozpatrywanych poziomach.

Wybierając próbki operacji do sprawdzenia, jednostka do spraw poświadczeń środków z Unii Europejskiej uwzględnia:

- 1) sprawdzenie operacji różnych typów i wielkości;
- 2) każdy czynnik ryzyka, który został zidentyfikowany w trakcie przeprowadzania sprawdzeń przez urzędy kontroli skarbowej,
- 3) koncentrację operacji w niektórych instytucjach lub jednostkach, w sposób zapewniający sprawdzenie instytucji zarządzającej oraz każdego beneficjenta, w tym instytucji wdrażającej, co najmniej raz przed zamknięciem pomocy.

W trakcie tak przeprowadzanego audytu zewnętrznego, jednostka do spraw poświadczeń środków z Unii Europejskiej sprawdza w szczególności:

- 1) praktyczne zastosowanie i skuteczność systemów zarządzania i kontroli;
- 2) w przypadku wystarczającej liczby wyciągów wydatków, zgodność tych wyciągów z właściwymi dokumentami przechowywanymi przez instytucję zarządzającą, beneficjentów, w tym instytucje wdrażające, oraz pozostałe podmioty przeprowadzające operacje;
- 3) wprowadzenie audytu;
- 4) w przypadku odpowiedniej liczby wydatków - czy ich charakter oraz okres, w którym zostały poniesione, są zgodne z przepisami Unii Europejskiej oraz odpowiadają zatwierdzonym specyfikacjom dla danej operacji oraz pracom rzeczywiście wykonanym;
- 5) krajowy składnik współfinansowania;
- 6) czy operacje zostały wdrożone zgodnie z art. 12 rozporządzenia 1260/99/WE.

Sprawdzenia dokonane przez jednostkę do spraw poświadczeń środków z Unii Europejskiej powinny wykazać, czy jakiegokolwiek wykryte problemy mają charakter systematyczny i czy pociągają za sobą ryzyko dla innych operacji przeprowadzanych przez tego samego beneficjenta lub administrowanych przez odpowiednie instytucje wdrażające. Jednostka do spraw poświadczeń środków z Unii Europejskiej określa również przyczyny zaistniałych sytuacji oraz wskazuje dalsze badania, które mogą być wymagane lub też niezbędne działania korygujące lub zabezpieczające.

Zakres raportu z audytu jest szerszy od zakresu poświadczenia i zawiera dodatkowo oświadczenia, czy jednostka do spraw poświadczeń środków z Unii Europejskiej uzyskała racjonalne gwarancje, że procedury kontroli są właściwie opracowane i funkcjonują poprawnie w praktyce. Raport zawiera materiał dowodowy wskazujący, że przez cały okres objęty audytem kontrole wewnętrzne i kontrole zewnętrzne funkcjonowały poprawnie, dotyczyły wszystkich zamierzonych transakcji oraz

spowodowały skorygowanie ewentualnych błędów. Raport zawiera wskazanie wszelkich słabych punktów ujawnionych w funkcjonowaniu mechanizmów kontroli, ze szczególnym odniesieniem do tych czynników, które mogą zmniejszać skuteczność procedur kontroli wewnętrznej. Czynniki te zostaną zdefiniowane przez jednostkę do spraw poświadczeń środków z Unii Europejskiej.

7.3.3. Audyt wewnętrzny

We wszystkich instytucjach i jednostkach zaangażowanych we wdrażanie funduszy strukturalnych oraz Funduszu Spójności, należących do sektora finansów publicznych, utworzono komórki audytu wewnętrznego. Komórka audytu wewnętrznego nie jest zaangażowana w żadną działalność operacyjną jednostki sektora finansów publicznych. Pełni ona funkcję doradczą dla kierownictwa instytucji i jednostek, zapewniając jednocześnie o prawidłowym funkcjonowaniu systemu zarządzania finansowego i kontroli.

Główny Inspektor Audytu Wewnętrznego wykonuje zadania, w zakresie kontroli finansowej i audytu wewnętrznego, wynikające z ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2003 r. Nr 15, poz.148, z późn. zm.). Główny Inspektor Audytu Wewnętrznego odpowiada przed Ministrem Finansów za działania w zakresie kontroli finansowej i koordynacji audytu wewnętrznego.

Wszystkie zaangażowane instytucje i jednostki są odpowiedzialne za wykrywanie i przekazywanie nieprawidłowości do instytucji zarządzającej. Na tej podstawie instytucja zarządzająca przygotowuje raport o nieprawidłowościach dla instytucji płatniczej. Instytucja płatnicza przygotowuje raport o nieprawidłowościach i ponosi odpowiedzialność za korektę finansową oraz określenie wielkości nienależnie dokonanych płatności. Zaangażowane instytucje i jednostki działają zgodnie z rozporządzeniem 1681/94/WE z dnia 11 lipca 1994 r. dotyczącym nieprawidłowości oraz odzyskiwania kwot wypłacanych nieprawidłowo w związku z finansowaniem polityki strukturalnej i organizacją systemu informacji w tej dziedzinie (Dz. Urz. WE L 178 z 12.07.1994) oraz art. 8 rozporządzenia 438/01/WE.

7.3.4. Zbieranie, przetwarzanie i elektroniczne przekazywanie danych

Art. 18 rozporządzenia 438/01/WE nakłada obowiązek utworzenia elektronicznego systemu przekazywania i monitorowania danych w celu ich wymiany, a w przypadkach gdy jest to możliwe, danych niezbędnych do wypełnienia zobowiązań w zakresie zarządzania, monitoringu i oceny udzielania pomocy finansowej z funduszy strukturalnych.

W Rzeczypospolitej Polskiej systemem przekazywania i monitorowania danych dla Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa jest System Informatyczny Monitoringu i Kontroli Finansowej Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności (SIMIK). System ten umożliwia dostęp do informacji o finansowym i rzeczowym zaawansowaniu projektów i programów.

Baza danych działa w oparciu o zbudowaną w tym celu sieć komputerową, zapewniającą maksymalne zabezpieczenie przed nieautoryzowanym dostępem i wykorzystaniem danych. W związku z tym, że w systemie monitorowania środków pochodzących z funduszy strukturalnych kluczową rolę pełni weryfikacja i certyfikacja płatności przez instytucję płatniczą wobec Komisji Europejskiej, operatorem i administratorom bazy danych jest Minister Finansów. Elektronicznego przekazywania danych do Komisji Europejskiej dokonuje instytucja zarządzająca.

System Informatyczny Monitoringu i Kontroli finansowej Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności (SIMIK) spełnia następujące funkcje:

- 1) w ramach programowania system będzie zapewniał ewidencjonowanie danych dotyczących ustalonych limitów finansowych;
- 2) przy udziale systemu będzie prowadzona:
 - a) ewidencja wniosków zgłoszonych do współfinansowania z funduszy strukturalnych,
 - b) weryfikacja formalna i merytoryczna wniosków,
 - c) obsługa wyboru projektów, w tym ewidencja umów o finansowanie projektów,
 - d) ewidencja postępowań o udzielenie zamówienia publicznego na realizację projektu,
 - e) ewidencja umów zawieranych z beneficjentem,
 - f) obsługa realizacji projektu,
 - g) ewidencja projektów współfinansowanych z Funduszu Spójności;
- 3) w ramach monitorowania wdrażania programów system będzie zapewniał dostęp do następujących informacji (z podziałem na fundusze strukturalne, programy operacyjne, priorytety, działania i projekty):
 - a) wartości wskaźników monitoringowych, umożliwiających ocenę zaawansowania realizacji poszczególnych programów operacyjnych,
 - b) danych finansowych dotyczących wydatkowanych środków, w tym stanu środków na różnych poziomach, z uwzględnieniem współfinansowania,
 - c) danych dotyczących nieprawidłowości przy realizacji programów operacyjnych, priorytetów, działań i projektów,
 - d) danych o przeprowadzeniu oceny projektu przed rozpoczęciem oceny bieżącej, oceny w połowie okresu wdrażania i po zakończeniu realizacji,
 - e) danych dotyczących przeprowadzonej weryfikacji faktur i płatności oraz dokonanych potwierdzeń płatności,
 - f) danych dotyczących liczby projektów zatwierdzonych, realizowanych, zamkniętych oraz wielkości środków z funduszy strukturalnych i poziomu współfinansowania, z uwzględnieniem źródeł współfinansowania,

- g) danych dotyczących projektów zatwierdzonych do współfinansowania z funduszy strukturalnych;
- 4) w ramach zobowiązań i płatności przy udziale systemu będą:
- a) tworzone harmonogramy,
 - b) składane wnioski o płatność,
 - c) przekazywane środki na wypłaty,
 - d) zarządzane środki,
 - e) dokonywane analizy przepływów pieniężnych;
- 5) w ramach kontrolowania, przy udziale systemu będzie dokonywana kontrola:
- a) prawidłowości realizacji, w tym faktycznie poniesionych wydatków,
 - b) kwalifikowalności wydatków,
 - c) 5% kwalifikowalnych wydatków,
 - d) dodatkowa - przed wystawieniem poświadczenia zamknięcia pomocy;
- 6) w ramach raportowania, przy udziale systemu będą sporządzane następujące sprawozdania:
- a) sprawozdania dla Komisji Europejskiej,
 - b) raporty informacyjne,
 - c) raporty ostrzegawcze,
 - d) raporty „ad hoc”.

Dostęp do bazy danych Systemu Informatycznego Monitoringu i Kontroli Finansowej Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności (SIMIK) umożliwiony jest określonej, ograniczonej liczbie użytkowników. Najniższe ogniwo informatycznego systemu monitorowania (terminal systemu) stanowi instytucja wdrażająca dla projektów współfinansowanych z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa (Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa). Instytucja ta wprowadza dane do systemu i weryfikuje je w zakresie poszczególnych projektów realizowanych w ramach Programu.

7.3.5. Przepływ środków z funduszy strukturalnych

7.3.5.1. Środki z funduszy strukturalnych w polskim systemie finansów publicznych

Środki z funduszy strukturalnych, zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 2a ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych, są środkami publicznymi. Są one rozliczane jak dotacje z budżetu państwa. Są gromadzone na wyodrębnionych rachunkach bankowych, które na podstawie umowy będą otwierane w Narodowym Banku Polskim.

Zgodnie z art. 30b ust. 2 wyżej wymienionej ustawy, nadzór finansowy nad środkami pochodzącymi z funduszy strukturalnych sprawuje Minister Finansów.

W świetle art. 61 ust. 4 pkt 5 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych, do ustawy budżetowej będzie włączane, w formie załączników, zestawienie programów i projektów realizowanych ze środków pochodzących z funduszy strukturalnych, o których mowa w art. 3 ust. 1 pkt 2a tej ustawy, w podziale na poszczególne okresy realizacji i źródła pochodzenia środków na ich realizację. W odniesieniu do programów zestawienie sporządza się według kategorii interwencji funduszy strukturalnych.

Podstawowymi zasadami wydatkowania środków pochodzących z funduszy strukturalnych są:

- 1) wydatkowanie wyłącznie na z góry określony cel;
- 2) wydatkowanie zgodnie z obowiązującymi procedurami;
- 3) takie same zasady rozliczania jak dla dotacji z budżetu państwa.

Sankcjami przewidzianymi za naruszenie obowiązujących zasad w świetle ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych są :

- 1) zwrot środków wraz z odsetkami;
- 2) niemożność ubiegania się o przyznanie pomocy przez kolejne trzy lata;
- 3) zarzut naruszenia dyscypliny finansów publicznych wraz z sankcjami za dokonanie tego naruszenia.

Dla środków pochodzących z funduszy strukturalnych prowadzona będzie odrębna księgowość i sprawozdawczość.

7.3.5.2. Schemat przepływu środków w ramach Programu

Podstawowe elementy systemu przepływu środków w ramach Programu:

- 1) Komisja Europejska wydaje decyzję o zatwierdzeniu pomocy i przyznaniu środków z funduszy strukturalnych (art. 31 ust. 1 rozporządzenia 1260/99/WE);
- 2) po wydaniu decyzji następuje wypłata zaliczki w wysokości 10 % i 6% środków dla danej pomocy - na rzecz instytucji płatniczej; zaliczka może zostać podzielona na nie więcej niż 2 lata budżetowe, w zależności od dostępności środków budżetowych (art. 32 ust. 2 rozporządzenia 1260/99/WE).

Zaliczka jest przekazywana na rachunki instytucji płatniczej, utworzone odpowiednio dla każdego funduszu zaliczanego do grupy funduszy strukturalnych. Instytucja płatnicza dysponuje także drugą grupą rachunków, na których gromadzone są środki na realizację programów operacyjnych.

Po dokonaniu przez Ministra Finansów podziału środków na poszczególne programy, środki z rachunku prowadzonego dla danego funduszu są przekazywane na odpowiedni rachunek prowadzony dla danego programu. Prowadzenie rachunków, na których gromadzone są środki na realizację programów operacyjnych, jest niezbędne ze względu na obowiązek przedstawiania przez instytucję płatniczą rozliczeń Komisji Europejskiej także w podziale na poszczególne programy operacyjne. Czas dokonywania operacji na tych rachunkach będzie ograniczony do niezbędnego minimum. Rachunki zostaną utworzone na podstawie umowy rachunku bankowego zawartej między Ministrem Finansów a Prezesem Narodowego Banku Polskiego, zgodnie z art. 30d ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych.

Minister Finansów, na podstawie porozumienia, o którym mowa w art. 30b ust. 3 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych, zawartego z Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, przekazuje środki z rachunków prowadzonych dla programów odpowiednio na rachunek instytucji zarządzającej. Rachunek ten będzie prowadzony odrębnie od rachunków prowadzonych w celu obsługi środków budżetu państwa. Podstawę prawną utworzenia odrębnych rachunków, na których gromadzone będą środki pochodzące z funduszy strukturalnych, stanowi art. 30d ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych.

Środki pochodzące z zaliczki, przekazane na rachunki instytucji zarządzającej, będą wykorzystane do refundacji wydatków poniesionych przez beneficjentów, w tym instytucję wdrażającą.

Instytucja zarządzająca będzie zawierać umowy z beneficjentami, w tym instytucjami wdrażającymi. W umowie określona zostanie m. in. wartość kontraktu, w tym wielkość środków pochodzących z funduszy strukturalnych w podziale na poszczególne okresy realizacji (przewidywany harmonogram realizacji projektu), a także źródło współfinansowania krajowego, które musi być zapewnione przez podmiot przygotowujący projekt. Zgodnie z art. 30b ust. 1 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych, umowa zawarta z beneficjentem zawierać może także szczegółowe warunki wykorzystania i rozliczania przyznanych środków pochodzących z funduszy strukturalnych. Art. 30b ust. 4 wymienionej ustawy nakłada obowiązek szczegółowego rozliczenia tych środków przez beneficjenta.

Wyplata na rzecz beneficjenta, w tym instytucji wdrażającej, będzie dokonana z rachunku instytucji zarządzającej. Wyplata następuje na podstawie wniosku o płatność.

Dokonywanie płatności między Komisją Europejską a instytucją płatniczą reguluje art. 32 rozporządzenia 1260/99/WE, natomiast sposób poświadczania wydatków - art. 9 rozporządzenia 438/01/WE.

Rachunki prowadzone są w euro, co pozwala na ograniczenie wysokości ewentualnych strat wynikających z różnic kursów walut. Rozliczenia z Komisją Europejską dokonywane będą w euro, zgodnie z art. 33 rozporządzenia 1260/99/WE.

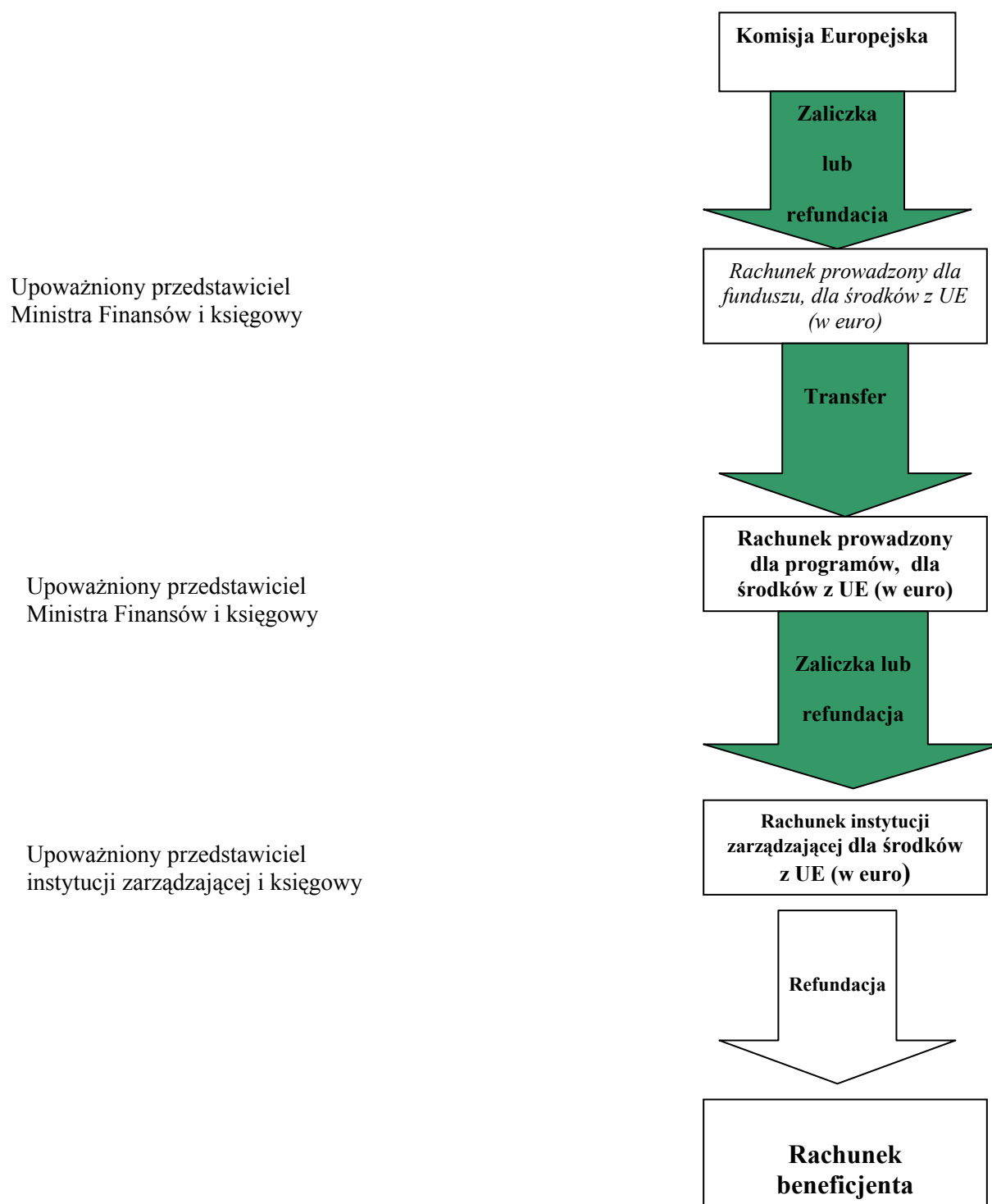
7.3.5.3. Planowanie środków na realizację Programu

Środki z funduszu strukturalnego będą przekazywane beneficjentom, w tym instytucjom wdrażającym, tylko w formie refundacji kwot wcześniej przez nich wydatkowanych przy realizacji projektu (wykres 1). Refundacja wypłacana jest w wysokości odpowiadającej udziałowi środków z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa w całkowitych kosztach kwalifikowalnych projektu realizowanego w ramach Programu. Beneficjent składając wniosek o dofinansowanie projektu ze środków pochodzących z funduszu strukturalnego przedstawia propozycje zestawienia finansowego, uwzględniającego zarówno finansowanie ze środków pochodzących z funduszu strukturalnego jak i środków własnych. W celu realizacji projektu, beneficjent końcowy powinien więc zaplanować środki na jego realizację w odpowiedniej wysokości, umożliwiającej zachowanie płynności finansowej przy realizacji projektu.

Jeżeli beneficjentem jest instytucja finansowana z budżetu państwa, odpowiednie środki powinny zostać zaplanowane bądź w limicie danej części budżetowej bądź w rezerwach celowych. Sposób planowania i wzory odpowiednich formularzy są określone corocznie, w drodze rozporządzenia, przez Ministra Finansów.

Jednostka samorządu terytorialnego planuje środki na realizację projektu w uchwale budżetowej. Przedsiębiorcy, rolnicy i organizacje pozarządowe planują i gromadzą środki na realizację projektu we własnym zakresie.

WYKRES 1. Przepływy finansowe z funduszy strukturalnych w ramach Programu

7.4. Monitorowanie

7.4.1. Monitorowanie projektów wdrażanych w ramach Programu

Zgodnie z art. 34 rozporządzenia 1260/99/WE, monitorowanie obejmuje zarówno monitoring rzeczowy, będący elementem zarządzania przez określenie celów Programu, jak i monitorowanie wskaźników finansowych, spełniających funkcję zarządzania finansowego programami i projektami. W celu prowadzenia skutecznego monitoringu i oceny wszystkich wydatków publicznych, zarówno unijnych jak i krajowych, wyodrębnione komórki monitorujące wydatki i efekty rzeczowe pomocy publicznej zostaną utworzone docelowo w instytucji zarządzającej.

Instytucje i jednostki uczestniczące w procesie przepływu środków z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa, na wszystkich poziomach zarządzania stosują jednolite zasady monitoringu, zarówno finansowego jak i rzeczowego, ograniczonego do niektórych wskaźników, oraz przedstawiają informacje i raporty według ustalonego wzoru.

7.4.2. Komitet Monitorujący Program

Zgodnie z art. 35 ust. 1 rozporządzenia 1260/99/WE, Komitet Monitorujący zostanie powołany przez instytucję zarządzającą, po przeprowadzeniu konsultacji z partnerami społecznymi i gospodarczymi, zgodnie ze stosowaną praktyką i obowiązującymi rozwiązaniami instytucjonalnymi. Partnerzy społeczni i gospodarczy przestrzegają zasady równego udziału kobiet i mężczyzn w Komitecie Monitorującym.

Przedstawiciel instytucji zarządzającej przewodniczy i zapewnia obsługę prac Komitetu Monitorującego (art. 35 ust. 2 rozporządzenia 1260/99/WE).

W skład Komitetu Monitorującego wchodzi:

- 1) przedstawiciele instytucji zarządzającej;
- 2) przedstawiciele instytucji zarządzającej Podstawami Wsparcia Wspólnoty;
- 3) przedstawiciel instytucji płatniczej;
- 4) przedstawiciele poszczególnych instytucji wdrażających;
- 5) przedstawiciele partnerów społecznych i gospodarczych;
- 6) przedstawiciele organizacji krajowych zainteresowanych współudziałem w realizacji Programu;
- 7) przedstawiciele Komisji Europejskiej lub Europejskiego Banku Inwestycyjnego - jako obserwatorzy lub doradcy.

Posiedzenia Komitetu Monitorującego odbywają się w zależności od potrzeb, jednak nie rzadziej niż cztery razy w roku. Zgodnie z art. 35 ust. 3 rozporządzenia 1260/99/WE, Komitet Monitorujący Program zapewnia efektywność i jakość wdrażania Programu.

Do zadań Komitetu Monitorującego należy w szczególności:

- 1) zatwierdzanie Uzupelnienia Programu i jego ewentualnych zmian, z uwzględnieniem kryteriów wyboru projektów, wskaźników rzeczowych i finansowych postępu wdrażania, które służą monitorowaniu pomocy;
- 2) rozpatrywanie i zatwierdzanie kryteriów wyboru operacji finansowych w ramach każdego działania realizowanego w ramach Programu;
- 3) rozpatrywanie i zatwierdzanie rocznych raportów oraz raportu końcowego z wdrożenia Programu, przed ich przekazaniem do Komisji Europejskiej;
- 4) ocena postępów w osiąganiu poszczególnych celów i rezultatów pomocy, w szczególności na podstawie wskaźników określonych w Programie i w Uzupelnieniu Programu dla poszczególnych działań;
- 5) rozpatrywanie i zatwierdzanie wszelkich propozycji zmian decyzji Komisji Europejskiej dotyczących wkładu funduszy strukturalnych,
- 6) przedkładanie instytucji zarządzającej propozycji zmian w zakresie realokacji środków z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa oraz poprawy systemu zarządzania i wdrażania pomocy;
- 7) zatwierdzanie propozycji instytucji zarządzającej Programem wprowadzenia zmian w sposobie zarządzania i wdrażania pomocy;
- 8) zatwierdzanie realokacji środków funduszy strukturalnych między działaniami w ramach priorytetu Programu, zatwierdzonej przez Komisję Europejską w porozumieniu z instytucją zarządzającą Narodowym Planem Rozwoju i Podstawami Wsparcia Wspólnoty (art. 34 ust. 3 rozporządzenia 1260/99/WE);
- 9) koordynowanie promocji Programu.

Komitet Monitorujący może powołać stałe grupy robocze, w szczególności do działań o charakterze horyzontalnym, a także korzystać z opinii niezależnych ekspertów. Komitet Monitorujący zostanie powołany przez instytucję zarządzającą. Komitet Monitorujący Program przyjmie większością głosów tryb pracy, którego projekt przygotowuje właściwy minister (art. 35 ust. 2 rozporządzenia 1260/99/WE).

7.4.3. Podstawowe wskaźniki monitorowania i realizacji celów Programu

Instytucja zarządzająca wraz z Komitetem Monitorującym, zgodnie z art. 36 rozporządzenia 1260/99/WE, prowadzą monitoring interwencji z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa w oparciu o wskaźniki określone w Podstawach Wsparcia Wspólnoty oraz w poszczególnych programach operacyjnych. Wskaźniki te służą do oceny postępu realizacji programów operacyjnych, priorytetów, działań i projektów oraz ich efektywności.

System wskaźników odzwierciedla cele Programu. Wskazano także wskaźniki, które będą monitorowane w trakcie trwania Programu. Przewiduje się, że nie tylko realizacja Programu będzie miała wpływ na wskaźniki, ale również inne czynniki, jak np. gospodarka globalna, polityka fiskalna.

System wskaźników został skonstruowany w taki sposób aby odzwierciedlać cele globalne - od wskaźników najbardziej ogólnych do wskaźników szczegółowych, a na poziomie działań Programu od najbardziej szczegółowych do ogólnych. Zachowana zostanie spójność wskaźników w Uzupełnieniu Programu, programie operacyjnym i Podstawach Wsparcia Wspólnoty.

Kryteria doboru wskaźników zostały opracowane zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej (trafność, stosowność, dostępność, wiarygodność, mierzalność, porównywalność). Wskaźniki będą wskazywać:

- 1) określone cele, ustanowione dla priorytetów i działań, w celu zapewnienia spójności między nimi;
- 2) rezultat oraz możliwe oddziaływanie na odpowiednim poziomie;
- 3) zaawansowanie planu finansowego;
- 4) dane statystyczne z wyszczególnieniem płci.

Okres bazowy, według którego mierzone są wskaźniki, obejmuje rok (lub jego ostatni kwartał) poprzedzający rok kiedy program, priorytet, działanie lub projekt zaczęły być wdrażane.

7.5. Ocena (ewaluacja)

Zgodnie z art. 40-43 rozporządzenia 1260/99/WE, niezbędnym elementem systemu wdrażania, jest ocena skuteczności podejmowanych działań i postępów w ich realizacji, zarówno na podstawie określonych wskaźników rzeczowych, osiągniętego wyniku finansowego, jak i oceny sprawności systemu wdrażania.

7.5.1. Ocena ex-ante Programu

Ocena ex ante (art. 41 rozporządzenia 1260/99/WE) została przeprowadzona przez grupę międzynarodowych i polskich ekspertów (wyniki oceny zostały opisane w ust. 3).

7.5.2. Ocena w połowie okresu wdrażania Programu

Ocena w połowie okresu wdrażania Programu (art. 42 rozporządzenia 1260/99/WE) jest przeprowadzana w celu określenia początkowych efektów pomocy. Z uwagi na krótki okres realizacji Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006, nie planuje się przeprowadzenia oceny Programu w połowie jego realizacji.

7.5.3. Ocena ex-post Programu

Ocena ex post (art. 43 rozporządzenia 1260/99/WE) zostanie przeprowadzona nie później, niż w okresie trzech lat od dnia zakończenia wdrażania Programu. Ocena ta dokonana będzie przez

Komisję Europejską we współpracy z państwem członkowskim i instytucjami zarządzającymi, biorąc pod uwagę oceny przeprowadzone w trakcie okresu wdrażania Programu. Przeprowadzona przez niezależnych ekspertów, obejmie wykorzystanie środków, skuteczność i wydajność pomocy oraz jej oddziaływanie, a także będzie zawierać wnioski dotyczące spójności społeczno-gospodarczej.

7.5.4. Możliwość do przeprowadzenia oceny, ocena dodatkowa i ocena ex-post

Wzmocnienie możliwości przeprowadzania oceny jest głównym celem w okresie wdrażania Programu. Jest to niezbędne w celu lepszego wykorzystania dotychczas przeprowadzonej oceny, lepszego wykorzystania pomocy w okresie wdrażania Programu, przygotowania oceny ex-ante dla przyszłej pomocy z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa przyznawanej po roku 2006 oraz przygotowanie oceny ex-post za lata 2004-2006.

Dla poszczególnych programów operacyjnych, stopniowo i w miarę potrzeb, będą tworzone jednostki do przeprowadzania oceny, w miarę możliwości wydzielone administracyjnie od właściwych instytucji zarządzających.

Rzeczpospolita Polska, we współpracy z Komisją Europejską, opracuje plan oceny polegający w szczególności na:

- 1) opracowaniu standardów oceny;
- 2) określonej liczbie dodatkowych ocen na poziomie sektorowym, regionalnym i horyzontalnym; oceny te będą podlegały sprawdzeniu przez Komitet Monitorujący oraz będą stanowiły element oceny ex-post;
- 3) poprawie i rozbudowie systemu wskaźników, ich liczbie oraz określaniu celów;
- 4) wzmocnieniu i rozbudowie metod oceny oddziaływania współfinansowanych polityk, w szczególności analizy kosztów i korzyści dużych projektów w rozumieniu art. 25 i 26 rozporządzenia 1260/99/WE;
- 5) koordynacji działań w zakresie oceny poszczególnych programów operacyjnych oraz oceny wzajemnego oddziaływania tych programów.

Jednostki utworzone do przeprowadzenia oceny będą współpracowały z poszczególnymi komitetami monitorującymi i instytucjami zarządzającymi.

Wyniki przeprowadzonych ocen będą udostępniane opinii publicznej, zgodnie z art. 40 rozporządzenia 1260/99/WE.

7.6. Partnerstwo

W ramach przygotowania Programu, konsultacje przeprowadzono z szerokim gronem partnerów społecznych, bezpośrednio zaangażowanych w proces modernizacji polskiego sektora

rybackiego. Celem tych spotkań było wypracowanie jednoznacznego kierunku rozwoju sektora rybackiego, przy wykorzystaniu dostępnych narzędzi polityki strukturalnej.

7.6.1. Konsultacje społeczne

Środowisko rybackie było informowane, od początku prac nad Programem, o założeniach Programu i wytycznych Unii Europejskiej dla rybackstwa i przetwórstwa rybnego, dotyczących Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa.

Głównym celem opracowanego Programu jest dostosowanie nakładu połowowego do zasobów wód oraz podniesienie efektywności sektora obejmującego rybołówstwo morskie, rybackstwo śródlądowe i przetwórstwo. Po opracowaniu wstępnego projektu Programu rozpoczęto proces konsultacji. W dniach 7 i 10 czerwca 2002 r., podczas spotkań roboczych w Gdyni i w Szczecinie, projekt Programu był przedstawiony środowisku rybackiemu, kręgom naukowym i przedstawicielom administracji regionalnej (przedstawicielom urzędów wojewódzkich i marszałkowskich). Uwagi zgłoszone na spotkaniach zostały uwzględnione w kolejnym projekcie Programu.

Na seminarium w Koszalinie, które odbyło się w dniach 9 i 10 lipca 2002 r., przedstawiciele środowisk rybackich zwrócili uwagę na mały udział środowiska w opracowywanym Programie.

Na wniosek środowiska rybackiego, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi powołał 24-osobowy Zespół do Spraw Sektorowego Programu Operacyjnego. Na seminarium w Gdyni, które odbyło się w dniach 21 – 22 sierpnia 2002 r., w ramach powołanego Zespołu wyłoniono trzy grupy robocze: grupa do spraw rybołówstwa morskiego i portów, grupa do spraw rybackstwa śródlądowego i grupa do spraw przetwórstwa. Zespół składał się z przedstawicieli rybackich grup zawodowych, środowisk naukowych (Morski Instytut Rybacki w Gdyni i Instytut Rybackstwa Śródlądowego w Olsztynie), a także ośrodków akademickich (Wyższa Szkoła Morska i Akademia Rolnicza w Szczecinie - Wydział Rybackstwa Morskiego). W skład Zespołu weszło po jednym przedstawicielu urzędu marszałkowskiego województwa pomorskiego i zachodniopomorskiego. Na seminarium omówiono sytuację polskiego sektora rybackiego, cele ogólne Programu oraz działania zawarte w Programie. Wyniki prac grup roboczych miały bezpośredni wpływ na treść Programu.

Podczas otwartej konferencji dotyczącej Programu, która odbyła się w dniach 6-7 września 2003 r. w Warszawie, reprezentanci zainteresowanych stron przedstawili swoje opinie i oczekiwania wobec projektu Programu. Część wniosków i postulatów została wprowadzona do Programu w jego kolejnej wersji. Nie zostały wprowadzone do Programu takie propozycje, które pozostawały w sprzeczności z wytycznymi Unii Europejskiej w odniesieniu do Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa lub w sprzeczności z interesami sektora.

Program był przygotowywany, a następnie konsultowany ze środowiskiem rybackim, w trudnym okresie negocjacji z Unią Europejską, dotyczących obszaru „Rybołówstwo”. Negocjacje zakończyły się 11 czerwca 2002 r. Kluczową sprawą dla polskich rybaków było nie dopuszczenie do polskiej strefy ekonomicznej unijnych kutrów rybackich o długości całkowitej powyżej 30 m i mocy silnika 611 kW przez okres pięciu lat po przystąpieniu Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej. Był to postulat środowiska rybackiego, które wcześniej zrezygnowało z okresu przejściowego na rzecz funduszy strukturalnych, przeznaczonych przede wszystkim na modernizację floty. Postulat ograniczenia wielkości statków rybackich na Morzu Bałtyckim wynika z całej powojennej polityki rybackiej Rzeczypospolitej Polskiej, która do lat dziewięćdziesiątych ograniczała wielkość statków rybackich na tym akwenie do 30 m długości. Wynik negocjacji w tej sprawie był niepomysłny dla polskich rybaków. W minionej dekadzie najważniejszą sprawą dla polskich armatorów rybackich była spłata kredytów za kutry przejęte w wyniku transformacji ustrojowej. Natomiast kutry szwedzkie i duńskie były modernizowane ze środków z funduszy strukturalnych, co powoduje ich większą rentowność od kutrów polskich i stawia je w uprzywilejowanej pozycji, przy połowach na tym samym akwenie.

W mijającym okresie wydano szereg aktów prawnych wyznaczających ramy prawne wykonywania rybołówstwa morskiego i organizacji rynku rybnego.

Program definiuje podstawowe problemy polskiego sektora rybackiego, a fundusze strukturalne i sposób ich wykorzystania, określony w Programie, może przyczynić się do rozwiązania tych problemów. Przedstawiciele branży rybackiej, zdając sobie z tego sprawę, aktywnie uczestniczyli w wypracowaniu końcowej wersji Programu, deklarując dalszą współpracę przy opracowaniu Uzupełnienia Programu.

7.7. Raporty i promocja

7.7.1. Roczne i końcowe raporty z wdrażania Programu

Zgodnie z art. 37 rozporządzenia 1260/99/WE instytucja zarządzająca przedstawi Komisji Europejskiej, w ciągu sześciu miesięcy od zakończenia każdego roku kalendarzowego roczny raport dotyczący wdrażania Programu. Najpóźniej w ciągu sześciu miesięcy po ostatecznym terminie kwalifikowania wydatków, przedłożony będzie Komisji Europejskiej raport końcowy z realizacji Programu. Roczny raport musi być uprzednio sprawdzony i zatwierdzony przez Komitet Monitorujący. Komisja Europejska w ciągu dwóch miesięcy akceptuje roczny raport. W przypadku braku akceptacji podaje jej przyczyny. Raport końcowy Komisja Europejska akceptuje w ciągu pięciu miesięcy od dnia jego przekazania. W przypadku braku akceptacji podaje jej przyczyny.

Raport roczny i końcowy zawierają w szczególności:

- 1) wszystkie zmiany warunków ogólnych, istotnych z punktu widzenia wdrażania Programu, w szczególności zmiany głównych tendencji społeczno-gospodarczych, zmiany polityki krajowej,

regionalnej oraz polityk sektorowych, a także włączenia innych funduszy strukturalnych, np. Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) lub innych instrumentów finansowych;

- 2) postęp wdrażania priorytetów i działań Programu odnośnie ich szczegółowych celów wraz z ich kwantyfikacją, jeżeli jest ona możliwa, wskaźników rezultatów i oddziaływania na odpowiednim poziomie (priorytetu lub działania);
- 3) działania podjęte przez instytucję zarządzającą i Komitet Monitorujący dla zagwarantowania jakości i efektywności wdrażania Programu, w szczególności:
 - a) działania w zakresie monitorowania, kontroli finansowej i oceny, w tym rozwiązania dotyczące zbierania danych,
 - b) zwięzły opis głównych problemów występujących w trakcie zarządzania Programem i podjętych działań, w tym działań podjętych na skutek zgłoszonych uwag i rekomendacji dotyczących poprawy efektywności monitorowania lub rozwiązań odnoszących się do zarządzania Programem, które zostaną przedstawione przez Komisję Europejską, po przeprowadzeniu przeglądu głównych rezultatów Programu oraz uwag w zakresie skutków finansowych stwierdzonych nieprawidłowości (art. 34 ust. 2 i art. 38 ust. 4 rozporządzenia 1260/99/WE),
 - c) wykorzystanie pomocy technicznej,
 - d) działania podjęte dla zagwarantowania:
 - promocji pomocy, zgodnie z art. 46 rozporządzenia 1260/99/WE,
 - zgodności z politykami wspólnotowymi, o której mowa w art. 12 rozporządzenia 1260/99/WE oraz zapewnienia koordynacji pomocy udzielanej z funduszy strukturalnych, o której mowa w art. 17 ust. 1 i art. 19 ust. 2 rozporządzenia 1260/99/WE.

Zgodnie z art. 34 rozporządzenia 1260/99/WE każdego roku, z chwilą przedłożenia rocznego raportu dotyczącego wdrażania Programu, Komisja Europejska i instytucja wdrażająca powinny dokonać przeglądu głównych rezultatów osiągniętych w poprzednim roku, zgodnie z rozwiązaniami, które zostaną określone w porozumieniu między instytucją zarządzającą a instytucją wdrażającą.

Po dokonaniu tego przeglądu, Komisja Europejska może przedstawić uwagi państwu członkowskiemu i instytucji zarządzającej, która powinna poinformować Komisję Europejską o działaniach podjętych w wyniku zgłoszonych uwag. Jeżeli, w należycie uzasadnionych przypadkach, Komisja Europejska uzna podjęte działania za niewystarczające, może przedstawić państwu członkowskiemu oraz instytucji zarządzającej zalecenia dotyczące poprawy efektywności monitorowania lub rozwiązań odnoszących się do zarządzania pomocą, wraz z uzasadnieniem tych zaleceń. Po otrzymaniu takich zaleceń, instytucja zarządzająca przedstawia Komisji Europejskiej informację o działaniach podjętych w celu wykonania tych zaleceń albo o niepodjęciu działań wraz z uzasadnieniem.

Zgodnie z art. 32 ust. 3 rozporządzenia 1260/99/WE jednym z warunków, dla których Komisja Europejska powinna dokonać pełnej oceny okresowej, jest stopień wprowadzenia w życie rekomendacji

Komisji Europejskiej w obszarze, w którym przedmiotowe rekomendacje mają wyeliminować poważne wady utrudniające właściwe zarządzanie finansowe Programem w systemie monitoringu lub zarządzania.

Jednostka monitorująco-kontrolna Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa przygotowuje - na potrzeby instytucji zarządzającej Podstawami Wsparcia Wspólnoty, Komitetu Monitorującego Podstawy Wsparcia Wspólnoty oraz Komisji Europejskiej – kwartalne i roczne raporty z postępów realizacji Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa w ramach Programu.

7.7.2. Informacja i promocja

Działania informacyjne, oprócz informowania wnioskodawców i beneficjentów, mają na celu promowanie osiągnięć Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa, z podkreśleniem udziału Unii Europejskiej w realizacji działań.

Działania promocyjne są prowadzone przy użyciu odpowiednich narzędzi informacyjnych, skierowanych do określonych grup docelowych, w tym beneficjentów i potencjalnych wnioskodawców. Narzędziami tymi są:

- 1) system informacji elektronicznej o możliwościach przedkładania realizacji projektów w ramach poszczególnych programów i kryteriach wyboru projektów, porady „online”, formularze wniosków, forum, porady techniczne, odpowiedzi na często zadawane pytania;
- 2) publikacja przez instytucję zarządzającą biuletynu informacyjnego, przeznaczonego dla szerokiego kręgu odbiorców – w formie papierowej lub elektronicznej, zawierającego w szczególności informacje o możliwościach przedkładania propozycji dotyczących projektów w ramach poszczególnych programów, wyjaśnienia, przykłady najlepszych rozwiązań, analizy, komentarze oraz opinie;
- 3) środki masowego przekazu skierowane do opinii publicznej (artykuły prasowe, programy radiowe i telewizyjne) oraz konferencje, różnego rodzaju publikacje, raporty, broszury, itp.;
- 4) system wymiany informacji wewnętrznej, koordynowany przez instytucję zarządzającą, dotyczących dobrych projektów, napotykanymi trudnościami, często zadawanych pytań, sprawozdań z posiedzeń Komitetu Monitorującego.

W instytucji zarządzającej wydzielona zostanie komórka odpowiedzialna za informację i promocję. Zadaniem tej komórki będzie m.in. dostarczanie i upowszechnianie informacji o Instrumencie Finansowego Wspierania Rybołówstwa, o realizowanych w jego ramach projektach, a także inicjowanie i realizacja dodatkowych działań promocyjnych

Wykres 2. Schemat uproszczony zarządzania finansowego i kontroli wydatków z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa w ramach Programu

